

372.52072

จ 36 ก

~ 3.3

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดระยอง

ปริญญานิพนธ์

ของ

รัฐศิริรัตน์ อัคระนังค์

8 เติ.ย. 2535
-02

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

ธันวาคม 2530

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

176745

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการ เขียนภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดระยอง

บทคัดย่อ
ของ
ฐิติรัตน์ อิตตะนังค์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ธันวาคม 2530

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ การเลือกใช้ประเภทของสีและสี และงานสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 400 คน จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสีภาพคน ภาพสัตว์ ภาพอิสระ แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสีและสี และแบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยใช้ ไค - สแคว และค่าซี

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ ภาพอิสระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีพัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพอยู่ในชั้นที่ 4 คือ ชั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง
2. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้ประเภทของสีและสี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สีประเภทที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คือ สีเมจิก สีประเภทที่นักเรียนใช้น้อยที่สุด คือ สีเทียน และนักเรียนชอบใช้สีเหลืองมากที่สุด และใช้สีดำน้อยที่สุด
3. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

A STUDY OF PRATHOM SUKSA IV STUDENTS' ARTISTIC
EXPRESSION THROUGH DRAWING AND PAINTING IN
CHANGWAT RAYONG

AN ABSTRACT

BY

THITIRATANA AUSTANUNG

Presented in partial fulfillment of the requirement
for the master of Education degree
at Srinakharawit University
December 1987

The purposes of this research were to study creative ability in artistic expression of students through drawing and painting pictures in types of colour, colour applications and creative works. The sample consisted of primary school children in grade 4 during the first term of 1987 academic year in school under THE OFFICE OF RAYONG PROVINCIAL EDUCATION. Instruments for collecting data were drawing and painting of people, animals, and independent picture tests, the types of colour, the colour application tests and the creative working tests. The statistic used in analysis of data were percentiles, means, the chi - square and Z - test.

The results of this research are

1 The children, both boys and girls have abilities in artistic expression through drawing and painting of people, animals, independent pictures at the 4th step of artistic development in different drawing development statistic at .01 level of significance.

2 The children choose different types of colour and has different ability in statistic at .01 level of significance. Magic colour is the most popular among the selected group of children and wax crayon is the least. Yellow is used most and black is the least.

3. There was no significance difference of abilities in artistic expression concerning to creative works of the boys and the girls.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา		คณะกรรมการสอบ	
.....	ประธาน		ประธาน
.....	กรรมการ		กรรมการ
			กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์
ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และรองศาสตราจารย์บังอร ภูวภิรมย์ขวัญ ที่กรุณาให้คำปรึกษา
แนะนำและตรวจแก้ไขนับตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนแล้วเสร็จ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็น
อย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์หทัย ดันหยง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
วรรณิ์ โสมประยูร ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้วิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจ
และแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดระยอง หัวหน้าการประถมศึกษา
อำเภอทุกท่าน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูอาจารย์และนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย รวมทั้งคณะผู้ร่วมงานทุกคนที่ช่วยเหลือและดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนคณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองคุย ที่ให้
กำลังใจและความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยในระหว่างทำปริญญานิพนธ์

คุณค่าอันพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแต่บิดา
มารดา และบูรพาจารย์ ผู้ซึ่งได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ฐิติรัตน์ อัคระนังค์

สารบัญ

บท

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	10
	กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	10
	จุดมุ่งหมายเฉพาะของวิชาศิลปะศึกษา	13
	จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดและเนื้อหากิจกรรม	
	การเขียนภาพระบายสี ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	13
	ความหมายของศิลปะ	14
	ศิลปะศึกษา	16
	การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก	26
	การเขียนภาพระบายสี	28
	✓ พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก	34
	สี	39
	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสี	45
	การสร้างสรรคทางศิลปะ	47
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพ	
	ระบายสี	56
	สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	59

3 ' วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	60
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	60
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68
การจัดกระทำข้อมูล	71
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	71
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	73
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	73
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	73
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	88
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	88
กลุ่มตัวอย่าง	88
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	88
การเก็บรวบรวมข้อมูล	89
การวิเคราะห์ข้อมูล	89
สรุปผลการค้นคว้า	90
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะทั่วไป	95
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย	96
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	102

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ	61
2	จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	62
3	กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย	69
4	ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการสอบระหว่างวันที่ 3 - 7 สิงหาคม 2530	70
5	เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพคนของนักเรียน จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	74
6	เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียน จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	75
7	เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพอิสระของนักเรียน จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	76
8	พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	77
9	พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพสัตว์ จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	78
10	พัฒนาการขั้นต่าง ๆ โดยการเขียนภาพอิสระ จำแนกตามเพศ คิดเป็นร้อยละ	79
11	เปรียบเทียบพัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ ภาพอิสระ จำแนกตามเพศคิดเป็นร้อยละ	80
12	เปรียบเทียบการเลือกใช้ประเภทของสีระหว่างนักเรียนชายและ นักเรียนหญิง คิดเป็นร้อยละ	81
13	เปรียบเทียบการเลือกใช้สีต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนชายและ นักเรียนหญิง คิดเป็นร้อยละ	83

14	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ โดยจำแนกตามเพศ	86
15	แสดงการเขียนภาพคนของนักเรียน	135
16	แสดงการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียน	135
17	แสดงการเขียนภาพอิสระของนักเรียน	136
18	พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ ของนักเรียน	136
19	การเลือกใช้สีประเภทต่าง ๆ ของนักเรียน	137
20	การเลือกใช้สีต่าง ๆ ในการระบายภาพของนักเรียน	138
21	คะแนนงานสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง .	139
22	คะแนนเฉลี่ยงานสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชายและ นักเรียนหญิง	140

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	12
2 ทฤษฎี	40
3 แสดงการเปรียบเทียบการเลือกใช้สีประเภทต่าง ๆ ระหว่าง นักเรียนชายและนักเรียนหญิง	82
4 แสดงการเปรียบเทียบการเลือกใช้สีต่าง ๆ ในการระบายภาพ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง	85
5 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของงานสร้างสรรค์ระหว่าง นักเรียนชายและนักเรียนหญิง	87

ภูมิหลัง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีเจตนารมณ์ที่จะจัดการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อประโยชน์แห่งชีวิตของผู้เรียนและเพื่อสร้างเอกภาพของชาติ โดยพิจารณาเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องและตอบสนองจุดมุ่งหมายที่ประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและมีมือ ลักษณะนิสัยและเจตนาอันดีงาม และมีความเป็นพลเมืองดีของชุมชนและของชาติ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2521 : ไม่มีเลขหน้า) ซึ่งประกอบด้วยมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 5 กลุ่มคือ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ แต่ละกลุ่มประสบการณ์นั้นหลักสูตรกำหนดให้จัดได้ยืดหยุ่นตามพัฒนาการของเด็กและความเหมาะสมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 2 - 3)

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมในตัวผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพในด้านจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นสำคัญ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 263) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนี้ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรมรวมทั้งศิลปศึกษาด้วย ส่วนขอบเขตและกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นบรรจุไว้ 6 กิจกรรมคือ กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี การปั้นแกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ งานสานจักสาน การรู้คุณค่าทางศิลปะและความผสมกลมกลืนระหว่างศิลปะ เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ อันแสดงถึงอุปนิสัยที่แท้จริงของตนตามความถนัด โดยการปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษาที่หลักสูตรกำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2529 : 126 - 128)

ปัจจุบันสภาพการเรียนการสอนศิลปะเด็กในประเทศไทยกำลังเริ่มต้นไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะบทบาทที่ส่งเสริมการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการสร้างศิลปะนิสัยที่ดีให้

แก่เด็กด้วยการสนับสนุนให้มีการแสดงออกอย่างอิสระเสรี แต่มีครูศิลปะจำนวนหนึ่งที่ยัง
เข้าใจว่าการสอนศิลปศึกษา คือ การประกวดแข่งขันเพื่อชิงรางวัลต่าง ๆ จึงพยายามทำ
ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้รับรางวัลมากที่สุด ทำให้กระบวนการเรียนการสอนบิดเบือนไปจาก
เจตนารมณ์ของหลักสูตร ทั้งที่จริงการประกวดและการแข่งขันทางศิลปะนั้น เป็นการกระตุ้น
ให้เกิดการกระตือรือร้นในการแสดงออกเท่านั้น (เลิศ อำนันทะ 2529 : 91)
ดังนั้นเมื่อกรมวิชาการได้ประเมินหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงพบว่า การจัด
การศึกษาเพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของหลายฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 2525 : 62) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 จึงมี
แนวนโยบายเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงคุณภาพครู
อาจารย์ และกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
นั่นคือ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้สามารถเสริมสร้างค่านิยม วัฒนธรรม และจริยธรรม
ของคนในสังคมให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งให้สามารถคิดเป็น วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ ตลอดจน
วิธีรักษาสุขภาพอนามัยอย่างถูกต้อง (กองบรรณาธิการ 2528 : 21) เพื่อให้เด็กไทยที่
ได้รับการศึกษาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมไทย ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ใ้ระบุไว้

วิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษานั้น มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาศิลปนิสัย
(เลิศ อำนันทะ 2529 : 98) อันหมายถึง การมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้คู่กับความงาม
จิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีความยืดหยุ่นทางความคิด ตัดสินใจเป็น มีสุนทรีย์ะ สามารถ
ติดต่อสื่อสาร แก้ปัญหาเป็น ดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและมีเป้าหมายที่สร้างสรรค์ ดังนั้นการให้
การศึกษาทางด้านศิลปะกับเด็ก โดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ
วุฒิภาวะของนักเรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 : 87) เพราะศิลปศึกษา
สามารถพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพตามลักษณะที่สังคมต้องการนั่นเอง

วงการศึกษามิได้ให้ความสำคัญแก่กิจกรรมศิลปะแต่อย่างสูง เนื่องจาก
ธรรมชาติของศิลปะมีลักษณะที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับลักษณะนิสัยของเด็ก ๆ ที่มีนิสัยอยากรู้อยากเห็น ชอบแสดงออกอย่างอิสระ รักความสวยงาม และให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลง

ของสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว คุณลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับกิจกรรมทางศิลปะที่มีคำตอบไม่จำกัด
 ตามตัว ศิลปะจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ๆ อย่างดียิ่ง
 (เลิศ อำนันทะ 2529 : 98) และหลักการจัดการศึกษาศิลปะที่ดีคือ การปรับปรุงหลักสูตร
 กิจกรรม สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเด็ก โดยใช้วิธีสอนที่มีความหลากหลาย ตามความรู้
 ความสามารถและยุทธวิธีการสอนของครูแต่ละคน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 : 48)
 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้นั้น จำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐาน
 เกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียน
 ให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด แต่ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะในด้านต่าง ๆ
 ของนักเรียนไทยนั้น ไม่มีผู้ทำการศึกษาโดยตรง ครู ผู้ปกครอง และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ
 การจัดการศึกษาทางด้านศิลปะของเด็ก จึงไม่ทราบถึงความสามารถและความต้องการในการ
 แสดงออกทางศิลปะที่แท้จริงของนักเรียน ให้แต่จัดกิจกรรมทางด้านศิลปะให้แก่เด็กตาม
 ประสบการณ์ที่มี หรือตามหลักการและทฤษฎีที่มีผู้รู้กล่าวไว้ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียน
 และการวัดผลประเมินผลวิชาศิลปะศึกษาในประเทศไทยไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น
 จึงมีผลให้การสอนศิลปะศึกษาแก่เด็ก ไม่บรรลุจุดหมายของหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษาที่ตั้งไว้
 อย่างสมบูรณ์

ในปัจจุบันบุคคลทั่วไปจำนวนมากให้ความสนใจ และส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะ
 โดยเฉพาะการเขียนภาพระบายสี ด้วยการจัดประกวดภาพเขียนของเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เด็ก
 ได้แสดงออกถึงความสามารถที่ตนมีอยู่ ทำให้ครูและผู้ปกครองส่วนใหญ่สนใจและสนับสนุนให้เด็ก
 ได้แสดงออก โดยการเขียนภาพระบายสีมากกว่าการแสดงออกทางศิลปะในด้านอื่น ๆ แต่การ
 ที่ครูและผู้ปกครองไม่ทราบถึงความสามารถและความต้องการในการแสดงออกทางศิลปะ
 โดยการเขียนภาพระบายสีที่แท้จริงของเด็ก ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนา
 ทางศิลปะได้ตรงกับระดับความสามารถและความต้องการของเด็กเท่าที่ควรจะเป็น

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้ จึงทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน
 ในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับลักษณะภาพที่เด็กเขียน การเลือก
 ใช้ประเภทของสีและสี และงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ โดยทำการศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 4 ซึ่งเป็นวัยที่เด็กต้องการแสดงความสามารถของตนให้ปรากฏมากที่สุด เพื่อให้ได้ทราบถึงระดับความสามารถและความต้องการในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีที่แท้จริงของนักเรียน ครูจะได้นำข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาศิลปะศึกษา โดยเฉพาะกิจกรรมการเขียนภาพระบายสี ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร และระดับความสามารถ และความต้องการในการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- ① เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสี
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับลักษณะภาพประเภทของสี สี และงานสร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ดังนี้

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์สำหรับครู ผู้บริหารการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อย่างมีมาตรฐานและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เป็นประโยชน์แก่ครู ในการนำเครื่องมือไปใช้ให้ตรงกับระดับความสามารถ และพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. เป็นประโยชน์สำหรับครูและผู้บริหาร ในการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านศิลปะ โดยเฉพาะการเขียนภาพระบายสีได้พัฒนาอย่างเต็มความสามารถ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง จำนวน 8,124 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง จำนวน 400 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 นักเรียนชาย

3.1.2 นักเรียนหญิง

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ลักษณะภาพ

3.2.1.1 ภาพถนน

3.2.1.2 ภาพสัตว์

3.2.1.3 ภาพอิสระ

3.2.2 ประเภทของสีและสี

3.2.3 งานสร้างสรรค์

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การแสดงออกทางศิลปะ หมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของนักเรียน ที่แสดงออกมาจากจิตใจโดยผ่านการกระทำ

2. ความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของนักเรียน โดยนำความคิดและความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ แสดงออกมาเป็นผลงาน ในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี

3. การเขียนภาพระบายสี หมายถึง การแสดงออกทางศิลปะโดยการขีด เขียน ชูด ให้เป็นภาพแล้วระบายสีตามที่ต้องการ

4. ลักษณะภาพ หมายถึง ภาพที่นักเรียนเขียนและระบายสีตามหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนด แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

4.1 ภาพคน ได้แก่ ภาพคนที่พิจารณาในเรื่องเพศ วัย และรูปร่าง ตามที่นักเรียนเขียน ระบายสี และตั้งชื่อภาพ

4.2 ภาพสัตว์ ได้แก่ ภาพสัตว์ที่พิจารณาในเรื่องชนิด และรูปร่าง ตามที่นักเรียนเขียน ระบายสี และตั้งชื่อภาพ

4.3 ภาพอิสระ ได้แก่ ภาพที่นักเรียนเขียน ระบายสี ตามความสนใจของตน โดยไม่กำหนดหัวข้อเรื่อง

5. พัฒนาการทางศิลปะ หมายถึง ลำดับขั้นพัฒนาการทางการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ซึ่งผู้วิจัยยึดเป็นหลักในการศึกษา มีลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) อายุ 2 - 4 ปี เขียนภาพยังไม่เป็นระเบียบ ไม่มีรูปร่างที่แน่นอน การใช้สียังไม่มีความหมาย

ขั้นที่ 2 ขั้นการเขียนภาพให้มีความหมาย (Preschematic Stages) อายุ 4 - 7 ปี เริ่มเขียนภาพโดยใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์ ใช้เส้นแทนแขน ขา ยังไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าตา ใช้สีตามอารมณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) อายุ 7 - 9 ปี เขียนภาพโดยใช้เส้นเรขาคณิตเป็นสัญลักษณ์ เน้นส่วนที่ตนคิดว่าสำคัญ และตัดส่วนที่คิดว่าไม่สำคัญออก แต่ยังใช้สีซ้ำกันอยู่

ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Drawing Realistic) อายุ 9 - 11 ปี ภาพที่เขียนแสดงให้เห็นความแตกต่างในเรื่องเพศ โดยการเน้นที่เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว แต่ยังเขียนผิดความจริงเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ใช้สีตามความจริงและความรู้สึก

ขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) หรือขั้นวาดภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic) อายุ 11 - 12 ปี ภาพที่เขียนมีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง มีการเคลื่อนไหว ใช้สีตามความเป็นจริงและความรู้สึก เอาใจใส่เรื่องแสงและเงา

6. ประเภทของสี หมายถึง สีประเภทต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำมาให้นักเรียนเลือกใช้ ระบายภาพมี 4 ชนิด คือ สีเทียน ดินสอสี สีเมจิก และสีน้ำ

7. สี หมายถึง สีต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำมาให้นักเรียนเลือกใช้ในการระบายภาพมี 12 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีฟ้า สีส้ม สีดำ สีน้ำตาล สีเขียวแก่ สีเขียวอ่อน สีชมพู สีม่วง และสีขาว

8. งานสร้างสรรค์ หมายถึง ผลงานทางศิลปะที่นักเรียนมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาได้ จากการผสมผสานสติปัญญา ประสบการณ์ และจินตนาการ แล้วแสดงออกโดยการเขียนภาพระบายสี ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ 3 ชนิด คือ

8.1 การสลับตำแหน่งภาพ หมายถึง การนำรูปภาพ (รูปแบบ) หรือเส้นที่ผู้วิจัยกำหนดให้มาทำการสลับที่จัดวางตำแหน่งใหม่ ให้เป็นภาพที่มีความหมาย

8.2 การเพิ่มและตัดทอนภาพ หมายถึง การนำรูปภาพที่ผู้วิจัยกำหนดให้มาเพิ่มเติมส่วนประกอบอื่น ๆ หรือตัดทอนให้เป็นภาพใหม่ที่มีความหมาย

8.3 การเขียนภาพ หมายถึง ภาพที่นักเรียนเขียนตามหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนด โดยเขียนให้ได้มากที่สุดตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
2. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
3. จุดมุ่งหมายเฉพาะของวิชาศิลปะศึกษา
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดและเนื้อหาของกิจกรรมการเขียนภาพระบายสี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
5. ความหมายของศิลปะ
6. ศิลปศึกษา
 - 6.1 ความหมายของศิลปศึกษา
 - 6.2 ปัญหาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา
 - 6.3 ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา
 - 6.4 การจัดกิจกรรมศิลปศึกษา
 - 6.5 การประเมินพัฒนาการทางศิลปะ
7. การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
 - 7.1 ความหมายของการแสดงออกทางศิลปะ
 - 7.2 ความสำคัญของการแสดงออกทางศิลปะ
8. การเขียนภาพระบายสี
 - 8.1 ความหมายของการเขียนภาพระบายสี
 - 8.2 แนวคิดของการเขียนภาพ
 - 8.3 ความสำคัญของการเขียนภาพระบายสี
 - 8.4 จิตวิทยาและพฤติกรรมกรวาดภาพของเด็ก
9. พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

10. สี
 - 10.1 ความหมายของสี
 - 10.2 ทฤษฎีสี
 - 10.3 จิตวิทยาการใช้สี
11. วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสี
12. การสร้างสรรค์ทางศิลปะ
 - 12.1 ความหมายและการสร้างสรรค์ทางศิลปะ
 - 12.2 ลักษณะของการสร้างสรรค์
 - 12.3 ลักษณะเด็กที่มีการสร้างสรรค์
 - 12.4 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ
 - 12.5 การวัดความคิดสร้างสรรค์
 - 12.6 กิจกรรมสร้างสรรค์ในการเขียนภาพ
 - 12.7 พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ของเด็กชั้นประถมศึกษา
13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

หลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาขึ้นเพื่อวางชน มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และมุ่งสร้าง เอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ออกาสท้องถิ่นจัดหลักสูตรบางส่วนให้ เหมาะสมกับสภาพความต้องการได้ หลักสูตรประถมศึกษาประกอบด้วยมวลประสบการณ์ 5 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทยและ คณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิต และสังคม กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่และ การดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาและ สร้างนิสัย

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและ ประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ได้แก่ วิชาอื่นเพื่อการดำรงชีวิต หรือวิชาภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 1 - 4)

2. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมในตัวผู้เรียน ตามแนวทางที่ได้รับรู้อยู่ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มีขอบเขตครอบคลุมการพัฒนาบุคลิกภาพในด้านจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และความ สามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นสำคัญ ดังมีจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ค่านิยม เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. พัฒาร่างกาย จิตใจ และสังคม
3. มีโอกาสได้แสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล
4. ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย
5. พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประณีต และรสนิยมที่ดี

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 263)

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยประกอบด้วยหมวดวิชาสำคัญ 5 หมวด คือ

1. จริยศึกษา มีคุณธรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของบุคคลทั่วไปรวม 30 ข้อ
2. ศิลปศึกษา มีการวาดภาพระบายสี การปั้นและแกะสลัก การพิมพ์ การจัด ออกแบบ และงานสาน
3. พลศึกษา มีการเคลื่อนไหวพื้นฐาน การเล่นเกม เกมเบ็ดเตล็ด กิจกรรม เข้าจังหวะ การเล่นเกมผลัด การเล่นเกมโยน ยิมนาสติกขั้นพื้นฐาน กีฬา กรีฑา และ กิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย
4. ดนตรีและนาฏศิลป์ มีกิจกรรมเน้นจังหวะ กิจกรรมเน้นการร้องเพลง กิจกรรมเน้นการฟัง และกิจกรรมเน้นท่าทาง
5. กิจกรรมสร้างนิสัย มีการพัฒนาสุขภาพทางกายและใจ การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางจริยธรรมและประเพณี และความสนใจเกี่ยวกับอาชีพของชุมชน (ชวลิต คานแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ 2525 : 9)

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

3. จุดมุ่งหมายเฉพาะของวิชาศิลปศึกษา

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยได้กำหนดจุดประสงค์เฉพาะของวิชาศิลปศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 324) ไว้ดังนี้

- 3.1 ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 3.2 ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัด และความสามารถของตน
- 3.3 ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
- 3.4 ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.5 ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

4. จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดและเนื้อหา กิจกรรมการ เขียนภาพระบายสี ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 116) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด และเนื้อหาของกิจกรรมการ เขียนภาพระบายสีในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไว้ดังนี้

4.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

- 4.1.1 สังเกตธรรมชาติ และผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น
- 4.1.2 สนุกสนานเพลิดเพลินในการแสดงออกอย่างอิสระ
- 4.1.3 ชื่นชมและซาบซึ้งในผลงานศิลปะของตนเองและผู้อื่น
- 4.1.4 แสดงออกตามรูปแบบที่ถนัดอย่างมั่นใจ
- 4.1.5 มีความเป็นระเบียบรักสวยรักงามและรสนิยมที่ดี
- 4.1.6 อธิบายลักษณะรูปทรงลงมือและสามมิติได้

4.2 ความคิดรวบยอด

- 4.2.1 ศิลปะเป็นสื่อความเข้าใจระหว่างมนุษย์
- 4.2.2 การเรียนศิลปะทำให้สนุกสนานเพลิดเพลิน

4.2.3 ศิลปศึกษาเรียนได้ทุกคน

4.2.4 การเรียนศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.3 เนื้อหา

4.3.1 การลากเส้นเป็นรูปแบบต่าง ๆ

4.3.2 การโยงเส้นเป็นภาพ

4.3.3 การเขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง ลีลาของธรรมชาติ

และสิ่งต่าง ๆ

4.3.4 การทดลองด้วยสีและเทคนิคต่าง ๆ

4.3.5 การทดลองด้วยสีและเทคนิคต่าง ๆ โดยใช้วิธีการที่ทดลองได้มาสร้างเป็นภาพ

4.3.6 การเขียนภาพประกอบเรื่องจากเหตุการณ์ในชุมชน

4.3.7 การเขียนภาพประกอบจากเหตุการณ์ที่ประทับใจ

4.3.8 การเขียนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับพื้น

4.3.9 การเขียนภาพจากสิ่งแวดล้อม

5. ความหมายของศิลปะ

คำว่า "ศิลปะ" มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

กู๊ด (Good. 1973 : 30) ให้ความหมายว่า ศิลปะ คือ กิจกรรมที่มนุษย์กระทำอย่างมีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้รับความสำเร็จ โดยไม่ใช้ความสามารถในการกระทำกิจกรรมนั้นอย่างธรรมดา แต่เป็นความสามารถในการสร้างสรรค์ การคิดประดิษฐ์ พินิจพิจารณา และทักษะ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(ก) วิจิตรศิลป์ หรือศิลปะเพื่อความงาม จุดหมายเบื้องต้นในการสนองอารมณ์ของมนุษย์

(ข) อุตสาหกรรมศิลป์ หรือ ศิลปะเพื่อประโยชน์ใช้สอย จุดหมายเบื้องต้นเพื่อสนองความต้องการทางกายของมนุษย์ หรือความต้องการทางวัตถุ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 759)
ให้คำนิยามว่า "ศิลปะ, ศิลป์, ศิลปะ หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกมา
ให้ปรากฏขึ้นได้อย่างงดงาม และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ"

ศิลป์ พีระศรี ให้นิยามว่า "ศิลปะ คือ งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ซึ่ง
ต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด" (อนุমানราชธน, พระยา 2515 : 21
อ้างจาก ศิลป์ พีระศรี)

วิโรจน์ ชาทอง และทำนอง จันทิมา (วิโรจน์ ชาทอง และทำนอง จันทิมา
2517 : 1) ได้รวบรวมคำนิยามของคำว่า ศิลปะ ไว้ดังนี้

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทำให้เกิดอารมณ์ซาบซ่านสะเทือนใจ

ศิลปะ คือ การแสดงออกของมนุษย์

ศิลปะ คือ การสร้างสรรค์ทางด้านความงาม

ศิลปะ คือ การเลียนแบบจากธรรมชาติ

ศิลปะ คือ สื่อติดต่อหรือภาษาชนิดหนึ่ง

ศิลปะ คือ อาหารของจิตใจ และสุขบัญญัติของมนุษย์

อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ
2518 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า ศิลปะ หมายถึง การแสดงออกอันมีนัยสำคัญที่ทำให้เป็น
รูปแบบและกฎเกณฑ์ ตามปริมาณของปฏิกิริยาตอบสนองของมนุษย์ในสิ่งแวดล้อมนั้น

นิรมล คีรณสาร สวัสดิบุตร (นิรมล คีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 1 - 2)
ให้นิยามว่า ศิลปะ คือ สิ่งใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดที่มีอยู่แล้ว ประกอบกับเหตุผล
อารมณ์และความคิดริเริ่ม และสร้างขึ้นโดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชม หรือน่าพอใจ

ชลิต ดาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (ชลิต ดาบแก้ว และ
สุภาวดี เหมทานนท์ 2525 : 196) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความ
พากเพียร แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกสะเทือนใจทางด้านต่าง ๆ ทั้งผู้สร้างและผู้
พบเห็น และงานที่สร้างขึ้นนั้นสนองความต้องการของตนและสังคม

สรุป ศิลปะ หมายถึง การนำความคิดและความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์มีอยู่มา แสดงออก โดยการสร้างเป็นผลงานที่ต้องใช้ฝีมือและความพากเพียร เพื่อให้เกิดความงาม และความรู้สึกสะท้อนใจระหว่างผู้สร้างกับผู้พบเห็น เป็นการสนองความต้องการของตนเอง และสังคม

6. ศิลปศึกษา

6.1 ความหมายของศิลปศึกษา

นักการศึกษาให้ให้ความหมายของคำว่า ศิลปศึกษา ไว้หลายประการดังนี้

เลิฟ อานันตะ (เลิฟ อานันตะ 2523 : 216) กล่าวว่า ศิลปศึกษา (Art Education) หมายถึง วิชาที่จัดการเรียนการสอนชั้นภายในโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัย ทุกระดับความสามารถได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระ (Free Expression) ทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความคิดจินตนาการ (Imaginalism) ตามความสนใจและความถนัดทางธรรมชาติของเด็กแต่ละคน กิจกรรมทางศิลปะประกอบด้วย การเขียนภาพระบายสี การปั้น การแกะสลักดนตรีและฟ้อนรำ ฯลฯ

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 2) นิยามว่า ศิลปศึกษา หมายถึง การศึกษาเรื่องของศิลปะ หรือการศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยต้องใช้ประสบการณ์รับรู้ เหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องมือช่วยในการสร้าง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 : 97) กล่าวว่า ศิลปศึกษา หมายถึง สิ่งต่อไปนี้

1. การให้การศึกษาทางด้านศิลปะกับเด็ก
2. การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะกับวุฒิภาวะของนักเรียน
3. มีความรู้และความคิดที่ดีต่อศิลปะ

จากนิยามข้างต้นสรุปได้ว่า ศิลปศึกษา หมายถึง การให้การศึกษาหรือการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้การสอนทางด้านศิลปะให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก เพื่อให้มีความรู้
ความคิดที่ดีต่อศิลปะ

6.2 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา

6.2.1 ปรัชญาศิลปะ (Philosophy of Art) แบ่งออกได้เป็น

2 แบบ คือ

6.2.1.1 ปรัชญาว่าด้วยศิลปะ (Philosophy on Art)

เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาประยุกต์ที่ใช้ปรัชญาตีความผลสรุปของศิลปะต่าง ๆ ปัญหาของส่วนนี้
เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ เช่น ความงามคืออะไร ปรัชญาศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรียศาสตร์
ซึ่งถือเอาผลสรุปของสุนทรียศาสตร์สาขาอื่น ๆ ทั้งหมดเป็นข้อมูล พยายามค้นหาปัญหาที่อาจจะ
มีได้ในข้อมูลเหล่านั้น แล้วตีความปัญหาดังกล่าวด้วยระบบปรัชญาวิธีสุทธิต่อที่เราทราบหรือ
เข้าใจ

6.2.1.2 ปรัชญาในศิลปะ (Philosophy in Art)

หมายถึง คิดคิดปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีเรื่องราวและเนื้อหามากมาย
ปัจจุบันนี้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มากมาย

วิชาศิลปะในระยะแรกเป็นวิชาเอกเทศ มุ่งเน้นการใช้ความรู้ความสามารถฝึกการใช้
ฝีมือแสดงออกในผลงาน และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ภายหลังได้นำมาจัดเป็น
รายวิชาหนึ่งเช่นเดียวกับวิชาสามัญอื่น ๆ ที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนด้วย โดยนำแนวคิดและ
วิธีการทางจิตวิทยามาประยุกต์ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ทำให้วิชาศิลปะกลายเป็น
วิชาศิลปศึกษา (Art education) โดยมีหลักการเกี่ยวกับการให้การศึกษาด้านศิลปะ
แก่เด็ก มุ่งเน้นการเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ
ภาวะของผู้เรียน และได้มุ่งหมายจะให้การเรียนของนักเรียนเพื่อเป็นศิลปิน แต่เพื่อให้
นักเรียนได้มีประสบการณ์ทางศิลปะติดตัวเพื่อเป็นศิลปะนิสัย สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในการ
ดำรงชีวิต แต่อาจขยายกว้างออกเป็นวิชาชีพได้บ้าง เมื่อผู้เรียนบางคนสนใจและมุ่งศึกษาทาง
ศิลปะในระดับสูงขึ้น

6.2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนศิลปศึกษา

6.2.2.1 เพื่อพัฒนาทัศนียภาพให้กับผู้เรียน ให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพ และอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน มีความรู้เกี่ยวกับความงาม โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน ทางศิลปะ

6.2.2.2 เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ เป็นการพัฒนา ผู้เรียนให้มีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า เป็นงานศิลปะที่สื่อความคิด ความรู้สึกสัมผัสได้ ด้วยตา เกิดความชื่นชมและความพอใจในศิลปะนั้น ได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึก สัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปิติต่องานศิลปะ

6.2.2.3 การฝึกฝนทางศิลปะ ในด้านความรู้ ทักษะ การใช้วัสดุ เพื่อการสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่าง ๆ สร้างสรรค์และแสดงออก ในทางศิลปะที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม มีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ

6.2.2.4 เพื่อตอบสนองความรู้สึกลึกซึ้งทางด้านคุณค่าและความงาม ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ให้มีโอกาสดำเนินไปในทิศทางที่พึงประสงค์

6.2.2.5 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในทางสร้างสรรค์

6.2.2.6 เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีใน แต่ละบุคคล พัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนียภาพ ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรีย์ สามารถติดต่อสื่อสาร รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และมีจุดเป้าหมายที่สร้างสรรค์ การจัดประสบการณ์ทางศิลปวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็น เพราะเป็นสิ่งที่มีความหมายแก่ผู้เรียนในด้านการรับรู้สัมผัสความงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

(วิชัย วงษ์ใหญ่ 2528 : 3 - 12)

6.3 ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา

ทฤษฎีการสอนที่นิยมใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีดังนี้

(ชลอ พงษ์สวรรค์ 2526 : 64 - 65)

6.3.1 ทฤษฎีเหมือนจริง (Naive Realism)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เด็กสามารถเห็นได้เหมือนผู้ใหญ่ การเรียน คือ การให้นักเรียนฝึกทักษะตามที่ครูต้องการ กล่าวคือ ครูจะเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนทำตาม ซึ่งไม่เหมาะสมกับการสอนศิลปะระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา แต่เหมาะกับระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีแนวโน้มการเรียนเพื่อมุ่งรักษาถ่ายทอดวัฒนธรรมเดิม เช่น วิชาจิตรกรรมไทย หรือวาดภาพเหมือน เป็นต้น เป็นทฤษฎีที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เข้าใจวิธีการ และมีแบบแผน เป็นการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะและความรู้โดยตรง เป็นการดำรงไว้เพื่อการอนุรักษ์โดยแท้จริง

6.3.2 ทฤษฎีแห่งปัญญา (Intellectual Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า นักเรียนเขียนตามที่ตนรู้ เหมาะแก่การสอนทุกระดับ เป็นทฤษฎีที่ให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถตามที่ตนเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนแบบนี้เป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการแสดงออกของเด็กโดยตรง เด็กสามารถจะแสดงรายละเอียดที่ตนรู้แตกต่างกันตามความคิดรวบยอดของตนเอง

6.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการรับรู้ (Perceptual Development Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นของเกสตัลท์ (Gestalt) ซึ่งมีความเชื่อว่าเด็กเขียนตามที่ตนเห็นตามความเป็นจริง เด็กจะเห็นแต่เค้าโครงใหญ่และเห็นส่วนรวมมากกว่า ไม่สนใจรายละเอียด ทฤษฎีนี้เหมาะกับการสอนแก่ระดับอนุบาลและประถมศึกษา เด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นแบบง่าย ๆ ส่วนความละเอียดความซับซ้อนจะเพิ่มขึ้นตามวัยของเด็กเอง

6.3.4 ทฤษฎีความรู้สึกลและการเห็น (The Haptic & Visual Child Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นความเชื่อของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ซึ่งมีแนวความเชื่อว่า ความเข้าใจและการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมของเด็กจะมีผลแก่อารมณ์ของเด็ก ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้เด็กแสดงออกตามอารมณ์ของตน การวิจัย โลเวนเฟลด์ เชื่อว่าเด็กที่มีเสรีจะแสดงออกทางร่างกายและอารมณ์อย่างเปิดเผย (Witkin and Linton) ได้วิจัยหาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อนี้พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเสรี ความเจริญของเด็ก

ทำให้สามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงอย่างขาดเสรีภาพ การสร้างสรรค์จะแสดงออกจากรมณ์ภายในของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของเด็กเอง

6.3.5 ทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางความคิดและอายุ (Age - Based Concepts)

ทฤษฎีนี้หมายความว่า ความเจริญงอกงามของเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับชั้นอายุ ซึ่งหมายถึงความพร้อมด้านวุฒิภาวะ คือ ทั้งร่างกายและการกระทำเป็นไปตามลำดับชั้นของวัยอันควร เช่น การวิจัยการพัฒนาทางศิลปะตามขั้นระดับอายุของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ในการสอนศิลปศึกษานั้นมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ครูสามารถนำแนวคิดในแต่ละทฤษฎีมาใช้ในการสอนศิลปศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ โดยจัดกิจกรรมการสอนตามแนวทฤษฎีนั้น ๆ ให้เหมาะสมกับวุฒิและระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละกลุ่มหรือบุคคล

6.4 การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา

กิจกรรมศิลปะศึกษานี้สำหรับนักเรียนประถมศึกษามีมากมาย ครูต้องเป็นผู้ตัดสินใจเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียน ตัวครูเอง โรงเรียนและสังคม กิจกรรมศิลปะศึกษาแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภทคือ

6.4.1 กิจกรรมการสร้างภาพ ได้แก่ การวาดภาพ การพิมพ์ภาพ การออกแบบ การตัด ฉีก และปะภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ

6.4.2 กิจกรรมสร้างงานศิลปะอย่างอื่น ได้แก่ การปั้นดินน้ำมัน การปั้นดินเหนียว งานปักผ้า ร้อยดอกไม้ งานไม้ งานกระดาษ งานออกแบบและงานประดิษฐ์ต่าง ๆ

6.4.3 กิจกรรมเกี่ยวกับหลักการของศิลปะ ได้แก่ การทดลองเกี่ยวกับสี เส้น การฝึกหัดสังเกตรูปร่างสองมิติ สามมิติ สัดส่วน พื้นผิว และความสมดุลย์ของภาพ รวมทั้งการออกแบบโดยใช้คุณสมบัติและลักษณะของรูปทรงต่าง ๆ

6.4.4 กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องงานศิลปะของผู้อื่น ได้แก่ การดูงานศิลปะของนักเรียนรุ่นก่อน หรือดูผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงจากภาพถ่าย สไลด์

ฟิล์มสตริป ภาพยนตร์ นิตรภัทการทางศิลปะ การฟังวิทยากรบรรยาย การค้นคว้ารายงาน การสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นจากฝีมือและเทคนิคการทำงานทางศิลปะของคนอื่น การสะสมงานศิลปะ การพูดหรือเขียนวิจารณ์งานศิลปะ

กิจกรรมดังกล่าวเป็นเพียงสิ่งที่จะนำนักเรียนไปสู่การเรียนรู้ต่าง ๆ ตามจุดหมายเท่านั้น ครูควรมีเกณฑ์พิจารณาการเลือกกิจกรรมดังนี้

1. ความเหมาะสมกับนักเรียน คือ วัย เพศ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนแต่ละคน เพราะเด็กมีความถนัดและความสนใจแตกต่างกัน
2. ความเหมาะสมกับสภาพของครู ซึ่งมีความถนัดและประสบการณ์ทางศิลปะแตกต่างกัน แต่ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ทางศิลปะอื่น ๆ ด้วย
3. ความเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน เช่น โรงเรียนยากจน โรงเรียนในเมือง
4. ความเหมาะสมกับสภาพสังคมในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ สถานการณ์บ้านเมือง สมัยนิยม

ในการเรียนศิลปะศึกษา ถ้านักเรียนมีโอกาสเลือกกิจกรรมศิลปะตามความต้องการ ความถนัด ความสนใจ และลักษณะพิเศษเฉพาะตัว จะทำให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข และได้รับประโยชน์จากการเรียนศิลปะอย่างเต็มที่

(นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์กบุตร 2525 : 185 - 205)

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2515 : 88 - 89) ได้เสนอแนวทางเลือกจัดกิจกรรมให้กับเด็กไว้ดังนี้

1. จัดให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาอยู่ตลอดเวลา
2. ส่งเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง
3. ส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนหาเทคนิคที่จะช่วยให้ตนแสดงออกได้โดยง่าย
4. กวกรสามารถเร้าให้เด็กแต่ละคนแก้ปัญหาเกี่ยวกับทางด้านสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ

5. ควรช่วยให้เด็กใช้ความสามารถของตนเอง รวมทั้งประสบการณ์ตลอดจนช่วยขยายความสนใจของเด็กให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และให้เด็กปรารถนาทำกิจกรรมศิลปะ

ขยายเขตกว้างออกไปในแนวดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ของตนด้วย ให้เกี่ยวโยงและสอดคล้อง เพื่อคุณค่ารวมกัน

ส่วนขั้นตอนในกรดำเนินการสอนศิลปศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 137)

1. การสอนแต่ละครั้งควรสอนเนื้อหาแต่ละเรื่องสลับกันไป ไม่ควรสอนเรื่องเดียวจนจบ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจเท่าที่ควร
 2. ครูควรให้เด็กมีประสบการณ์ในการวางแผนดำเนินงาน และหาอุปกรณ์การเรียนการสอนร่วมกับครู และหากจำเป็นครูอาจนำตัวอย่างงานที่สำเร็จรูปแล้วมาให้ดู พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีการเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับกิจกรรม
 3. บางเรื่องครูอาจจำเป็นต้องสาธิตวิธีการ เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจถึงกระบวนการปฏิบัติเสียก่อน แล้วจึงให้ลงมือทำงาน
 4. ผู้สอนต้องอยู่กับเด็กตลอดเวลา เพื่อสังเกตการปฏิบัติงาน ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหา และพยายามให้เด็กทำงานตามความคิดอิสระของตนให้มากที่สุด เพื่อส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
 5. ให้เด็กอธิบายผลงานของตน และเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการทำงานทุกครั้ง
 6. เก็บ ทำความสะอาดเครื่องมือ เครื่องใช้ และสถานที่ทุกครั้งหลังจากที่ทำงานเสร็จแล้ว เพื่อฝึกให้เด็กมีนิสัยรักความสะอาด และความเป็นระเบียบ
 7. จัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีความภูมิใจในผลงานของตนเอง และมีโอกาสพัฒนาการทำงานของตนด้วย
 8. เน้นการมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กได้รู้จักทำงานร่วมกัน และมีโอกาสได้ช่วยเหลือกัน
- อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ 2518 : ไม่มีเลขหน้า) ได้เสนอวิธีการดำเนินการสอนกิจกรรมศิลปศึกษาไว้ว่า ครูควรดำเนินการดังนี้

1. เตรียมการสอนล่วงหน้า เพื่อสร้างความมั่นใจ
 2. เริ่มต้นสอนนักเรียนตามระดับความสามารถของนักเรียน
 3. จัดการเรียนการสอนให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
 4. พยายามชี้แจง และพยายามให้กำลังใจนักเรียนขณะทำงานมากกว่าปกติ
- ถ้าจำเป็นต้องตักเตือน ก็ระวังอย่าให้นักเรียนได้รับการกระทบกระเทือนทางอารมณ์
5. พยายามคิดค้นหากิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ และนำวัสดุ วิธีการใหม่ ๆ เสนอแนะนักเรียน
 6. อย่าหวังผลสำเร็จในงานของนักเรียนมากเกินไป เพราะผลงานเป็นเพียงแนวทางในการแสดงออกถึงความเจริญงอกงามของนักเรียนทุกด้านเท่านั้น
 7. สร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นกันเองมากที่สุด
 8. ส่งเสริมให้นักเรียนใช้การสังเกตเพื่อเพิ่มการรับรู้ด้านต่าง ๆ มากที่สุด
 9. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
 10. เลือกกิจกรรมให้เหมาะกับวัยและความสามารถของนักเรียน
 11. ควรจำไว้ว่า ห้องเรียนวิชาศิลปะ คือ สถานที่ทดลองวัสดุ ความคิดและวิธีการต่าง ๆ ไม่ใช่ห้องสำหรับฟังบรรยายที่มีระเบียบตายตัว
 12. พยายามสาธิตให้นักเรียนดูเกี่ยวกับวิธีการบางอย่างที่ยากซับซ้อน

6.5 การประเมินพัฒนาการทางศิลปะ

การประเมินพัฒนาการทางศิลปะ หมายถึง การวัดระดับความเจริญงอกงาม และพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.5.1 การวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ

พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาแบ่งได้เป็น 6 หมวดใหญ่ ๆ คือ

6.5.1.1 พัฒนาการสร้างสรรค์ สามารถคิดดัดแปลงแก้ปัญหา ทำสิ่งต่าง ๆ ให้มีคุณค่ากว่าเดิมได้ นักเรียนแสดงออกโดยการวางแผนงาน ออกแบบ วัสดุได้โดยการทดสอบและการสังเกต

6.5.1.2 พัฒนาการทางสุนทรียภาพ สามารถรู้และเข้าใจในคุณค่าทางศิลปะอย่างมีหลักเกณฑ์ นักเรียนแสดงออกโดยสามารถเข้าใจและนิยมในศิลปะ วัตถุได้โดยการทดสอบ การสังเกต สัมภาษณ์และแบบสำรวจ

6.5.1.3 พัฒนาการทางการเรียนรู้ สามารถสังเกตเข้าใจในงานศิลปะถูกต้องตามหลักศิลปะ นักเรียนแสดงออกโดยการอธิบาย การให้เหตุผลในความงามอย่างถูกต้อง การวัดความสามารถในด้านนี้ทำได้โดยการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

6.5.1.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีความสามารถในการด้านต่าง ๆ สามารถจดจำได้ละเอียดถูกต้อง ฉลาด เจียบแหลม การแสดงออกโดยการแก้ปัญหาได้ดี วัตถุโดยการสังเกต การทดสอบและการสัมภาษณ์

6.5.1.5 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ มีความสามารถในการแสดงออกอย่างอิสระและควบคุมอารมณ์ได้ มีความมั่นใจในการทำงาน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ รวมไปถึงสุขภาพจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ และพัฒนาการทางบุคลิกภาพด้วย การแสดงออกโดยการทำงานอย่างสุขุม เป็นระเบียบและควบคุมได้เหมาะสม วัตถุโดยการสังเกต การสัมภาษณ์

6.5.1.6 พัฒนาการทางกาย มีความสามารถในการปฏิบัติทางศิลปะ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้คล่องแคล่ว มั่นคง ไม่เป็นอันตราย มีความแน่นอนและแม่นยำในการทำงาน การแสดงออกโดยการปฏิบัติและการเคลื่อนไหว วัตถุโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการทดสอบ

6.5.1.7 พัฒนาการทางด้านสังคม มีความสามารถเข้าใจในสิ่งแวดล้อม เข้าใจความถูกต้องของผู้อื่น และสามารถเข้ากับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข การแสดงออกโดยการทำงาน การประสานงาน การคิดและการเข้าใจในผู้อื่น วัตถุโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการทดสอบ

6.5.2 การวัดพฤติกรรมด้านต่าง ๆ

พฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของนักเรียนช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียน และสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ พฤติกรรมของนักเรียนแบ่งได้เป็น 6 ด้านดังนี้

6.5.2.1 ด้านความรู้ สามารถทราบและจำเรื่องราวของ
ประสบการณ์ที่ได้รับ รวมทั้งประสบการณ์ที่สัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง แสดงออกโดยการระลึก
ถ่ายทอด สามารถวัดได้โดยการทดสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกต

6.5.2.2 ด้านความเข้าใจ สามารถเข้าใจในคุณค่าและหลักการ
ของศิลปะได้ แสดงออกโดยการอธิบาย วัดผลได้โดยการทดสอบ การสังเกตและการสัมภาษณ์

6.5.2.3 ด้านความคิดและการออกแบบ สามารถแก้ปัญหาในการ
ออกแบบ การใช้เหตุผล การสรุปผล การตีความ การแสดงออกโดยการแก้ปัญหาและการ
ออกแบบ สามารถวัดได้โดยการทดสอบ การสังเกต และการแสดงความคิดเห็น

6.5.2.4 ด้านกัลยาณมิตร มีความรู้และเข้าใจในคุณค่าและความ
สำคัญของงานศิลปะ แสดงออกโดยการอธิบาย นิยาม สามารถวัดได้โดยการสัมภาษณ์
การสังเกต การทดสอบ การจัดอันดับคุณภาพ และแบบภาพต่าง ๆ

6.5.2.5 ด้านทัศนคติและความสนใจ มีความเชื่อ ความนิยม
และสนใจที่จะปฏิบัติตามความเชื่อ แสดงออกโดยการติดตามความเชื่อ การร่วมในกิจกรรม
อย่างสุขใจ สามารถวัดได้โดยการสังเกตและการจัดอันดับคุณภาพ

6.5.2.6 ด้านทักษะและการนำไปใช้ มีความสามารถในการใช้
วัสดุและเครื่องมือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว สามารถสร้างสรรค์งานได้รวดเร็วและประหยัด
แสดงออกโดยการปฏิบัติงาน การใช้วัสดุ เครื่องมือ การแก้ปัญหาและการนำไปใช้ วัดได้
โดยการสังเกตและแบบทดสอบ

การวัดผลวิชาศิลปะศึกษา ครูควรอธิบายวิธีให้คะแนนให้นักเรียนทราบ โดยเฉพาะ
การวัดผลในด้านความรู้ ทักษะ การออกแบบ และการนำไปใช้ ครูอาจจะบอกให้นักเรียน
ทราบว่า จะให้คะแนนในหัวข้อใด ข้อละเท่าไร เพื่อจะได้เป็นมาตรฐานให้นักเรียนให้มี
โอกาสตรวจทาน แก้ไข ปรับปรุงการทำงานของตนให้เรียบร้อยก่อนที่จะส่งงานชิ้นต่อไป
(ประภัสร นิยมธรรม 2522 : 50 - 53)

สรุป ศิลปะศึกษา คือ การให้การศึกษาด้านศิลปะแก่เด็ก ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ
ของเด็ก เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ต่อศิลปะและการพัฒนาศิลปะนิสัย ซึ่งต้องอาศัยปรัชญาและ

วัตถุประสงค์ในการสอนศิลปะระดับประถมศึกษา ทฤษฎีการสอนศิลปะ การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา และการวัดผลประเมินผลวิชาศิลปะศึกษาเป็นเครื่องมือและตัวกำหนดในการให้การศึกษาทางด้านศิลปะแก่เด็ก

7. การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

7.1 ความหมายของการแสดงออกทางศิลปะ

ประเทิน มหาพันธ์ (ประเทิน มหาพันธ์ 2511 : 2) กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะไว้ว่า

"ศิลปะ เป็นความงดงามที่แสดงออกมาจากจิตใจโดยผ่านการกระทำ แต่เป็นการกระทำที่สร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกด้วยการเขียนภาพ การปั้น การเรียงความ การเขียนบทกลอน การขับร้องรำทำนอง การจัดดอกไม้ ตลอดจนการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องเล่นต่าง ๆ เหล่านี้ จัดว่าเป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

ศิลปะเด็ก คือ การแสดงออกของเด็กอย่างอิสระเสรี เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก ศิลปะในโลกของเด็ก ๆ คือ การแสดงออกที่ซื่อ บริสุทธิ์ จริงใจ น่ารัก และไร้เดียงสา ผลงานศิลปะของเด็กจึงมีคุณค่า เพราะเกิดจากการแสดงออกที่ปราศจากเล่ห์เหลี่ยม มารยาสาไถดะ ฯ (เล็ก อานันทนะ 2529 : 47)

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 25) กล่าวถึงลักษณะการแสดงออกของเด็กไว้ดังนี้

7.1.1 การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโต

7.1.2 การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว

7.1.3 การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการติดต่อสื่อสาร

7.1.4 การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก

การแสดงออกทางศิลปะ จึงหมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานของเด็กที่แสดงออกมาจากจิตใจ โดยผ่านการกระทำออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ ได้แก่ การเขียนภาพ ระบายสี การปั้นแกะสลัก การเขียนคำประพันธ์ การขับร้องรำทำ

7.2 ความสำคัญของการแสดงออกทางศิลปะ

การที่เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะนั้น ช่วยให้เด็กได้พัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (อารี รังสินธ์ 2528 : 30 - 31)

7.2.1 ความเป็นอิสระ (Independence)

กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางสร้างสรรค์ จะเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในทางดนตรี วาดภาพ การแสดงละคร ฯลฯ ที่เด็กสามารถทำได้ตามความพอใจ และในขณะเดียวกันก็สามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อนได้

7.2.2 สุนทรียภาพ (Aesthetic Appreciation)

การทำให้เด็กรู้จักชื่นชม และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา โดยการฝึกให้เด็กรู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ว่ามีความหมายและความงามในลักษณะที่แตกต่างกัน

7.2.3 ความพอใจและความสนุกสนาน (Satisfaction and Enjoyment)

ขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจและมีความสุข โดยสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์ ช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจเข้าใจตนเอง มีความคิดที่ดีและมีความสามารถหลายอย่าง

7.2.4 การลดความตึงเครียดทางอารมณ์ (Emotional Release)

การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ การที่เด็กได้ทดลอง ปั้นดินน้ำมัน ดอกลาย แสดงบทบาทสมมติ หรือการเล่นดนตรี เป็นการแสดงออกและผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด

7.2.5 การสร้างนิสัยการทำงานที่ดี (Good Work Habits)

ขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น การรู้จักเก็บของเป็นที่ ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จแล้ว เป็นต้น

7.2.6 การพัฒนากล้ามเนื้อมือ (Muscle Development)

เด็กสามารถพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กได้จากการเล่นกีฬา การเล่นดนตรี การเคลื่อนไหว การเล่นเครื่องสนาม การตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพด้วยนิ้วมือ ฯลฯ

7.2.7 การสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง (Exploration)

เด็กชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่าง ๆ ขึ้น ๆ ลง ๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการของเขาค้นคว้า สำรวจ ผิวก้น และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุต่าง ๆ กัน การจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการทดลองของตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของเด็กมีความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการสร้างสรรค์ทางศิลปะของตน ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะนั้น ได้พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ สมดังความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ตั้งไว้

8. การเขียนภาพระบายสี

การเขียนภาพเป็นการแสดงหลักฐานทางภาษาภาพอย่างหนึ่ง ที่สามารถสื่อให้ทราบถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และทำหน้าที่บันทึกสภาพความเป็นไปใน การดำเนินชีวิต ตลอดจนความเชื่อที่มนุษย์จินตนาการขึ้น มนุษย์ผู้มีความคิดเห็นและใช้เครื่องมือ วาดเขียนได้สามารถเขียนภาพได้ทุกคน ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางภาษา ก็อาจเข้าใจ ภาพภาพนั้นได้ (อารี สุทธิพันธ์ 2528 : 108)

8.1 ความหมายของการเขียนภาพระบายสี

การเขียนภาพ (Drawing) หมายถึง การลาก ชูต ชีด เขียน ด้วยวัสดุหรือ เครื่องเขียนต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา ชอล์ก ฯลฯ บนระนาบรองรับ ซึ่งเป็นดิน โลหะ กระดาษ หรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีผิวหน้าเรียบ แบน โค้ง โดยทำให้เห็นเป็นรูปร่างด้วยเส้น รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้อาจเกิดจาก เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก ฯลฯ ทั้งนี้อาจมีน้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นเท่ากัน หรือไม่เท่ากันก็ได้ รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้มีลักษณะสองมิติ คือ กว้างและ

ยาว หากผู้วาดต้องการให้มีลักษณะสามมิติ คือ กว้าง ยาว และลึก ก็กระทำได้โดยการลากเส้นหลาย ๆ เส้น ตามวิธีการแรเงา (อาร์ สุธิพันธุ์ 2528 : 108)

การระบายสี (Painting) หมายถึง การระบายสีลงไปในภาพให้ทั่วบริเวณที่ต้องการ จะระบายโดยวิธีใดก็ได้ จะใช้อุปกรณ์หรือไม่ใช้ก็ถือเป็น การระบายสีทั้งสิ้น (วิโรจน์ ชาทอง และทำนอง จันทิมา 2517 : 6)

การเขียนภาพระบายสี จึงหมายถึง การลาก ขูด ขีด เขียน ด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่าง ๆ บนระนาบรองรับซึ่งเป็นวัสดุที่มีผิวหน้าเรียบ แบน โค้ง โดยทำให้เห็นเป็นรูปร่างด้วยเส้น ให้เป็นรูปร่าง 2 มิติ หรือ 3 มิติ ก็ได้ แล้วระบายสีลงในภาพนั้นให้ทั่วบริเวณที่ต้องการ

8.2 แนวคิดของการเขียนภาพ

แนวคิดของการเขียนภาพมีอยู่ 3 ประการ คือ

8.2.1 เพื่อบันทึกสิ่งที่น่าสนใจรอบตัวที่มองเห็น ซึ่งอาจบันทึกทั้งหมดหรือเลือกเฉพาะบางส่วน บางตอนที่เราเห็นว่ามีความหมายก็ได้

ภาพเขียนตามแนวคิดนี้ จะมีรูปร่างคล้ายของจริงตามมุมมองของผู้วาด ตามตำแหน่งของสิ่งที่วาดตั้งอยู่ ซึ่งอาจสูงกว่าระดับสายตา ต่ำกว่าระดับสายตาหรือตรงระดับสายตา ผู้วาดอาจจะวาดเฉพาะสิ่งที่เขาต้องการลงไปในภาพเท่านั้น ภาพเขียนในลักษณะนี้จึงเป็นเพียงภาพที่ผู้รู้เรื่องราว เป็นภาพอะไร อยู่ที่ไหน มีสัดส่วนเป็นอย่างไร

8.2.2 เพื่อกำหนดตามสิ่งที่ผู้วาดคิดหรือจินตนาการ

ภาพเขียนตามแนวคิดนี้มีรูปแบบไม่เหมือนของจริง อาจมีขนาดสัดส่วนแตกต่างไปจากสัดส่วนที่เห็นจริง อาจมีลักษณะประติมากรรมตกแต่งเป็นลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ หรือเป็นลวดลายเรขาคณิต อาจมีลักษณะพรางไม่ชัดเจน เพื่อกำหนดให้ผู้พบเห็นต้องใช้ความคิดหรือทำให้ฉงน แต่ถ้าผู้มีความคิดคล้ายกับผู้วาด หรือมีจินตนาการแนวเดียวกันก็สามารถชื่นชมการเขียนภาพตามแนวนี้ได้

8.2.3 เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกัน

ภาพเขียนตามแนวคตินี้มีรูปแบบเรียบง่าย เด่นชัด มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ผู้ดูเข้าใจได้ทันที หรือเมื่อเห็นแล้วรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตามอย่างไร เช่น เครื่องหมายจราจร เป็นต้น

การเรียกชื่อภาพเขียนจะเรียกชื่อต่างกันตามวัสดุที่ใช้เขียน ตามหน้าที่ใช้สอยหรือตามลักษณะภาพที่เห็น เช่น การเขียนภาพด้วยเงินแหลม การเขียนภาพร่าง ภาพคน ภาพสัตว์ เป็นต้น (อารี สุทธิพันธุ์ 2528 : 108 - 109)

8.3 ความสำคัญของการเขียนภาพระบายสี

เลิถ์ อานันทนะ (เลิถ์ อานันทนะ 2523 : 138) กล่าวว่า การเขียนภาพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปศึกษา ที่ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศและวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางสุขภาพจิตและกาย ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติแวดล้อมและศิลปวัตถุของชาติ รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กทุกระดับสามารถปรับปรุงตน เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม รักความก้าวหน้า มีรสนิยมที่ดี

ส่วน วิรัตน์ พิชไพบูลย์ (วิรัตน์ พิชไพบูลย์ 2524 : 1) ให้ความเห็นว่า การเขียนภาพระบายสีเป็นการแสดงออกทางศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อแสดงความปรารถนาออกมาในรูปของจินตนาการ ซึ่งอาจเหมือนหรือไม่เหมือนธรรมชาติก็ได้

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 17) ให้ความเห็นว่า การสอนเขียนภาพระบายสีนั้น ต้องส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักแสดงออกในทางสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัย และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การกระทำสิ่งใดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเท่ากับปลูกฝังพฤติกรรมให้กับเด็กโดยตรง พฤติกรรมสร้างสรรค์ในตัวเด็กจึงเป็นเป้าหมายหนึ่งที่มีคุณค่าต่อตัวเด็กและต่อชีวิตในสังคม

ฉวีวรรณ กีนาวงศ์ (ฉวีวรรณ กีนาวงศ์ 2526 : 142 - 143) กล่าวถึง การเขียนภาพระบายสีของเด็กว่า เป็นการเล่นชนิดหนึ่งที่ทำให้คุณค่ากับเด็กมาก เพราะเด็ก จะเขียนลงไปด้วยความรู้สึกของตัวเอง ให้เป็นสัญลักษณ์ ให้เป็นแบบ เป็นลวดลาย เป็นจังหวะ และให้สีสันต่าง ๆ และใช้แทนการใช้ภาษาพูด การเล่นวาดรูปและการระบายสี จะช่วยให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์ได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสดำเนินอิสระ ไม่ต้องอยู่ในระเบียบ ตลอดเวลา การที่เด็กได้วาดรูปและระบายสีเป็นการแสดงความรู้สึกภายในออกมา โดยที่ เด็กไม่เข้าใจว่า เป็นการระบายความโกรธแค้น ความกดดัน ความคั่นตัน ความ กระวนกระวายใจ ความกลัวอื่น ๆ รวมทั้งความสุข ความยินดี การเขียนภาพระบายสีของเด็กนั้นเป็นการพักผ่อน และเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย ภาพที่ เด็กวาดจะเป็นภาพที่เขาชอบและสนใจในขณะนั้น ๆ การที่ครูและผู้ปกครองแสดงความยินดี และชื่นชมในผลงานการเขียนภาพระบายสีของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และการที่เขาได้ชมเชยผลงานของเพื่อน ๆ ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของเด็ก มีความสำคัญต่อตัวเด็กและสังคมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทาง ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการสร้างสรรค์ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับวุฒิภาวะ ของเด็ก

8.4 จิตวิทยาและพฤติกรรมการวาดภาพของเด็ก

การวาดภาพของเด็กนั้นเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ภาพวาด เป็นเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้และกลไก โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ ขึ้นต้นง่าย ๆ ก่อน โดยที่การแสดงออกของการวาดภาพมีความสำคัญน้อยมาก แต่การสร้าง มโนทัศน์และการสื่อสารมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมโนทัศน์เริ่มถูกจำกัดความหมาย และถูก บังคับด้วยการรับรู้ทางสายตาแล้ว รูปที่เด็กวาดก็เริ่มมีความเด่นชัด และแบ่งเป็นจำพวกได้ มากขึ้นด้วย จนกระทั่งความคิดของเด็กเหล่านั้นเพื่อฝึกฝนความสามารถของเขา เด็กก็จะ เริ่มใช้วิจารณญาณของตนเองเข้ามาแทรก ในการวาดภาพที่ค่อนข้างยาก เด็กต้องการฟังสิ่งที่ เห็นด้วยตามากขึ้น เขาจะพยายามวาดภาพให้สำเร็จ โดยใช้การทดลองหรือการเลียนแบบ

จากภาพถ่ายหรือภาพวาด ภาพวาดกลายมาเป็นการแสดงออกทางความงามสำหรับเด็กโต วัยรุ่นและผู้ใหญ่ ในเด็กที่เล็กกว่าก็สามารถสร้างมโนทัศน์ทางสุนทรียะที่เป็นนามธรรมเช่นกัน แต่เป็นระดับการแสดงออกทางกลไกเท่านั้น สำหรับเด็กโตกว่าและเด็กวัยรุ่นสามารถใช้เทคนิคคิดกิจกรรมในรูปของคำนิยามเพิ่มเข้าไปกับภาพที่เห็นจริงได้ด้วย โดยทั่วไปเด็กจะหยุดการวาดภาพโดยธรรมชาติที่อายุ 12 - 14 ปีขึ้นไป

สำหรับพฤติกรรมการวาดภาพ ระยะเริ่มแรกการวาดภาพของเด็กมีความหมายเพียงเพื่อจะบอกว่า เป็นการใช้องค์ประกอบทางกลไกควบคุมสาระสำคัญ และเป็นการจัดเรียงของภาพวาดเท่านั้น ความเจริญของเด็กจะเริ่มด้วยแบบง่าย ๆ ไปสู่แบบที่ซับซ้อนขึ้น โดยลักษณะของสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้เข้าไปอยู่ในตัวเด็ก เมื่อเขาโตขึ้นความสามารถในการที่จะวาดภาพให้เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น อาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการรับรู้ในสิ่งนั้นได้ดีกว่าก็ได้ นั่นคือ เด็กเล็ก ๆ สามารถวาดภาพให้เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นได้ ดูเหมือนจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวมากกว่าประสบการณ์ที่เห็นได้ด้วยตา แต่เด็กที่อายุมากขึ้นเริ่มเห็นมากขึ้น การเจริญของอายุและประสบการณ์เหล่านี้เปรียบเสมือนวุฒิภาวะในการวาดภาพของเด็ก ซึ่งจะมีเพิ่มมากขึ้นโดยไม่เปลี่ยนแปลงเสียทีเดียว

นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กไม่เคยวาดภาพวัตถุออกมาตรง ๆ อย่างที่ตาเห็น แต่เด็กจะเลือกเปลี่ยนแปลงและเพิ่มสิ่งที่คิดว่า อาจจะเกี่ยวข้องกับวัตถุนั้นลงไปในภาพวาดของเขา แนวโน้มเหล่านี้เกิดขึ้นเสมอ แม้วัตถุจะถูกลอกเลียนมาจากแบบตัวอย่าง หรือวาดขึ้นโดยอาศัยความจำก็ตาม ความหมายของวัตถุต่อเด็กแม้จะเป็นความซับซ้อน และรายละเอียดจำนวนมากของวัตถุนั้นก็ตาม จะมีอิทธิพลต่อภาพวาดของเด็ก สรุปได้ว่า การวาดภาพของเด็กเป็นกระบวนการของความรู้ ความเข้าใจขั้นต้น (Harris. 1963 : 173 - 120)

สำหรับพฤติกรรมการวาดภาพที่แตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายนั้น ได้มีผู้สรุปรวบรวมพฤติกรรมและลักษณะภาพวาดของเด็กทั้งสองเพศไว้ดังนี้

กู๊ดเอ็นฟ (Harris. 1963 : 30 - 31 อ้างจาก Goodenough.) ได้สรุปถึงความแตกต่างในการวาดภาพของเด็กชายและเด็กหญิง ดังนี้

1. ความแตกต่างในเรื่องความสนใจด้านการออกกำลังกาย อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กผู้ชายวาดเท้าและความกว้างของแขนขาใหญ่โตเกินความจริง เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กผู้หญิงซึ่งมีแนวโน้มจะทำให้ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้เล็กลง เหตุนี้จึงทำให้เด็กผู้ชายมักวาดภาพในรูปกำลังแสดงท่าทางมากกว่าเด็กผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า สิ่งนี้เป็นความต้องการที่จะแสดงความเคลื่อนไหว ซึ่งจะนำไปสู่ท่าทางที่เปลี่ยนจากรูปหน้าตรงไปเป็นรูปหน้าข้างก็ได้

2. เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่วาดหัว ลำตัว และตา ให้มีขนาดใหญ่เกินความจริง และมักวาดตาใหญ่กว่าเท้า ขณะที่เด็กผู้ชายมักวาดเท้าใหญ่กว่าศีรษะ แต่โดยทั่วไปเด็กผู้ชายจะแสดงสัดส่วนได้ดีกว่าเด็กผู้หญิง ขณะที่เด็กผู้หญิงเขียนรายละเอียดของภาพได้ดีกว่า

เซอร์ล๊อค (Hurlock. 1956 : 333 - 334) สรุปการศึกษาของนักวิจัยที่ทำการศึกษาวาดภาพของเด็กไว้ว่า

1. เมื่อเด็กอายุราว 6 ปี เด็กจะเขียนภาพแสดงความแตกต่างของเพศได้ เช่น ลักษณะของผม เสื้อผ้า หน้าตา

2. เด็กอายุระหว่าง 5 - 11 ปี วาดภาพเพศเดียวกันกับตนเองมากกว่าเพศตรงข้าม

3. เด็กอายุระหว่าง 11 - 12 ปี เด็กผู้หญิงจะเริ่มเขียนภาพคนซึ่งเป็นเพศตรงข้าม

4. เด็กชายเขียนภาพคนน้อยกว่าเด็กหญิง แต่เขียนตัวคนมีสัดส่วนถูกต้องมากกว่าเด็กหญิง

5. การเขียนภาพคน เด็กหญิงเขียนเครื่องประดับมากกว่าเด็กชาย

6. เด็กหญิงเขียนภาพคนหน้าตรงมากกว่าเด็กชาย แต่เด็กชายเขียนหน้าตรงและหน้าข้างเท่า ๆ กัน

สรุป พฤติกรรมการวาดภาพของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกัน โดยเฉพาะลักษณะของภาพคน

9. พัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld . 1970 : 89 - 221)

ได้ทำการศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กตะวันตก ด้วยการเก็บผลงานของเด็กในวัยต่าง ๆ มาศึกษา และวิเคราะห์แยกขั้นพัฒนาการทางศิลปะ สรุปได้ดังนี้

9.1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages)

ในขั้นนี้เด็กมีอายุประมาณ 2 - 4 ปี เป็นเด็กวัยก่อนเข้าเรียน เด็กสนุกอยู่กับ การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อมือได้ถูกต้อง ขั้นนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ๆ คือ

9.1.1 การขีดเขียนแบบสะเปะสะปะ หมายถึง การขีดเขียนที่ไม่เป็นระเบียบ การลากเส้นของเด็กจะยุ่งเหยิงสับสน โดยไม่คำนึงว่าจะป็นรูปอะไร แสดงให้เห็นว่าการควบคุมกล้ามเนื้อของเด็กยังไม่เจริญพอ จึงไม่สามารถบังคับมือให้เป็นไปตามความต้องการได้

9.1.2 การขีดเขียนแบบลากเส้น หมายถึง ขั้นที่เด็กสามารถขีดเส้นนอน ยาว ๆ ได้ เป็นขั้นที่พัฒนามากกว่าขั้นที่ขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ

9.1.3 การขีดเขียนแบบวงกลม หมายถึง ขั้นที่เด็กสามารถขีดเขียนเป็น วงกลมได้ เด็กเคลื่อนไหวได้ทั้งแขนแล้ว แสดงว่ากล้ามเนื้อเริ่มแข็งแรงแล้ว

9.1.4 การขีดเขียนแบบมีความหมาย หมายถึง ขั้นที่เด็กเขียนอะไรลงไปแล้ว ก็ให้ชื่อสิ่งที่เขียนนั้นชื่ออะไร เด็กเริ่มใช้ความคิดในการเขียนภาพวัตถุ สัตว์ หรือคน สิ่งที่เด็ก เขียนจะเป็นภาพที่ไม่ถูกต้องในสายตาของผู้ใหญ่เลย แต่มันมีความหมายสำหรับเด็ก เด็กจะพอใจสนุกสนานกับสิ่งที่เขาเขียนขึ้น

9.2 ขั้นเขียนภาพที่มีความหมาย (Preshematic Stages)

ขั้นนี้เด็กมีอายุประมาณ 4 - 7 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นของการแสดงออกที่มีความหมาย ภาพสิ่งของเด็กจะเขียนได้หลายแบบ เช่น ภาพคนที่เด็กเขียนวันหนึ่งอาจไม่เหมือนกับภาพที่ เขียนในวันต่อ ๆ ไปได้ ภาพที่เด็กเขียนออกมานั้นอาจจะไม่ครบถ้วนตามที่เขารู้ แสดงว่า ในระยะนี้ โลกที่เด็กเห็นหรือรู้แตกต่างจากโลกที่เด็กเขียนภาพ ลักษณะที่เด็กเขียนภาพในขั้นนี้ อาจสังเกตได้ง่ายจากส่วนประกอบ 4 อย่าง คือ

9.2.1 ถ้าเขียนรูปคน เด็กจะเขียนรูปคนโดยใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์และมีเส้นยาว ๆ แทนแขน ขา ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าตา

9.2.2 สี่เหลี่ยมยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สี่เหลี่ยมใช้เขียนภาพกับสี่ของวัตถุที่แท้จริง ๆ ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเด็กใช้สี่ตามอารมณ์ แล้วแต่สี่ไหนจะสะดวกตาหรือชอบสี่ไหนเป็นพิเศษก็ใช้สี่นั้น ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง

9.2.3 ในขั้นนี้ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับช่องว่าง หรือช่องไฟในกระดาษที่เขียน ยังไม่เข้าใจดีว่าควรเขียนภาพตรงไหนจึงจะเหมาะสม ขนาดเท่าใดจึงจะดี แต่เด็กจะวาดลงไปตรงที่มีช่องว่างเท่านั้น

9.2.4 การออกแบบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบ ดังนั้นภาพที่เด็กเขียนจึงไม่มีอะไรออกมา

9.3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage)

เด็กจะมีอายุประมาณ 7 - 9 ปี เด็กจะเริ่มมีความคิดรวบยอดทางรูปร่าง เข้าใจความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น การเขียนภาพจึงมีมาตรฐาน (Base Line) เพื่อเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กเขียน เช่น วาดรูปคนก็ทำพื้นดินให้คนยืนอยู่ หรือวาดรถยนต์ก็ทำถนนให้วิ่ง เป็นต้น ลักษณะการเขียนที่จะสังเกตได้คือ

9.3.1 ภาพคน ในขั้นนี้จะเขียนภาพคนโดยใช้เส้นเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และเส้นตรงเป็นสัญลักษณ์ ส่วนไหนที่เด็กเห็นว่าสำคัญก็จะเน้นให้ใหญ่กว่า ส่วนไหนไม่สำคัญก็อาจจะตัดทิ้งไปเลย และบางครั้งจะเปลี่ยนแปลงลักษณะไปจากความเป็นจริง เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง เช่น เขียนแขน ขา ให้ใหญ่และยาวผิดธรรมดา เพื่อให้ภาพคนแสดงความสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตนต้องการ

9.3.2 การใช้สี เด็กจะใช้สีตามความเป็นจริงตามธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเด็กรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุ แต่ว่าจะยังใช้สีซ้ำ ๆ กันอยู่ หรือใช้สีไหนก็ใช้สีนั้นตลอดไป

9.3.3 ช่องไฟ เด็กเริ่มรู้จักวางส่วนต่าง ๆ ของภาพพอเหมาะกับหน้ากระดาษดีขึ้นกว่าเดิม

9.3.4 การออกแบบ ในขั้นนี้ยังไม่มี การออกแบบโดยตรง

9.4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง - (The Drawing Realism)

เด็กจะมีอายุประมาณ 9 - 11 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นที่เขียนภาพอย่างของจริง เด็กวัยนี้ชอบจับกลุ่มเป็นหมู่ในเพื่อนเพศเดียวกัน มีความต้องการที่จะอยู่ในสังคมอย่างเป็นอิสระ อยากแสดงออกหรือแสดงอะไรเป็นของตัวเอง เข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย สำหรับเด็กหญิงเริ่มสนใจและเอาใจใส่ในการแต่งกาย รักสวยรักงาม มีความสังเกตสนใจแบบเสื้อผ้าแบบผม เครื่องประดับและอื่น ๆ

9.4.1 ภาพคน การเขียนภาพคนเด็กต้องการแสดงออกให้เห็นความแตกต่างในเรื่องเพศ โดยการเน้นให้เห็นถึงเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว ผม และรายละเอียดต่าง ๆ แต่เนื่องจากเด็กไม่มีความคิดรวบยอดในสิ่งที่เด็กเห็นอย่างถูกต้อง ดังนั้นรูปคนที่เด็กเขียนอาจจะแข็งทื่อ เสื้อผ้าที่เด็กเขียนก็ไม่มีรอยพับหรือรอยย่น หรือเคลื่อนไหวได้ตามความเป็นจริง

9.4.2 สี การใช้สีของเด็กตรงกับความจริงตามธรรมชาติ แต่บางครั้งก็ใช้อารมณ์และความรู้สึกที่ตนมีประสบการณ์เพิ่มเติมเข้าไป เช่น เด็กจะใช้สีมอ ๆ ในการวาดภาพคนจน ๆ เป็นต้น

9.4.3 ช่องไฟ มีการเปลี่ยนแปลงการใช้เส้นฐาน เด็กจะเขียนสิ่งต่าง ๆ เพิ่มเติมลงในช่องว่างระหว่างเส้นฐาน เขียนพื้นดิน และท้องฟ้าคลุมลากถึงเส้นฐาน ภาพต้นไม้ อาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ก็ยังท้องฟ้าได้ แต่การวัดระยะระหว่างวัตถุให้สัมพันธ์กันยังทำได้ไม่ดี

9.4.4 การออกแบบ เริ่มมีการประดิษฐ์เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ถ้ารูปที่วาดเป็นผู้หญิง ก็จะเน้นให้เห็นผมยาวมีโบว์หรือก็ทัดผม เครื่องแต่งกายมีลวดลายและมีเครื่องประดับ ส่วนภาพบ้านเรือนหรืออาคาร หรือโรงเรียนต่าง ๆ มีการตกแต่งภายในสถานที่นั้น

9.5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning)

เด็กจะมีอายุประมาณ 11 - 12 ปี เป็นระยะที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเจริญพอที่จะรับรู้ปัญหาต่าง ๆ

ได้บ้าง ถึงแม้ว่าจะไม่เท่ากับของผู้ใหญ่ เด็กในวัยนี้จะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกัน คือ

9.5.1 พวกที่มีความรู้สึกตามสิ่งเร้าจักษุสัมผัส (Visually Minded) เด็กพวกนี้จะเป็นคนช่างสังเกต ชอบเขียนภาพที่ตนมองดูอยู่ข้างนอก เอาใจใส่ในเรื่องความแตกต่างของสีและเงา เด็กพวกนี้จะเขียนภาพจนได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เช่น เสื้อผ้าที่สวมใส่มีสีสันรยอย่น มีเงาตามทิศทางของผู้ใส่ซึ่งอยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ กัน สำหรับช่องไฟเด็กเริ่มรู้จักเส้นระดับ และแสดงระยะใกล้ไกล เช่น วัตถุที่อยู่ใกล้ก็จะเขียนให้เล็ก วัตถุที่อยู่ใกล้ก็จะเขียนให้ใหญ่ขึ้น ลักษณะรูปที่เขียนมักจะเป็นแบบสามมิติ

9.5.2 พวกที่ตีความหมายของสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสบการณ์ของตนเอง (Non Visually Minded) พวกนี้จะใช้อารมณ์เข้ามาช่วยในการแสดงภาพต่าง ๆ เขียนภาพด้วยความรู้สึกของตนเอง ตลอดจนการใช้สีตามอารมณ์ของตน เด็กพวกนี้เน้นส่วนสำคัญต่าง ๆ เกินความเป็นจริง ชอบออกแบบในแง่สวยงาม โดยมุ่งไปทางอารมณ์ เด็กพวกนี้จะเขียนรูปคนมีเสื้อผ้านั้น แสดงภาพที่มีการเคลื่อนไหวตามความคิดของตนเอง สำหรับช่องไฟมีการเขียนสัณฐานหรือแสดงออกให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมที่ตัวเองคิดว่าสำคัญ

สรุปลักษณะทั่วไปที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก

1. คุณลักษณะที่พบในศิลปะของเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กันกับระดับอายุของเด็ก
2. ระดับความซับซ้อนในศิลปะของเด็กจะเพิ่มขึ้นตามวุฒิภาวะ
3. ความรู้สึกที่ว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohensive) ในการวาดเขียนจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเด็กมีวุฒิภาวะ
4. เด็กมีแนวโน้มที่จะทำลักษณะต่าง ๆ ให้เกินจริงในการวาดเขียน ระบายสี หรือการปั้น แกะสลัก ถึงสิ่งที่มีความหมายที่สุดสำหรับคน
5. เด็กจะสร้างสรรค์งานที่เน้นถึงจุดมุ่งหมายของรูปภาพ ในระหว่างช่วงท้ายของวัยก่อนเข้าเรียนจนถึงตอนต้นของวัยเข้าเรียน และต่อมาที่จะขยายจุดมุ่งหมายนี้เป็นตัวแทนของปัญหาที่ต้องการแสดงออกมา

6. การขีดเขียนของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน มีแนวโน้มที่จะถูกกระตุ้นโดยการเคลื่อนไหว (Kinethotics) และความพอใจจากการมองเห็นการกระทำของตน
 7. ชนิดของรูปร่าง (Shape) ต่าง ๆ ที่เด็กสร้างขึ้นมาสัมพันธ์กันกับอายุของเด็ก
 8. ความเข้ม (degree) ของความแตกต่างในการสร้างสรรค์การวาดเขียนของเด็กสัมพันธ์กับวุฒิภาวะทางมโนคติของเด็ก
 9. การวาดเขียนและการระบายสีของเด็ก มีแนวโน้มที่จะแสดงจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ในตอนแรกเป็นการแสดงออกของแนวคิด ต่อมาก็เป็นการแสดงออกของความรู้สึก
 10. การใช้รูปแบบ สี และองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันกับบุคลิกภาพของเด็ก และพัฒนาการทางด้านสังคม
 11. เด็กที่อยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จะสร้างสรรค์รูปแบบของการมองเห็นในระดับที่คล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยก่อนเข้าเรียน
 12. รูปคนเป็นรูปที่มีการวาดมากที่สุดของเด็กก่อนวัยเรียน
 13. เมื่อมีการวาดเขียน เด็กเล็กมีแนวโน้มที่จะเลยในแบบจำลอง (model) หรือหุ่นจริง (Still life) ถึงแม้ว่าจะได้แสดงให้เห็นต่อหน้าเด็ก
 14. ทักษะการวาดเขียนจะถึงขีดสูงสุดประมาณช่วงวัยรุ่น
 15. เด็กในระหว่างวัยก่อนเข้าเรียนจนถึงตอนต้นของวัยเข้าเรียน มีแนวโน้มที่จะเน้นเกี่ยวกับรูปแบบที่จะวาดเป็นพิเศษ โดยไม่คำนึงถึงส่วนประกอบรวมที่จะต้องวาดลงไป
 16. ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศอย่างมีนัยสำคัญ ในทักษะการสร้างผลงานทางศิลปะ
 17. เด็กมีแนวโน้มที่จะชอบศิลปะที่เมื่อมองแล้วมีลักษณะที่ไม่สับสน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับความสามารถในการวาดเขียน และอายุของเด็ก
- (กรมการฝึกหัดครู 2528 : 60)

10. สี

10.1 ความหมายของสี

สีเป็นของผสมชนิดหนึ่ง ใช้เพื่อตกแต่งให้เกิดความสวยงาม หรือเพื่อป้องกันรักษา วัสดุที่ทาด้วยสีเพื่อให้เกิดความทนถาวร (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2515 : 123) ในทางทัศนศิลป์ สี หมายถึง ความเข้มของแสงที่ส่องไปกระทบวัตถุและแสงสะท้อนเข้าสู่ตาเรา แต่สีที่นำมาเขียนภาพแตกต่างไปจากสีที่เป็นลำแสงโดยตรง เพราะเป็นวัตถุธาตุเวลาใช้ต้องนำมาผสมขึ้นใหม่ โดยใช้แม่สีซึ่งเป็นสีแท้ มีคุณสมบัติโดยเฉพาะไม่สามารถผสมด้วยสีต่าง ๆ ให้เป็นแม่สีได้ แต่แม่สีทั้งหลายถ้านำมาผสมกันจะเกิดสีใหม่ขึ้นเสมอ ผู้ที่ศึกษาเรื่องสีได้แบ่งแม่สีออกเป็นกลุ่ม ๆ แตกต่างกันดังนี้

กลุ่มนักเคมี กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยคุณสมบัติทางเคมี การผลิต การย้อม การผสม คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน

กลุ่มนักฟิสิกส์ กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยความยาวของคลื่นสี ความเข้มของสี คือ สีแดง สีเขียว สีม่วง

กลุ่มนักจิตวิทยา กำหนดแม่สีไว้ 4 สี โดยอาศัยอิทธิพลของสีที่มีต่อจิตใจหรือความรู้สึกของมนุษย์ คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว

กลุ่มศิลปิน กลุ่มนี้ศึกษาเรื่องสีในด้านอารมณ์ ความรู้สึก การผสมสี การย้อมสี กลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ใช้สีโดยตรง การกำหนดแม่สีของกลุ่มศิลปินมี 2 ทฤษฎี คือ

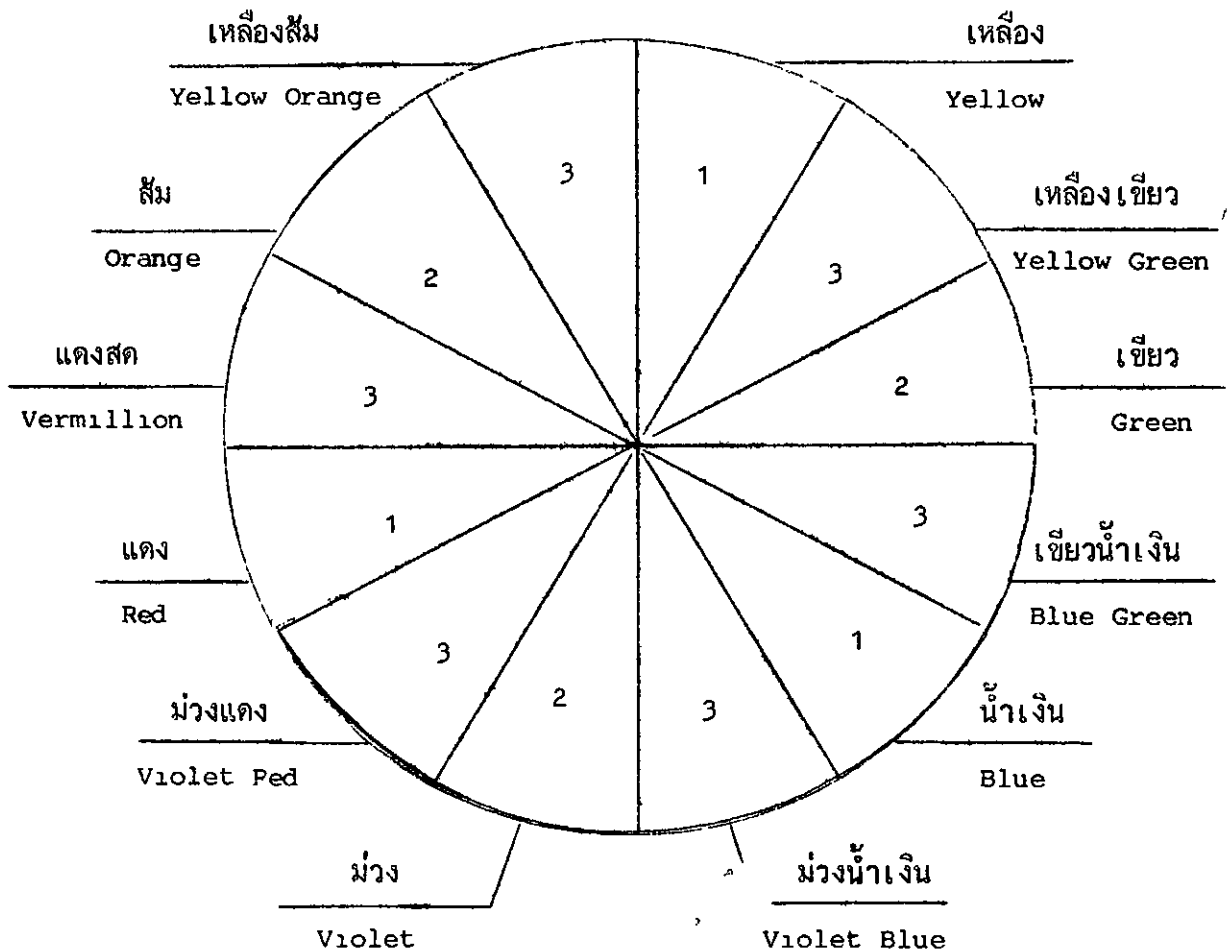
1. ทฤษฎีแปร่ง (Prang System) กำหนดแม่สีไว้ 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน

2. ทฤษฎีมันเชล (Munsell System) กำหนดแม่สีไว้ 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว และสีม่วง (ณรงค์ ทองปาน 2526 : 85 - 86)

10.2 ทฤษฎีสี (Theory of colour)

สำหรับงานศิลปะเราใช้ทฤษฎีสีของ Prang ซึ่งให้ความแน่นอนในการนำไปใช้ในการเขียนภาพระบายสี การออกแบบ และการตกแต่ง มีดังนี้ คือ

วงสีธรรมชาติ (Colour Wheel)

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีสี (Theory of Colour)

สีขั้นต้น 3 แม่สีวัตถุธาตุ (Pigmentary Primaries) ได้แก่

1. แดง (Crimson Lake)
2. เหลือง (Gamboge Yellow)
3. น้ำเงิน (Prussian Blue)

สีทั้งสามนี้เรียกว่า แม่สี (The Primary Pigmentary Hues) เป็นสีแท้ ซึ่ง

ไม่มีสีใดผสมกันแล้วเกิดเป็นสีทั้งสามได้ แต่ถ้านำแม่สีมาผสมกันจะเกิดสีต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย

สีขั้นที่สอง (Secondary Hues) เป็นสีที่เกิดจากการผสมสีโดยการจับคู่ของ
แม่สีแต่ละสีจำนวนเท่ากันจะได้ดังนี้

1. แดง + เหลือง = ส้ม
Red + Yellow = Orange
2. เหลือง + น้ำเงิน = เขียว
Yellow + Blue = Green
3. น้ำเงิน + แดง = ม่วง
Blue + Red = Violet

สีขั้นที่สาม (Tertiary Hues) เกิดจากการผสมสีของสีขั้นที่หนึ่ง และขั้นที่สอง
ผสมกันโดยจำนวนเท่ากันมีดังนี้

1. เหลือง + เขียว = เหลืองเขียว
Yellow + Green = Yellow Green
2. เขียว + น้ำเงิน = เขียวน้ำเงิน
Green + Blue = Green Blue
3. น้ำเงิน + ม่วง = ม่วงน้ำเงิน
Blue + Violet = Blue Violet
4. ม่วง + แดง = ม่วงแดง
Violet + Red = Violet Red (Purple)
5. แดง + ส้ม = แสด
Red + Orange = Orange Red (Vermillion)
6. ส้ม + เหลือง = ส้มเหลือง
Orange + Yellow = Yellow Orange

การใช้สีจากวงสีธรรมชาติมีวิธีการนำสีมาใช้อย่างไรบ้าง ดังนี้

1. วรณะของสี (Tone) การใช้สีวิธีนี้แบ่งสีในวงสีออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - สีร้อน (Warm Tone)
 - สีเย็น (Cool Tone)

วรรณะร้อน (Warm Tone) คือ เหลือง เหลืองส้ม ส้ม แสด แดง
ม่วงแดง ม่วง

วรรณะเย็น (Cool Tone) คือ เหลือง เขียวเหลือง เขียว เขียวน้ำเงิน
น้ำเงิน ม่วงน้ำเงิน ม่วง

2. ค่าของสี (Value) หมายถึง ความแก่อ่อนของสี ความหนักเบาของสี
การให้ความแตกต่างกันตั้งแต่เข้มไปจนถึงจางขาว

3. สีกกลมกลืน (Harmony) หมายถึง การใช้สีในวงสีธรรมชาตินับเรียง
ตามกันไป จะวนไปทางใดก็ได้ 6 สี ด้วยกัน เรียก Simple Harmony

4. สีส่วนรวม (Tonality) หมายถึง สีที่มีปริมาณมากกว่าสีอื่น ๆ เป็นสีที่
เด่นชัดของสีเดียว ซึ่งในการใช้สีอื่นปนอยู่ด้วยในปริมาณไม่เกิน 10%

5. ความเข้มของสี ความจัดของสี (Intensity) หมายถึง สีที่เป็นจุดเด่น
สว่างสดใสอยู่ในกลุ่มสีหม่น สีคล้ำ หรือสีที่ถูกลดความจัดลงไป (Broken colour)
ลักษณะสีเช่นนี้ทำให้เกิดบริเวณที่เด่นสะดุดตา ซึ่งทำให้เห็นความจัด ความเข้มของสีที่สดใส
ชัดเจน ใช้เมื่อต้องการเน้นจุดนั้น

6. การกลับค่าของสี (Discord) หมายถึง การใช้สีกลับกัน โดยมากจะใช้สี
คู่ประกอบ หรือสีคู่ตรงข้ามตัดกันอย่างแท้จริงในวงสี เช่น ม่วงกับเหลือง การใช้กลับค่าคือ
ใช้สีเหลืองให้สดแต่ใช้สีม่วงให้อ่อนในสีลง ถ้าไม่ใช้สีคู่ประกอบ สีคู่ตรงข้าม อาจใช้สีอะไร
กับสีอะไรก็ได้ แต่ต้องกลับค่าของสีที่เด่นให้จางลง

7. สีเอกรงค์ (Monochrome) หมายถึง การใช้สีโดยมีสีเริ่มต้นเป็นสีตัวตั้ง
หรือสีที่ต้องการให้เป็นสีเอกรงค์ แล้วนับต่อไปทางซ้ายหรือขวาอีก 5 สี ควรใช้สีน้อยกว่านี้
แต่ต้องไม่เกินจากสีที่ 5 ที่เรานับวนไปตามวงสี เมื่อเลือกสีใดในวงสีแล้ว ต้องนำมาลดความ
จัดด้วยสีตรงข้ามเสียก่อนมากหรือน้อยก็ได้แล้วผสมกับสีตัวตั้ง แล้วจึงระบายลงในภาพได้
สีที่เลือกมาทุกสีจะต้องทำดังกล่าวนี้นี้ ผลที่ได้ก็คือ ทุกสีจะมีสีตัวตั้งปนอยู่ด้วย เช่น

สีเอกรงค์ คือ สีเหลือง เราระบายสีเหลืองลงในภาพที่เราต้องการเน้นกดลงจาก
สีเหลืองวนตามเข็มนาฬิกา คือ เหลือง เขียว เขียว เขียวน้ำเงิน น้ำเงิน ม่วงน้ำเงิน

เราเลือกสีเขียวเหลือง ต้องผสมกับสีตรงข้ามในวงสีก่อน คือ ม่วงแดงแล้วผสมกับเหลือง (สีเอกรงค์) แล้วระบายลงในภาพ

ต่อไปถ้าเราเลือกเขียวน้ำเงิน ต้องผสมกับแสงก่อน แล้วผสมกับเหลือง แล้วระบายลงในภาพ

อีกวิธีหนึ่ง คือ สีที่เราเลือกนั้นผสมกับสีกลาง (Neutral) (แดง เหลือง น้ำเงิน ในปริมาณเท่ากัน) และผสมกับสีเหลืองแล้วจึงระบายสี

8. สีคู่ประกอบ สีคู่ตรงข้าม (Complementary Colour) หรือ (True contrast) การใช้สีในงานศิลปะไม่นิยมการใช้สีตรงกันข้ามในวงสีโดยปริมาณเท่า ๆ กัน คือ 50% : 50% เรามักจะใช้สีตามวิธีต่อไปนี้ (ถ้าเราจะใช้สีคู่ แดงกับเขียว)

8.1 ใช้สี 80% : 20% คือ แดง 80% เขียว 20% หรือ เขียว 80% แดง 20%

8.2 ลดความจัดของสีใดสีหนึ่ง (Break)

8.3 ลดความจัดของทั้งสองสี (Break ทั้งสองสี)

8.4 ใช้สีขาวหรือดำคั่นเส้น (สีแดงและเขียวใช้ปริมาณเท่ากันให้ คือ 50% : 50%)

8.5 ใช้บนพื้นสีอื่น ๆ เช่น สีเนื้อ เทา ฯลฯ (สีแดงและเขียวใช้ปริมาณเท่ากันให้ คือ 50% : 50%)

8.6 ระบายสีลงในปริมาณที่เท่ากันทั้งสองสี แต่เป็นภาพที่มีลวดลายละเอียด

9. สีตัดกัน (Contrast) หมายถึง สีที่ใช้ระบายสีต่างกัน ทำให้สีเกิดตัดกันขึ้น เช่น แดงกับดำ แดงกับเหลือง ดำกับชมพู เป็นต้น

- Hue สีแท้ หมายความว่าสีในวงสีธรรมชาติทั้งหมด

- Tint หมายถึง สีสผสมสีขาว ทำให้บริเวณที่ใช้สี Tint ดูขยายใหญ่ขึ้น สว่างขึ้น

- Shade หมายถึง สีสผสมดำ ทำให้บริเวณที่ใช้สี Tint ดูเล็กลง มีตลง

- สีดำดูเข้มแสง สีขาวสะท้อนแสง กระจายแสง (ชโลม พงษ์สามารถ

10.3 จิตวิทยาการใช้สี

สีมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ สีแต่ละสีให้ความรู้สึกไม่เหมือนกัน บางสีทำให้เกิดความรู้สึกสงบ บางสีทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น ร้อนแรง การใช้สีให้มีผลต่อจิตใจของมนุษย์นั้นจึงจำเป็นต้องใช้ให้เหมาะสมกับอิทธิพลของสีแต่ละสี ตลอดจนเวลาและโอกาส วัฒนธรรม ดินฟ้าอากาศ ความเป็นอยู่ สมัยนิยมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดรสนิยมในเรื่องสี ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามนิสัยหรือการศึกษาของแต่ละบุคคล สีมีอำนาจและอิทธิพลต่อจิตใจของบุคคล (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2515 : 130 - 131) และสีต่าง ๆ นั้นให้ความรู้สึกดังนี้ (ชลอ พงษ์สามารถ 2526 : 48)

สีน้ำเงิน	-	เจียมขรึม เอาการเอางาน สงบสุข มีสมาธิ
สีเขียว	-	ปกติ มีชีวิต มีพลัง มีความสุข บำบัดโรคประสาทได้ดี
สีแดง	-	กระตุ้นให้เกิดการตื่นเต้นเร้าใจ
สีเหลืองแก่	-	เกิดพลัง กระชุ่มกระชวย เป็นสัญลักษณ์ของความมั่งมี มั่งคั่ง
สีเหลือง	-	สดใส ร่าเริงเบิกบาน
สีส้ม	-	ทำให้เกิดกำลังวังชา
สีเขียวเหลือง	-	มีชีวิต เป็นสีแห่งความเจริญวัย เป็นหนุ่มเป็นสาว
สีม่วง	-	ขี้ขนะ เสน่ห์ ความเร้นลับ มีอำนาจ
สีเทา	-	ความเศร้า เจียมขรึม แก่ชรา สงบนิ่ง สลดใจ
สีขาว	-	บริสุทธิ์ ใหม่ สดใส ร่าเริง มีชีวิต เป็นหนุ่มเป็นสาว เบาบาง
สีแดงเข้ม	-	มั่งคั่ง สมบูรณ์
สีเทาอมเขียว	-	แก่ชรา ห่อเหี่ยว ไม่มีพลัง
สีน้ำตาล	-	อบอุ่น แดงแสง น่าเบื่อ
สีดำ	-	มั่งคั่งหนักแน่น มืด โศรกเศร้า

11. วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสี

วัสดุ อุปกรณ์ สำหรับวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีมากชนิด ครูจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับตัวนักเรียนเอง ฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปกครอง และต้องคำนึง การประหยัด คุณภาพ ประโยชน์ใช้สอยและการเก็บรักษาด้วย (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร 2525 : 217) สำหรับการเขียนภาพระบายสีมีวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ดังนี้

11.1 กระดาษสำหรับวาดภาพระบายสีมีหลายชนิด เช่น กระดาษปรูพ กระดาษปอนด์ กระดาษวาดเขียน กระดาษการ์ด กระดาษเทา กระดาษคำ ขนาดของ กระดาษวาดภาพที่นิยมใช้ คือ 12 นิ้ว $\times$ 18 นิ้ว หรือ 18 นิ้ว $\times$ 24 นิ้ว (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร 2525 : 209 - 210)

11.2 แผ่นสำหรับรองเขียน ใช้สำหรับรองกระดาษวาดเขียน เพราะกระดาษ วาดเขียนถ้าวางบนโต๊ะอาจไม่สะดวกในการเขียน เพราะความลาดเทไม่เป็นไปตามความ ต้องการ ถ้าเป็นกระดาษรองเขียนก็สามารถวางลาดเทตามความต้องการได้

11.3 ขาหยั่งเขียนภาพ โรงเรียนอาจจะหาเตรียมไว้ให้นักเรียนใช้ การใช้ขาหยั่ง เขียนภาพ เขียนได้สะดวกกว่าแผ่นรองสำหรับเขียนภาพ ขาหยั่งเขียนภาพต้องมีความสูง พอเหมาะกับความสูงของนักเรียน

11.4 พู่กัน ต้องมีหลาย ๆ เบอร์ ทั้งพู่กันกลมและแบน มีจำนวนพู่กันกับจำนวน นักเรียนที่ใช้

11.5 ภาชนะสำหรับผสมสี ต้องเลือกขนาดให้พอเหมาะที่จะใช้กับสีแต่ละชนิด

11.6 ผ้ากันเปื้อน การเขียนภาพระบายสี เช่น การเขียนภาพด้วยนิ้วมือ การเขียนด้วยสีโปสเตอร์ การเขียนด้วยสีฝุ่น อาจทำให้เสื้อผ้าเปื้อนได้ง่าย ควรมีผ้ากันเปื้อน กันไม่ให้เสื้อเปื้อน หรือจะใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ผูกกันเปื้อนก็ได้ (ขวลิต คานแก้วและ สุดาวดี เหมทานนท์ 2525 : 137 - 138)

11.7 สี ใช้สำหรับระบายภาพ ในพื้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

11.7.1 สีที่เป็นแท่ง ได้แก่

สีเทียน (wax crayon) เหมาะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพราะจับถือได้สะดวก ไม่หักง่ายเกินไปและใช้ได้หลายวิธี เช่น จะเขียนทางปลายแหลมให้ได้เส้นเล็ก หรือจะเอียงเพื่อให้เส้นใหญ่ขึ้น หรือจะนอนแท่งสีลงกลากไปเป็นทางยาวใหญ่ก็ได้ สีเทียนที่ดีควรมีสีจัด ไม่มีไขมันมากเกินไป เมื่อขีดไปบนกระดาษแล้วควรมีสีเสมอกัน และไม่มีไขมันเกาะกระดาษหนา เมื่อเขียนทับลงไปหลาย ๆ สีแล้ว สีผสมกันได้ แท่งสีไม่งออ่อนง่าย และกลิ้งขนาด 8 สีเป็นขนาดที่กำลังเหมาะ

สีชอล์ค (pastel) ราคาแพงกว่าสีเทียน ไม่เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เพราะหักง่ายและมีสีมากเกินไป ทำให้เด็กหันไปสนใจตัวสีต่าง ๆ มากกว่าการเขียนภาพ และการทดลองใช้สีด้วยวิธีต่าง ๆ เหมาะสำหรับเด็กโต เพราะใช้ในการแรเงาได้ดี สีชอล์คที่ดีควรมีสีจัดระบายแล้วไม่เป็นฝุ่นชอล์คมากเกินไป สีชอล์คนี้ถ้าใช้กับกระดาษเปียกจะให้ผลที่น่าพอใจ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร 2525 : 206 - 207)

สีถ่าน (charcoal) มีอยู่ 2 ชนิด คือ

1. ชนิดแท่งถ่านไม้เผา มีลักษณะอ่อนและนุ่ม เวลาเขียนลงกระดาษแล้วจะหลุดออกได้ง่าย เปราะเปื้อนเลอะเทอะได้ง่าย
2. แท่งถ่านที่อัดเป็นแท่งมาขายสำเร็จรูป มีลักษณะสีเหลี่ยมค่อนข้างแข็ง การใช้สีถ่านช่วยให้นักเรียนได้ทำงานอย่างอิสระ เพราะแรงมุมของถ่านอาจจะพลิกได้ตามความพอใจ บางครั้งถ่านกว้างอาจขาดเป็นแนวกว้างได้อีก ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้สึกสนุกสนานได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับเด็กโตใช้ในการเขียนภาพที่เน้นเรื่องแสงและเงา

ดินสอสี (Pencil) ลักษณะดินสอที่ใช้ควรเป็นชนิดอ่อนประมาณ 2 - 6 เพราะดินสออ่อนจะแบ่งและสร้างน้ำหนักได้เป็นอย่างดี การขีดเขียนก็สะดวกสบายและนุ่มนวลกว่าชนิดแข็ง

สีเมจิก หรือ ปากกาสีทึบ (Felt Pen) เป็นปากกาที่มีหมึกซึมออกมาทางปากสีทึบ หมึกมีลักษณะโปร่งใส หาดูได้ง่ายเป็นที่นิยมทั่วไป เพราะสะดวกในการใช้มาก มีสีสดใส สะดุดตามากมายหลายสี อาจใช้ได้ทั้งเขียนและระบาย เมื่อระบายผ่านทับบนผิวหน้า

ก็จะมองเห็นผ่านไปพบสีเก่าเลือนราง ซึ่งจะสร้างเส้นระนาบที่ให้ความรู้ลึกว่าซับซ้อนหรือ โปร่งแสงได้ดี ขนาดความหนาของปากอาจมีอยู่เพียงไม่กี่ขนาด จะสร้างความแตกต่างของ เส้นได้ไม่เด่นชัดเมื่อลากเส้นเพียงครั้งเดียว (วิรุณ ตั้งเจริญ 2515 : 91 - 92)

11.7.2 สีที่ต้องผสมน้ำ หรือเป็นน้ำ ได้แก่

สีฝุ่น หรือสีโปสเตอร์ผง ผสมกับน้ำน้อย ๆ ใช้สีกับน้ำเข้ากันดีเป็นสีชั้น อาจผสมขาว หรือแป้งเปียกด้วย ถ้าต้องการให้สีก็เข้มขึ้น อาจใช้ในการระบายสีธรรมชาติ โดยใช้พู่กันใหญ่ ต้มยาว (สีชั้นจะได้ไม่ไหลเลอะเทอะ) หรือใช้ในการวาดภาพด้วยการละเลงสีแก่ ๆ กับแป้งเปียก (fingerpainting) สีฝุ่นราคาถูก สีที่ตีเมื่อแห้งแล้วจะไม่กระดำกระถ่าง

สีคราม (ครามที่ผสมน้ำเป็นสีฟ้าอ่อน สำหรับชุบผ้าขาวที่ซักแล้วก่อนนำไปย้อมตาก เพื่อให้ผ้าดูขาวขึ้น) ราคาถูกใช้แทนสีฝุ่นได้ดี โดยเฉพาะใช้ในการวาดภาพด้วยการละเลง

สีโปสเตอร์น้ำ (tempera) เป็นสีที่แพงกว่า คือว่า สดใสมากกว่าสีฝุ่น เป็นสีแน่นทึบ ใช้งานง่าย เพราะสามารถระบายสีได้รวดเร็วตามความคิดของเด็ก (เหมาะสำหรับเด็กโต) แห้งง่าย ระบายทับได้สะดวก จะใช้ระบายเป็นสีชั้นก็ได้ ถ้าชั้นไปก็ผสมน้ำ ใช้ได้กับกระดาษ เกือบทุกชนิด สีที่ระบายแล้วต้องไม่แตกล่อน

สีน้ำ (water color) มีสีบางใส ไม่ทึบเหมือนสีโปสเตอร์เหมาะสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป เพราะเด็กวัยนี้สามารถควบคุมกล้ามเนื้อในการจับ พู่กันเล็ก ๆ ได้แล้ว แม้ว่าการใช้สีน้ำระบายภาพจะเป็นของยาก แต่การผสมสี การเกลี่ยสี การระบายสีในพื้นกว้าง ล้วนเป็นสิ่งที่เด็กสนใจและสนุกกับการทดลองระบายสีด้วยวิธีต่าง ๆ สีน้ำนี้ใช้ได้กับกระดาษแข็งและกระดาษเปียก โดยเฉพาะถ้าใช้กับกระดาษเปียกจะน่าสนใจ ตรงที่ผลจะออกมาแบบแปลก ๆ อย่างคาดไม่ถึง สีน้ำที่ดีต้องไม่แข็งเกินไป และไม่ควรมี จำนวนมากเกินไป เพราะเด็กจะได้หัดผสมสีเอง

12. การสร้างสรรค์ทางศิลปะ

12.1 ความหมายและการสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ประเทิน มหาพันธ์ (ประเทิน มหาพันธ์ 2511 : 81 - 82) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ คือ แนวความคิดหรือแนวการกระทำที่แสดงสิ่งใหม่ ๆ ออกมาโดยไม่ซ้ำกับ

แนวความคิดหรือแนวการกระทำเก่า ๆ ที่เคยผ่านมาแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จำเป็นต้องเป็นไปในทางที่ถูกต้อง เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 51) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ คือ การแสดงออกที่มีอิสระและมีลักษณะเฉพาะตัว รวมทั้งสมรรถภาพในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตด้วย ถ้าเป็นการสร้างสรรค์ผลงานก็ย่อมเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือการสร้างสิ่งใหม่ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่ดีกว่า

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นผลจากสติปัญญาอันสูงส่ง ที่เปิดเผยถึงประสบการณ์ ประสบสัมพัสด้านสุนทรียภาพ อิศรภาพในการคิดและปฏิบัติ พลังในการสร้างและแก้ปัญหาที่ยุ่งยากได้อย่างเชื่อมั่นในตนเอง

สำหรับคำว่า การสร้างสรรค์ กับ ความคิดสร้างสรรค์นั้น อารี รังสินธ์

- (อารี รังสินธ์ มพท : 4) กล่าวว่า การสร้างสรรค์นั้นเป็นผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ งานสร้างสรรค์นั้นเป็นงานที่เกิดจากหยาดเหงื่อถึง 90% แต่เป็นแรงคล้อยเพียง 10% เท่านั้น เพราะฉะนั้นงานสร้างสรรค์จึงต้องเป็นงานที่อาศัยความอดุสสาหะ บากบั่น ขยันหมั่นเพียร และทำงานหนักอย่างยิ่ง

ส่วนทางด้านความคิดสร้างสรรค์นั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523 : 4) ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติ เป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่หลายมุม ประสมประสานกันจนได้ผลผลิตใหม่ที่สมบูรณ์

อารี รังสินธ์ (อารี รังสินธ์ 2527 : 41 - 42) ให้นิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดจินตนาการประยุกตที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์ค้นพบใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี เป็นความคิดในลักษณะที่คนอื่นคาดคิดไม่ถึง หรือมองข้าม เป็นความคิดหลากหลาย คิดให้กว้างไกล เน้นทั้งปริมาณและคุณภาพ อาจเกิดจากการคิดผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างความคิดใหม่ ๆ กับประสบการณ์เดิม ให้เกิดสิ่งใหม่ที่แก้ปัญหาและเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

กิลฟอร์ด (Guilford. 1950 : 444 - 445) ให้ความเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมอง เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลายทิศทางหรือเป็นความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking)

ทอแรนซ์ (Torrance. 1962 : 67) นิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความรู้สึกไวต่อปัญหาหรือข้อบกพร่อง หรือสิ่งที่ขาดหายไป แล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานแล้วเผยแพร่ผลที่ได้

จึงสรุปได้ว่า การสร้างสรรค์ เป็นผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ เป็นการแสดงลักษณะเฉพาะตัว และเป็นการกระทำที่มีต้นคิดซึ่งแปลกและใหม่ไม่ซ้ำแบบเดิม และเป็นไปเพื่อความดีความถูกต้อง เป็นสำคัญ ส่วนความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นลักษณะของความคิดชนิดหนึ่ง ที่บุคคลนำเอาความคิดแบบมีเหตุผลมาผสมผสานกับความคิดแบบเพื่อฝัน เกิดเป็นความคิดใหม่ที่ไม่เคยมีใครคิดมาก่อน

12.2 ลักษณะของการสร้างสรรค์ (Characteristic of Creativity)

12.2.1 Sensitivity คือ มีความรู้สึกอ่อนไหวต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว ตาเห็น จดจำ หูฟัง ชัดแจ้ง มือแตะรู้สึก

12.2.2 Fluency คือ มีความคล่องแคล่ว ทำได้มาก ทำได้ดี แก้ปัญหาเร็ว คิดได้หลายอย่างในเวลาอันสั้น รู้จักตัดสินใจ

12.2.3 Flexibility คือ มีความคิดโอนอ่อน สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ไปได้ สามารถคิดแปลงได้ ยืดหยุ่นได้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

12.2.4 Originality คือ ริเริ่มในการคิดทำ มีการริเริ่มทำขึ้นด้วยความคิดของตัวเอง

12.2.5 Capacity to Reorganize คือ มีความสามารถในการจัดขึ้นใหม่ หรือสามารถดัดแปลงขึ้นใหม่ โดยใช้งานเดิมเป็นแนวความคิด

12.2.6 Ability to Abstract คือ มีความสามารถทำให้ดูซับซ้อนกว่าเดิม ทำให้ยากขึ้น

12.2.7 Ability to Synthesize คือ สร้างขึ้นเองโดยการนำเอา รูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว มาดัดแปลงเป็นรูปแบบใหม่

12.2.8 Ability to Organize คือ มีความสามารถในการจัดภาพ ให้น่าสนใจ ทำให้มีค่าการแก้การสนใจ (ชลด พงษ์สามารถ 2526 : 85)

12.3 ลักษณะเด็กที่มีการสร้างสรรค์

ประเทิน มหาพันธ์ (ประเทิน มหาพันธ์ 2511 : 82 - 84) กล่าวถึง พฤติกรรมของเด็กที่มีการสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

12.3.1 เด็กที่มีการสร้างสรรค์มักห่างเพื่อน เพราะเขามักมีแนวคิดและ การกระทำที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากคนอื่น จึงเข้ากับใคร ไม่ได้ ทั้งนี้อาจเป็นด้วยถูกเพื่อน รังเกียจ หรือไม่ตนก็เบื่อหน่ายที่จะไปเข้ากับพวกที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับตน ทำให้เด็กพวกนี้ เห็นห่างจากเพื่อน

12.3.2 เด็กที่มีการสร้างสรรค์ส่วนมากจะไม่รู้อะไรดีไปหมดทุกอย่าง แต่จะรู้เฉพาะสิ่งที่เขาสนใจ ซึ่งเขาจะพยายามศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ ให้รู้สึกซึ่งยิ่งขึ้น ทำให้เขารู้ดีเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เท่านั้น

12.3.3 เด็กที่มีการสร้างสรรค์จะมีความรู้สึกในเรื่องแบ่งเพศรุนแรง มากกว่าเด็กอื่น ถ้าถูกกล่าวหาว่ามีกิริยาท่าทาง หรือแนวการกระทำที่คล้ายคลึงกับเด็กอีก เพศหนึ่งแล้ว เขาจะไม่พอใจ และมักแสดงออกด้วยการตอบโต้อย่างรุนแรงเสมอ

12.3.4 เด็กที่มีการสร้างสรรค์จะมีวิธีการ เรียนรู้ของตนเองที่ผิดแปลก แตกต่างไปจากเด็กอื่น

12.3.5 เด็กที่มีการสร้างสรรค์ชอบทำงานยาก ๆ เมื่อพบกับงานยาก เขา จะพยายามคิดหาวิธีแก้ปัญหานั้นต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

12.3.6 เด็กที่มีการสร้างสรรค์ชอบทำงานที่ต้องผจญภัย เพราะเป็นงาน ที่ยาก และก่อให้เกิดปัญหาท้าทายอยู่ตลอดเวลา ด้วยการสร้างปัญหาใหม่ ๆ ให้เขาแก้ปัญหา อยู่เสมอ ก่อให้เกิดการตื่นเต้นเร้าใจ สอดคล้องกับรสนิยมของเขา

12.3.7 เด็กที่มีการสร้างสรรค์ชอบทำอะไรอย่างมีความมุ่งมั่น

เขาต้องการทราบว่า ทำอะไร และทำไมจึงต้องทำเช่นนั้น แล้วจึงกระทำ แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดต่อความประสงค์ของเพื่อน ๆ หรือขัดคำสั่งของครู

12.3.8 เด็กที่มีการสร้างสรรค์เมื่อทำกิจกรรมแล้วไม่ค่อยอยากหยุด

เนื่องจากเด็กชอบคิดค้นคว้าให้ลึกซึ้งต่อไปอีก จึงรู้จักหาวิธีการใหม่ ๆ แปลก ๆ มาใช้ในการทำงาน งานนั้นจึงท้าทายเขาอยู่ตลอดเวลา ทำให้เด็กอยากทำงานต่อไป

12.3.9 เด็กที่มีการสร้างสรรค์จะมีทัศนคติแตกต่างจากเด็กอื่น เพราะ

เด็กมีอิสระในการคิด เขาจึงสามารถใช้ความคิดได้อย่างกว้างขวาง อันเป็นผลให้เด็กมีพฤติกรรม บุคลิกภาพ เจตคติแตกต่างไปจากผู้อื่น

12.3.10 เด็กที่มีการสร้างสรรค์จะมีความเป็นตัวของตัวเอง เพราะ

เขาจะทำตามแนวความคิดของตัวเอง

12.4 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ

อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ

2518 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อวิชาศิลปะเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ในทางศิลปะ มีองค์ประกอบที่ครูจะต้องส่งเสริม 6 ประการ คือ

1. ทางด้านการรับรู้ (Perception)
2. ทางด้านความตั้งใจจดจ่อ (Empathy)
3. ทางด้านจินตนาการ (Imagination)
4. ทางด้านเพื่อฝ่าปรหลาดมห์จรรย (Fantasy)
5. ทางด้านประสบการณ์ (Experience)
6. ทางด้านการกระทำฝึกฝนปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ (Skill)

องค์ประกอบทั้ง 6 ประการนี้ ครูควรริเริ่มส่งเสริมตามลำดับจากการรับรู้เป็นขั้นไป ซึ่งผลงานที่เด็กทำสำเร็จอาจจะแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ในทางใดทางหนึ่งต่อไปนี้

คือ

1. แสดงความคิดสร้างสรรค์ทางความคิด
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ทางความงาม
3. แสดงความคิดสร้างสรรค์ทางประโยชน์ใช้สอย

ขบวนการสร้างสรรค์มีดังต่อไปนี้

1. การกระทำโดยสลับตำแหน่ง (Misplacing) ของรูปแบบ เส้น แสง เงา สี และส่วนประกอบของศิลปะอื่น ๆ
 2. การกระทำโดยการเพิ่ม ลด สกัด ตัดทอน (Distortion)
 3. การกระทำโดยให้เกิดความคิดได้หลายแง่ หลายทัศนะ (Ambiguity)
- และการปรับเวลา และบริเวณว่างอันเหมาะสมกับกาลสมัย

สรุป ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ หมายถึง ความสามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาได้ โดยการผสมผสานสติปัญญา ประสบการณ์ และจินตนาการ แล้วแสดงออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี การปั้นแกะสลัก การเขียนคำประพันธ์ และการขับร้องรำทำ

งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ หมายถึง ผลงานทางศิลปะที่นักเรียนแสดงออกถึงความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาได้ จากการผสมผสานสติปัญญา ประสบการณ์ และจินตนาการแล้วแสดงออกถึงการสร้างสรรค์นั้นโดยการเขียนภาพระบายสี การปั้นแกะสลัก การเขียนคำประพันธ์ และการขับร้องรำทำ

12.5 การวัดความคิดสร้างสรรค์

อาร์ รังสินธ์ (อาร์ รังสินธ์ 2527 : 173 - 176) กล่าวถึงวิธีการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กโดยสรุปว่า มี 5 วิธี คือ

12.5.1 การสังเกต

โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเชิงสร้างสรรค์ เช่น อับราฮัม (Abraham. 1927) แวนครู (Andrew. 1930) พยายามที่จะวัดความคิดจินตนาการของเด็กจากพฤติกรรมการเล่นและการกระทำกิจกรรม โดยสังเกตพฤติกรรมการเลียนแบบ การทดลอง การปรับปรุงและตกแต่งสิ่งต่าง ๆ การแสดงละคร การใช้คำอธิบายและบรรยายให้เกิดภาพพจน์ชัดเจน ตลอดจนการเล่นนิทาน การแต่งเรื่องใหม่ การเล่นและคิดเกมใหม่ ๆ

มาร์กี (Markey . 1935) ได้ใช้การสังเกตพฤติกรรมการเล่นเก๋บ้าน การตั้งชื่อ
แปลก ๆ ลักษณะความเป็นผู้นำ การสร้างหรือต่อไม้บล็อกของเด็ก ทอร์เรนซ์
(Torrance . 1965) ได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ด้วยการระบุหัวข้อที่ใช้เป็น
แนวทางในการสังเกตผู้มีความคิดสร้างสรรค์สูงได้

12.5.2 การวาดภาพ

โดยการวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงสร้างสรรค์
ออกมาเป็นรูปธรรมและสามารถสื่อความหมายได้ สิ่งเร้าที่กำหนดให้เด็กอาจเป็นวงกลม
สี่เหลี่ยม แล้วให้เด็กวาดต่อเติมเป็นภาพ ลักษณะดังกล่าวได้มีการทดลองใช้และศึกษามาเป็น
เวลานานแล้ว เช่น ซิมป์สัน (Simpson . 1927) กริพเพน (Grippen . 1933)
และมาร์กี (Markey . 1935)

12.5.3 รอยหยดหมึก (Inkblots)

โดยการให้เด็กดูภาพรอยหยดหมึก แล้วเกิดตอบจากภาพที่เด็กเห็น มักใช้กับเด็กวัย
ประถมศึกษา เพราะเด็กสามารถอธิบายได้ดี เช่น เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick . 1900)
ได้ใช้รอยหยดหมึกโดยให้เด็กดูภาพ แล้วตอบโดยไม่จำกัด ให้อิสระในการคิดค้น ตอบได้เต็มที่
ส่วนคำสั้งก็สั้น ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง และสิ่งเร้ารอยหยดหมึกก็เป็นแบบคลุมเครือไม่ชัดเจน
คำตอบของเด็กจะได้รับการพิจารณาจากความสามารถในการคิดประดิษฐ์ อารมณ์ขัน ลักษณะ
จินตนาการ ความสามารถในการรับรู้

12.5.4 การเขียนเรียงความและงานศิลปะ

โดยให้เด็กเขียนเรียงความจากหัวข้อที่กำหนด และการประเมินจากงานศิลปะ
ของนักเรียน เช่น โคลวิน (Colvin . 1962) ได้ใช้วิธีการให้เด็กเขียนเรียงความ
และวัดความคิดแปลกใหม่ ความคิดจินตนาการ และอารมณ์ขันของเด็กจากสิ่งที่เด็กเขียน
ออกมา สเตฟเฮนสัน (Stephenson . 1849) ทดลองให้เด็กเขียนคำกลอน ส่วน
ทอร์เรนซ์ (Torrance . 1963) คิดวิธีให้เด็กเขียนเรียงความจากเรื่องที่คาดคิดไม่ถึง
โดยกำหนดหัวข้อ "ผู้ชายที่ร้องไห้" "ครูที่ไม่บูด" และ "สุนัขที่ไม่เห่า" ให้เด็กเขียน

12.5.5 แบบทดสอบ

โดยวิธีให้เด็กทำแบบทดสอบซึ่งมีทั้งใช้ภาษาเป็นสื่อและที่ใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อให้เราได้
เด็กแสดงออกเชิงความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบมีการกำหนดเวลาด้วย ปัจจุบันนิยมใช้
แบบทดสอบของทอร์เรนซ์

12.6 กิจกรรมสร้างสรรค์ในการเขียนภาพ

อารี รังสินธ์ (อารี รังสินธ์ 2526 : 161 - 162) กล่าวถึงกิจกรรม
ในการเขียนภาพไว้ดังนี้

การเขียนภาพ หมายถึง การเขียนภาพในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

12.6.1 การเขียนภาพตามใจชอบ หมายถึง การให้โอกาสเด็กได้มี
โอกาสเลือกวาดสิ่งที่เด็กพอใจ และสามารถวาดได้ ซึ่งส่วนมากเด็กในวัยก่อนเรียนมักจะ
วาดรูปคน บ้าน สัตว์ ทุ่งนา หรือภาพที่เด็กประทับใจ

12.6.2 การเขียนภาพจากประสบการณ์ หมายถึง การให้เด็กเลือกเขียน
ภาพจากประสบการณ์ที่เด็กได้ไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เด็กได้รับ เช่น ทะเล สวนสัตว์
ของขวัญวันเกิด สัตว์เลี้ยง ของเล่น เป็นต้น

12.6.3 การเขียนภาพจากการฟังนิทาน หมายถึง การให้เด็กเขียนภาพ
จากนิทานที่ครูเล่าให้ฟังหรือเทปนิทาน ซึ่งเด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิดทางด้านสติปัญญา
และความรู้สึกทางด้านจิตใจ ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้

12.6.4 การเขียนภาพจากเสียงเพลง หมายถึง การให้เด็กได้ฟังเพลง
แล้วเขียนภาพตามความนึกคิดของเด็ก เป็นภาพที่ประทับใจจากการฟังเพลง

12.6.5 การเขียนภาพจากการแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง การให้เด็ก
เขียนภาพจากการที่เด็กได้แสดงบทบาทสมมติไป แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ

12.6.6 การเขียนภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด หมายถึง การที่เด็กเพิ่มเติม
เสริมต่อให้เป็นภาพ จากสิ่งเร้าที่กำหนดมาให้ ซึ่งสิ่งเร้าอาจแบ่งเป็น

12.6.6.1 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เส้นใน
ลักษณะต่าง ๆ เช่น เส้น เส้น เส้นคู่ขนาน และอื่น ๆ ( )
 เป็นต้น

12.6.6.2 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่สมบูรณ์ เช่น วงกลม ○

สี่เหลี่ยม □ สามเหลี่ยม △ เป็นต้น

การต่อเติมในลักษณะเช่นนี้ เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้ดี เด็กเกิดจินตนาการยั่ว และท้าทายให้อยากลองทำให้เสร็จเป็นรูปร่างด้วยความคิดที่เป็นอิสระและด้วยความพอใจของตน นอกจากนั้นยังส่งเสริมความคิดแปลกไม่ซ้ำกัน เด็กแต่ละคนจะเขียนภาพตามความคิดของตน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการกล้าคิด และยอมรับความแตกต่างของตนจากเพื่อนคนอื่น สร้างเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิดในสิ่งที่แปลก ๆ อันนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

12.7 พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ของเด็กชั้นประถมศึกษา

เด็กชั้นประถมศึกษา หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 6 - 12 ปี ซึ่งมีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์จำแนกออกตามวัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

12.7.1 เด็กอายุ 6 - 8 ปี

สมรรถภาพทางการสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงเสียเป็นส่วนใหญ่ เด็กพยายามจดจำเอารายละเอียดของจริงมาแสดงออก แม้ว่าการเล่นของเด็กจะนำเอาความเป็นจริงมาแสดงออกไม่ได้อย่างหมดจดก็ตาม เด็กก็สมารถใช้จินตนาการของเขาสร้างสิ่งทดแทนขึ้นมาได้ เด็กวัยนี้ส่วนใหญ่ใช้การวาดเขียนเป็นเครื่องมือแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยวาดไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง' เด็กวัยนี้รักการเรียนรู้เป็นอย่างมาก หากประสบการณ์ที่โรงเรียนยังท้าทายเขาอยู่ ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กจะยังพัฒนาต่อไปอีกตลอดเวลา ถ้าหากไม่ถูกผู้ใหญ่ยับยั้งเสียก่อน ในขณะที่เด็กจะพยายามศึกษาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ แต่ไม่ว่าโอกาสก็จะสร้างกฎเกณฑ์ของเขาขึ้นเอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้อื่น รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมของตนเองด้วย เด็กวัยนี้ชอบทำตามความคิดของตนเอง และไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มือเข้าไปช่วยเหลือเขาโดยตรง

12.7.2 เด็กอายุ 8 - 10 ปี

สมรรถภาพทางการสร้างสรรค์ของเด็กวัยนี้จะสูงขึ้น รู้จักหาทางที่จะใช้ความสามารถพิเศษของเขาในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เด็กมักจะนำตัวเขาไปเปรียบเทียบกับ

วีรบุรุษผู้เก่งกล้าทั้งหลาย แล้วพยายามให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อน ๆ ของตน เพราะคิดว่าตนเหนือกว่าเพื่อน ถ้าทำอะไรไม่ได้สำเร็จดังใจ จะรู้สึกกังวลและไม่สบายใจ เด็กวัยนี้ต้องการแสดงความสามารถของเขาออกมาให้ปรากฏ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงควรให้โอกาสเด็กแสดงออกตามความปรารถนา และให้ทดลองทำสิ่งที่เขาอยากทำที่ผู้ใหญ่เห็นว่าสมควร โดยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำ เมื่อเห็นว่างานนั้นก่อนข้างยากสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ตระหนักถึงความสามารถและความถนัดของตนเอง

12.7.3 เด็กอายุ 10 - 12 ปี

เด็กวัยนี้ทั้งหญิงและชายชอบสำรวจ ชอบอ่านหนังสือและเล่นสมมติต่าง ๆ การอ่านของเด็กจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด ช่วงเวลาที่เด็กใช้ในการอ่านและการคิดจะขยายนานออกไปกว่าเดิม ความสามารถทางดนตรีและศิลปะก็พัฒนาขึ้นรวดเร็วมาก ในระยะนี้เด็กพยายามทดลองกระทำทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นประสบการณ์โดยตรงทั้งสิ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กมักจะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าทบทวนผลงานของเขาถูกเปิดเผย เด็กวัยนี้ชอบทำกิจกรรมทุกอย่าง จึงเป็นโอกาสให้สำรวจค้นหาความสามารถพิเศษของตนเองได้ และเด็กจะนำเอาแนวคิดและความถนัดของเขาออกมาทดลองใช้ในการแสดงออกนั้น ๆ (ประเทิน มหาพันธ์ 2511 : 89 - 91)

13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี

ภัทรา สุกนธทรัพย์ (ภัทรา สุกนธทรัพย์ 2505 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ทำการวิจัยเรื่อง 'พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนประถมสาธิตแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร' เพื่อศึกษาและพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยทั้งการเขียนภาพและการปั้น พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีขั้นพัฒนาการทางศิลปะ ดังนี้

เด็กอายุ 5 - 7 ปี อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ขั้นต้นการเขียนภาพให้มีความหมาย
 เด็กอายุ 7 - 8 ปีจนถึง 10 ปี อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ขั้นเขียนรูปได้คล้ายของจริง

เด็กอายุ 9 - 11 ปี อยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นการเขียนภาพอย่างจริงจัง

เด็กอายุ 11 ปี มีแนวโน้มอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล

สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการทางศิลปะอยู่ในขั้นเดียวกันจะมีการเขียนภาพ การใช้ช่องไฟ และใช้สีและการออกแบบแตกต่างกันตามลำดับวัย และเด็กส่วนมากมีพัฒนาการทางการเขียนภาพอยู่ในขั้นเดียวกับพัฒนาการทางการอ่าน ส่วนภาพที่เด็กชอบวาดพบว่า เด็กหญิงชอบวาดภาพบ้านและคน ขณะที่เด็กชายชอบวาดจากธรรมชาติที่สุด และเด็กหญิงวัย 9 - 10 ปี วาดนวนิยาย เรื่องราวและภาพสัตว์ รองมาจากภาพบ้านและภาพคน ส่วนเด็กชายวัย 5 ปี วาดจากนิยาย เรื่องราว วัย 9 ปี วาดจากการต่อสู้ วัย 10 ปี วาดสัตว์ทึบและบ้าน วัย 11 ปี วาดจากท้องทะเล รองลงมาจากจากธรรมชาติ

สันศักดิ์ ตัดพันธ์ (สันศักดิ์ ตัดพันธ์ 2506 : ไม่มีเลขหน้า) ทำความสำรวจความสามารถในการอ่านภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ของโรงเรียนสาธิตแผนกประถมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเข้าใจภาพที่มีความซับซ้อนมากกว่าภาพในระดับขั้นพัฒนาการที่นักเรียนสามารถเขียนได้เอง ดังนั้นการวาดภาพให้เด็กดู จึงไม่จำเป็นต้องวาดตามลักษณะภาพที่ได้ถูกวาดออกมาตามระดับขั้นพัฒนาการของคนเท่านั้น

จันทร์เพ็ญ ไทยประยูร (จันทร์เพ็ญ ไทยประยูร 2510 : 8 อ้างอิงมาจาก Ibison . 1951) ได้ทำการศึกษาจากเด็กเกรด 2 ได้ผลว่า ดูเหมือนว่าสีจะมีประโยชน์อยู่บ้าง เพราะเด็ก ๆ ชอบสีและชอบสีเข้มมากกว่าสีอ่อน สีที่นักเรียนเสนอแนะให้นำมาระบายภาพประกอบการสอนนั้น สีเข้ม สีสด และสะกดตา มีผู้เสนอแนะมากกว่าสีอ่อนเรียงลำดับสีที่มีผู้เสนอแนะจากมากไปหาน้อยดังนี้ สีเหลืองดอกคอกาฬพฤษ์ สีน้ำเงินสด สีเขียวสด สีแสด สีแดง สีฟ้า สีขาว สีชมพู สีน้ำตาล สีเทา สีเขียว สีทอง สีเหลืองทอง

อัสชา แสงอัสสนีย์ (อัสชา แสงอัสสนีย์ 2515 : 61 - 62) ศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ 1 ได้รับการสอนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่

พบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มวาดภาพอยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ และวาดภาพคนในขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 2 กันนี้

1. เขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนลำตัว แขน ขา ไม่แสดงเพศ
2. ลักษณะคล้ายกับลักษณะที่ 1 แต่แสดงเพศด้วยกระโปรงหรือกางเกง
3. มีเส้นอื่น ๆ เติมเต็มจากเส้นยาว ๆ ที่แทนลำตัว แขน ขา แต่ไม่แสดงเพศ
4. ใช้เส้นเรขาคณิตและเส้นอื่น ๆ ปนกัน แสดงเพศด้วยผม กระโปรงและ

กางเกง

นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 1, 2 และ 3 วาดภาพคนหน้าตรงมากที่สุด ส่วนขั้นที่ 4 วาดภาพคนหน้าข้างและหน้าตรงปนกัน และไม่มีนักเรียนในกลุ่มอายุใดที่อยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 5

อัจฉรา แย้มสรวล (อัจฉรา แย้มสรวล 2518 : 48 - 52) ได้วิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2518 จำนวน 199 คน เป็นชาย 119 คน หญิง 80 คน เครื่องมือ คือ แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงมาจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ มินนิโซต้า ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกัน

สรุป จากงานวิจัยข้างต้น พบว่า มีการศึกษาถึงพัฒนาการทางศิลปะทั้งโดยการปั้นและการวาดภาพกับเด็กไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร เท่านั้น ทั้งเป็นการวิจัยที่ผ่านมาเป็นเวลานานแล้วด้วย แต่สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงน่าทำการศึกษาว่า เด็กไทยในยุคปัจจุบันมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี เกี่ยวกับลักษณะภาพที่เขียน การเลือกใช้ประเภทของสี การเลือกใช้สี และมีผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะเด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี เกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ แตกต่างกัน
2. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี เกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสี แตกต่างกัน
3. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 8,124 คน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ที่มีทั้งหมด 6 อำเภอ คือ

- 1.1 อำเภอแกลง
- 1.2 อำเภอเมืองระยอง
- 1.3 อำเภอบ้านค่าย
- 1.4 อำเภอปลวกแดง
- 1.5 อำเภอบ้านฉาง
- 1.6 กิ่งอำเภอวังจันทร์

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) โดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น .05 (สายน สายยศ และอังคณา สายยศ 2528 : 260) ได้จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยมีขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มโรงเรียนในแต่ละอำเภอ โดยการสุ่มอย่างง่ายตามอัตราส่วน
15 : 1 ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 โรงเรียน ดังตาราง

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนโรงเรียนทั้งหมด (โรงเรียน)	จำนวนโรงเรียนที่สุ่มได้ (โรงเรียน)
1	แก่ง	80	5
2	เมืองระยอง	48	3
3	บ้านค่าย	46	3
4	ปลวกแดง	27	2
5	บ้านฉาง	15	1
6	วังจันทร์	15	1
	รวม	231	15

ขั้นที่ 2 สุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างมาโรงเรียนละ
1 ห้องเรียน ได้ห้องเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ดังตาราง

ตาราง 2 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ลำดับที่	โรงเรียน	จำนวนห้องเรียน (ห้อง)	จำนวนนักเรียน (คน)		
			เพศชาย	เพศหญิง	รวม
1	โรงเรียนวัดคงคาราราม	1	11	14	25
2	โรงเรียนบ้านหนองน้ำขุ่น	1	4	14	18
3	โรงเรียนบ้านหนองตะเกรา	1	14	11	25
4	โรงเรียนบ้านเนินสมบูรณ์	1	4	10	14
5	โรงเรียนวัดเนินเขากิน	1	25	15	40
6	โรงเรียนบ้านปากลูกหญ้า	1	20	12	32
7	โรงเรียนวัดเนินพระ	1	13	17	30
8	โรงเรียนวัดเกษตรราษฎร์	1	12	17	29
9	โรงเรียนบ้านหนองละลอก	1	12	18	30
10	โรงเรียนวัดบ้านค่าย	1	9	3	12
11	โรงเรียนวัดหนองกอกหมู	1	12	11	23
12	โรงเรียนบ้านปากแพรก	1	12	17	29
13	โรงเรียนบ้านปลวกแดง	1	15	15	30
14	โรงเรียนบ้านคลองบางไผ่	1	20	13	33
15	โรงเรียนบ้านเขาคลาด	1	17	13	30
	รวม	15	200	200	400

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี จำนวน 3 ฉบับ คือ
 - 1.1 แบบทดสอบการเขียนภาพคน
 - 1.2 แบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์
 - 1.3 แบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ
2. แบบทดสอบการเลือกประเภทของสีและสี จำนวน 2 ฉบับ คือ
 - 2.1 แบบทดสอบการเลือกประเภทของสี
 - 2.2 แบบทดสอบการใช้สี
3. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์ จำนวน 3 ฉบับ คือ
 - 3.1 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ
 - 3.2 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ
 - 3.3 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

1. แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี

แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามคัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ฉบับ คือ

- 1.1 แบบทดสอบการเขียนภาพคน
- 1.2 แบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์
- 1.3 แบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ

ขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบทั้ง 3 ฉบับมีดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาพัฒนาการทางศิลปะ โดยเฉพาะการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนี้

2. ศึกษาแนวทางการตรวจสอบลักษณะภาพที่นักเรียนเขียนตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย และศึกษาจากเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

3. สร้างแบบทดสอบการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ และเกณฑ์ในการ ตรวจสอบแบบทดสอบ

4. นำแบบทดสอบการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ และเกณฑ์ในการตรวจสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และแก้ไขปรับปรุง ข้อบกพร่องของแบบทดสอบ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบทดสอบ ได้แก่ นักวิชาการ นักจิตวิทยา ครูผู้สอนศิลปศึกษา และศิลปิน

5. นำแบบทดสอบที่แก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยองที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 83 คน เพื่อหาเวลาที่เหมาะสมในการทำแบบทดสอบแต่ละฉบับ ได้เวลาที่เหมาะสม ในการทำแบบทดสอบฉบับละ 20 นาที

6. นำผลที่ได้จากการทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบแต่ละฉบับในเรื่องคำสั่ง เวลา และวิธีดำเนินการสอบ เพื่อให้เหมาะสม

เกณฑ์การตรวจสอบแบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1

พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ลักษณะภาพคน ภาพคนที่นักเรียนเขียนเป็นชายหรือหญิง เด็ก ผู้ใหญ่ หรือ คนชรา และนักเรียนตั้งชื่อภาพว่าอะไร
2. ลักษณะภาพสัตว์ ภาพสัตว์ที่นักเรียนเขียนเป็นสัตว์ประเภท สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ หรือสัตว์เลื้อยคลาน
3. ลักษณะภาพอิสระ ภาพอิสระที่นักเรียนเขียนเป็นภาพอิสระมีเนื้อหาเกี่ยวกับ เรื่องส่วนตัว เรื่องในสังคม เรื่องอาชีพ หรือเรื่องธรรมชาติ

ตอนที่ 2

พิจารณาว่าภาพที่นักเรียนเขียนอยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นใด โดยประเมินจากลำดับขั้นพัฒนาการทางการเขียนภาพตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld . 1970 : 89 - 221) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) ได้ 1 คะแนน

ขั้นที่ 2 ขั้นการเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre - Schematic Stage)

ได้ 2 คะแนน

ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) ได้

3 คะแนน

ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Drawing Realistic)

ได้ 4 คะแนน

ขั้นที่ 5 ขั้นใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) หรือ ขั้นวาดภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic) ได้ 5 คะแนน

2. แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี และสี

แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี และสีนี้เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตัวแปรที่ต้องการศึกษา มีจำนวน 2 ฉบับคือ

2.1 แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี

2.2 แบบทดสอบการใช้สี

มีขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบทั้ง 2 ฉบับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสีในการเขียนภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. สร้างแบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี และแบบทดสอบการเลือกใช้สี และเกณฑ์ในการตรวจแบบทดสอบทั้ง 2 ฉบับ

3. นำแบบทดสอบและเกณฑ์ในการตรวจใบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ตรวจแก้ไข และพิจารณาภาพที่เหมาะสมสำหรับการทดสอบ
4. นำแบบทดสอบที่ได้รับการแก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยองที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 67 คน เพื่อหาเวลาที่เหมาะสมในการทำแบบทดสอบแต่ละฉบับ ได้เวลาที่เหมาะสมในการทำแบบทดสอบฉบับละ 20 นาที
5. นำผลที่ได้จากการทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบแต่ละฉบับ ในเรื่องคำสั่ง เวลา และวิธีดำเนินการสอบ เพื่อให้เหมาะสมต่อไป

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการใช้ประเภทของสีและสี

พิจารณาจาก

1. ในครั้งที่ 1 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใดและใช้สีอะไร
2. ในครั้งที่ 2 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใดและใช้สีอะไร
3. ในครั้งที่ 3 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใดและใช้สีอะไร
4. ในการทดสอบทั้ง 3 ครั้ง นักเรียนใช้สีประเภทใดมากที่สุด และใช้สีอะไรมากที่สุด

3. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์

แบบทดสอบชุดนี้แบ่งออกเป็น 3 ฉบับ ตามตัวแปรที่ศึกษา คือ

- 3.1 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ
- 3.2 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ
- 3.3 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

ขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบทั้ง 3 ฉบับมีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ
- ระบายสี

2. สร้างแบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทั้ง 3 ฉบับ และกำหนดเกณฑ์ในการตรวจแบบทดสอบ

3. นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ตรวจสอบทั้ง 3 ฉบับ เพื่อแก้ไขปรับปรุง

4. นำแบบทดสอบที่แก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน เพื่อหาเวลาที่เหมาะสมในการทำแบบทดสอบแต่ละฉบับ ได้เวลาที่เหมาะสมในการทำแบบทดสอบฉบับละ 30 นาที

5. ทดลองครั้งที่ 2 กับนักเรียนกลุ่มเดิม เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยวิธีสอบซ้ำ โดยใช้สูตร $\text{Person product - moment coefficient correlation}$ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.19

6. นำผลที่ได้จากการทดสอบมาปรับปรุงและแก้ไขแบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทางศิลปะในเรื่องคำสั่ง เวลา เกณฑ์ในการตรวจ และวิธีดำเนินการทดสอบให้เหมาะสมต่อไป

เกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

1. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ ให้คะแนนดังนี้

1.1 นำภาพหรือเส้นมาจัดวาง แล้วเขียนเป็นภาพใหม่ที่มีความหมายได้

1 คะแนน

1.2 ระบายสีภาพนั้นได้ 1 คะแนน

2. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มเติมและตัดทอนภาพ ให้คะแนนดังนี้

2.1 เพิ่มเติมส่วนประกอบอื่น ๆ หรือตัดทอนภาพที่กำหนดจนเกิดภาพใหม่ที่มีความหมายได้ 1 คะแนน

1 คะแนน

2.2 ระบายสีภาพนั้นได้ 1 คะแนน

3. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

3.1 ภาพขวที่นักเรียนเขียนมีลักษณะไม่ซ้ำกันเลย ได้ 2 คะแนน

3.2 ถ้าเขียนภาพขวที่มีลักษณะซ้ำกับลักษณะเดิม ไม่ได้คะแนน

3.3 ถ้าเขียนภาพขดมีลักษณะซ้ำกับลักษณะเดิม แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน
ภาพขดใบแรกได้ 2 คะแนน แต่ภาพขดใบต่อไป ได้ 1 คะแนน

3.4 ระบายสีภาพขด ได้ 1 คะแนน

3.5 ภาพที่เขียนลงในรูปสี่เหลี่ยม ถ้ามีความหมาย ได้ 1 คะแนน

3.6 ระบายสีภาพที่เขียนในรูปสี่เหลี่ยม ได้ 1 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ติดต่อโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนและ
นัดหมายวัน เวลา เพื่อนำแบบทดสอบไปดำเนินการสอบในวันที่ 3 - 7 สิงหาคม พ.ศ. 2530
ตามกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลในตาราง 3

ตาราง 3 กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

วันที่ เดือน ปี	แบบทดสอบ	เวลาในการทดสอบ
3 สิงหาคม 2530	1. แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่ 1	60 นาที
	2. แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 1	20 นาที
4 สิงหาคม 2530	1. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ	30 นาที
	2. แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 1	20 นาที
	3. แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 2	20 นาที
5 สิงหาคม 2530	1. แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่ 2	60 นาที
	2. แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 3	20 นาที
6 สิงหาคม 2530	1. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ	30 นาที
	2. แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 2	20 นาที
	3. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ	30 นาที
7 สิงหาคม 2530	1. แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่ 3	60 นาที
	2. แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 3	20 นาที

2. จัดเตรียมแบบทดสอบทดสอบและวัสดุที่ใช้ในการสอบ ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
ที่ทำการสอบ

3. วางแผนดำเนินการทดสอบ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นบัณฑิตทางการศึกษา
จำนวน 7 คน และได้รับการชี้แจงให้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัย รวมทั้งวิธีดำเนินการสอบ
เป็นผู้ดำเนินการทดสอบกับนักเรียนในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 โรงเรียน ตามเวลา
ที่กำหนดไว้ในตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการสอบระหว่างวันที่ 3 - 7 สิงหาคม 2530

เวลา 9.00 - 10.30 น.	เวลา 14.00 - 15.30 น.
1. โรงเรียนวัดเนินเขาคิน	1. โรงเรียนวัดคงคาราราม
2. โรงเรียนบ้านเนินสมบูรณ์	2. โรงเรียนบ้านหนองน้ำซุ่น
3. โรงเรียนบ้านเขาตลาด	3. โรงเรียนบ้านหนองตะเกรา
4. โรงเรียนบ้านปลวกแดง	4. โรงเรียนบ้านชากลูกหญ้า
5. โรงเรียนวัดเนินพระ	5. โรงเรียนวัดเกตราสุขารมย์
6. โรงเรียนวัดบ้านค่าย	6. โรงเรียนบ้านหนองละลอก
7. โรงเรียนวัดหนองคอกหมู	7. โรงเรียนบ้านปากแพรก
8. โรงเรียนบ้านคลองบางไผ่	

4. จัดเตรียมสถานที่สอบ โดยเลือกห้องสอบให้เป็นเอกเทศ ไม่มีสิ่งรบกวนภายนอก ห้องเรียน และมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าสอบ

5. อธิบายถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์จากการทำแบบทดสอบแก่นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

6. ดำเนินการทดสอบหมู่ดังนี้

6.1 สร้างบรรยากาศในห้องทดสอบให้นักเรียนสบายใจมากที่สุด และไม่มี ความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ

6.2 แจกแบบทดสอบและวัสดุที่ใช้ในการทำแบบทดสอบให้ครบตามจำนวน นักเรียน

6.3 อ่านคำสั่งของแบบทดสอบให้นักเรียนฟัง 1 เที้ยว แล้วผู้ดำเนินการสอบถามข้อสงสัยของนักเรียน ถ้านักเรียนไม่เข้าใจผู้ดำเนินการสอบจะอธิบายวิธีทำแบบทดสอบให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนเริ่มทำแบบทดสอบ

- 6.4 เริ่มจับเวลาในการทำแบบทดสอบ เมื่อสั่งให้นักเรียนลงมือทำแบบทดสอบ พร้อมกันทุกคน
- 6.5 เตือนเวลาในการทำแบบทดสอบ เมื่อเหลือเวลาอีก 5 นาทีก่อนหมดเวลา แล้วแจกแบบทดสอบฉบับใหม่พร้อมอุปกรณ์วางไว้ข้างนักเรียน
- 6.6 เมื่อหมดเวลาทำแบบทดสอบให้นักเรียนเลิกทำแบบทดสอบทันที
- 6.7 ให้นักเรียนอ่านคำสั่งแบบทดสอบฉบับต่อไป
- 6.8 เก็บรวบรวมแบบทดสอบฉบับที่ทำเสร็จแล้ว
- 6.9 เมื่อทำการทดสอบเสร็จในแต่ละวันก็ขอให้นักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการทำแบบทดสอบ
7. รวบรวมแบบทดสอบเพื่อตรวจสอบเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (อยู่ในภาคผนวก ก หน้า 107, 109, 111, 112, 119, 132) และคัดเลือกแบบทดสอบฉบับที่สมบูรณ์ไว้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล
8. รวมระยะเวลาที่ใช้ในการทดสอบทั้งหมดโรงเรียนละ 7 ชั่วโมงครึ่ง

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบทดสอบที่กลุ่มตัวอย่างทำมาวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. นำแบบทดสอบมาแยกออกตามตัวแปรที่ต้องการศึกษา
2. ตรวจสอบแบบทดสอบแต่ละฉบับตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. หาความถี่ของแต่ละตัวแปรที่ศึกษา แล้วนำมาหาค่าร้อยละ
4. ตรวจสอบสมมติฐานโดยใช้สูตร χ^2 - test
5. ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้สูตร z - test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย, ร้อยละ
2. ทดสอบค่าความแตกต่างของความถี่ของข้อมูลในแต่ละตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้สูตร χ^2 - test (บึงอร ภูภิรมย์ขวัญ 2523 : 120)

$$\text{สูตร} \quad \chi^2 (df) = \Sigma \left[\frac{(O - E)^2}{E} \right]$$

เมื่อ	χ^2	แทน ค่า ไค - สแคว
	O	แทน ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบ
	E	แทน ข้อมูลที่ได้จากความคาดหวังตามทฤษฎี
	df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom)

3. ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้สูตร

z - test (ล้วน สายยง และอังคณา สายยศ 2528 : 83)

$$\text{สูตร} \quad z = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	$\bar{x}_1$	เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนหญิง
	$\bar{x}_2$	เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนชาย
	s_1^2	เป็นความแปรปรวนของกลุ่มนักเรียนหญิง
	s_2^2	เป็นความแปรปรวนของกลุ่มนักเรียนชาย
	n_1	เป็นขนาดของกลุ่มนักเรียนหญิง
	n_2	เป็นขนาดของกลุ่มนักเรียนชาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 แสดงลักษณะการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระของนักเรียน

ตอนที่ 2 พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ

จำแนกตามเพศ

ตอนที่ 3 การเลือกประเภทของสี และการเลือกสีต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนชาย กับนักเรียนหญิง

ตอนที่ 4 ความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ของ นักเรียนจำแนกตามเพศ

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{x}$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
S. D.	แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
x^2	แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบความแตกต่าง
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
Z	แทน ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย
p	แทน ระดับความเชื่อมั่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ลักษณะการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระของนักเรียน

เพื่อศึกษาว่าลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระที่นักเรียนเขียนนั้นเป็นภาพเกี่ยวกับอะไร โดยคิดเป็นร้อยละ และทดสอบความแตกต่างระหว่างภาพที่นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเขียน โดยการทดสอบไค - สแคว์ ดังผลที่แสดงไว้ในตาราง 5 - 7

ตาราง 5 เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพคนของนักเรียน จำแนกตามเพศคิดเป็น

ร้อยละ

ลักษณะภาพคน	ชาย		หญิง		รวม		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. เพศชาย	114	57.00	7	3.50	121	30.25	60.08**
2. เพศหญิง	27	13.50	158	79.00	185	46.25	
3. เด็ก	36	18.00	31	15.50	67	16.75	
4. ผู้ใหญ่	23	11.50	3	1.50	26	6.5	
5. คนชรา	-	-	1	0.50	1	0.25	
รวม	200	100	200	100	400	100	

$$\chi^2_{.01}(4) = 13.28$$

จากตาราง 5 แสดงว่าลักษณะการเขียนภาพคนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นักเรียนชายเขียนภาพคนผู้ชายมากที่สุด (ร้อยละ 57) ได้แก่ ภาพคนกำลังออกกำลังกาย นักฟุตบอล นักมวย เป็นต้น และนักเรียนหญิงเขียนภาพคนผู้หญิงมากที่สุด (ร้อยละ 79) ได้แก่ ภาพเพื่อน นักแสดง นางงาม ครู เป็นต้น กล่าวโดยสรุป นักเรียนเขียนภาพคนผู้หญิงมากที่สุด (ร้อยละ 46.25) รองมาคือ ภาพคนผู้ชาย (ร้อยละ 30.25) ภาพเด็ก (ร้อยละ 16.75) ภาพผู้ใหญ่ (ร้อยละ 6.5) และภาพคนชรา (ร้อยละ 0.25) ตามลำดับ

ตาราง 6 เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียน จำแนกตามเพศคิดเป็น ร้อยละ

ลักษณะภาพสัตว์	ชาย		หญิง		รวม		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. สัตว์บก	53	26.50	47	23.50	100	25.00	41.96**
2. สัตว์น้ำ	41	20.50	50	25.00	91	22.75	
3. สัตว์ปีก	89	44.50	92	46.00	181	45.25	
4. สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	-	-	-	-	-	-	
5. สัตว์เลื้อยคลาน	17	8.50	11	5.50	28	7.00	
รวม	200	100	200	100	400	100	

$$\chi^2_{.01}(4) = 13.28$$

จากตาราง 6 แสดงว่า ลักษณะการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ นักเรียนชายเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด (ร้อยละ 44.5) รองมาได้แก่ ภาพสัตว์บก (ร้อยละ 26.5) ภาพสัตว์น้ำ (ร้อยละ 20.5) และภาพสัตว์เลื้อยคลาน (ร้อยละ 8.5) ตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิงเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด (ร้อยละ 46) รองมาได้แก่ ภาพสัตว์น้ำ (ร้อยละ 25) ภาพสัตว์บก (ร้อยละ 23.5) และภาพสัตว์เลื้อยคลาน (ร้อยละ 5.5) ตามลำดับ กล่าวโดยสรุป นักเรียนเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด (ร้อยละ 45.25) รองมาคือ ภาพสัตว์บก (ร้อยละ 25) ภาพสัตว์น้ำ (ร้อยละ 22.75) และภาพสัตว์เลื้อยคลาน (ร้อยละ 7) ตามลำดับ ส่วนภาพที่นักเรียนไม่เขียนเลยคือ ภาพสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

ภาพสัปดาห์ที่นักเรียนเขียนนั้นนักเรียนชายจะเขียนภาพนกเป็นส่วนใหญ่ รองมาคือ ภาพเปิดและผีเสื้อ ตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิงจะเขียนภาพผีเสื้อเป็นส่วนใหญ่ รองมาคือ ภาพเปิดและภาพนกตามลำดับ

ภาพสัตว์บกที่นักเรียนเขียนมากที่สุดคือ กระต่าย รองมาคือ ช้าง ม้า ตามลำดับ ภาพสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา ภาพสัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ เต่าและงู เป็นต้น

ตาราง 7 เปรียบเทียบลักษณะการเขียนภาพอิสระของนักเรียน จำแนกตามเพศ
คิดเป็นร้อยละ

ลักษณะภาพอิสระ	ชาย		หญิง		- รวม		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. เรื่องส่วนตัว	100	50.00	88	44.00	188	47.00	72.62**
2. เรื่องในสังคม	12	6.00	11	5.50	23	5.75	
3. เรื่องอาชีพ	5	2.50	2	1.00	7	1.75	
4. เรื่องของธรรมชาติ	83	41.50	99	49.50	182	45.50	
รวม	200	100	200	100	400	100	

$$\chi^2_{.01}(3) = 11.34$$

จากตาราง 7 แสดงว่า ลักษณะการเขียนภาพอิสระของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นักเรียนชายเขียนภาพเรื่องส่วนตัวมากที่สุด (ร้อยละ 50) รองมาคือ ภาพเรื่องของธรรมชาติ (ร้อยละ 41.5) ส่วนนักเรียนหญิงเขียนภาพเรื่องของธรรมชาติมากที่สุด (ร้อยละ 49.5) รองมาคือ ภาพเรื่องส่วนตัว (ร้อยละ 44) กล่าวโดยสรุป ภาพอิสระที่นักเรียนเขียนมากที่สุดคือ ภาพเรื่องส่วนตัว (ร้อยละ 47) ได้แก่ ภาพบ้าน สิ่งของเครื่องใช้และยานพาหนะ เป็นต้น รองมาคือ ภาพเรื่องของธรรมชาติ (ร้อยละ 45.5) ภาพเรื่องในสังคม (ร้อยละ 5.75) และภาพเรื่องอาชีพ (ร้อยละ 1.75) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 พัฒนาการชั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ

เพื่อศึกษาว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการเขียนภาพคน

ภาพสัตว์ และภาพอิสระ อยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นใดบ้าง ตามเกณฑ์ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

(Lowenfeld . 1970 : 89 - 221) ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 8 - 11

ตาราง 8 พัฒนาการชั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน จำแนกตามเพศคิดเป็นร้อยละ

เพศ	พัฒนาการทางศิลปะ									
	ชั้นที่ 1		ชั้นที่ 2		ชั้นที่ 3		ชั้นที่ 4		ชั้นที่ 5	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย (200)	-	-	-	-	104	26.00	96	24.00	-	-
หญิง (200)	-	-	-	-	62	15.50	138	34.50	-	-
รวม (400)	-	-	-	-	166	41.50	234	58.50	-	-

จากตาราง 8 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพคนผ่านพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ไปแล้ว โดยที่นักเรียนมีพัฒนาการในการเขียนภาพคนแตกต่างกัน คือ นักเรียนชายส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการเขียนภาพคนอยู่ในขั้นที่ 3 (ร้อยละ 26) ส่วนนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการเขียนภาพคนอยู่ในขั้นที่ 4 (ร้อยละ 34)

สรุป พัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพคนของนักเรียนโดยส่วนรวมมีดังนี้

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงขั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 41.5

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงขั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 58.5

ตาราง 9 พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพสัตว์จำแนกตามเพศคิดเป็นร้อยละ

เพศ	พัฒนาการทางศิลปะ									
	ชั้นที่ 1		ชั้นที่ 2		ชั้นที่ 3		ชั้นที่ 4		ชั้นที่ 5	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย (200)	-	-	-	-	98	24.50	102	25.50	-	-
หญิง (200)	-	-	-	-	57	14.25	143	35.75	-	-
รวม (400)	-	-	-	-	155	38.75	245	61.25	-	-

จากตาราง 9 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพสัตว์ผ่านพัฒนาการทางศิลปะชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 ไปแล้ว โดยที่นักเรียนมีพัฒนาการในการเขียนภาพสัตว์แตกต่างกัน คือ นักเรียนหญิงมีพัฒนาการในการเขียนภาพสัตว์อยู่ในชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 37.75 และชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 14.25 ตามลำดับ ส่วนนักเรียนชายมีพัฒนาการในการเขียนภาพสัตว์อยู่ในชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 25.50 และชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 24.50 ตามลำดับ

สรุป พัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียนโดยส่วนรวมมีดังนี้

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 38.75

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 61.25

ตาราง 10 พัฒนาการชั้นต่าง ๆ โดยการเขียนภาพอิสระจำแนกตามเพศคิดเป็นร้อยละ

เพศ	พัฒนาการทางศิลปะ									
	ชั้นที่ 1		ชั้นที่ 2		ชั้นที่ 3		ชั้นที่ 4		ชั้นที่ 5	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย (200)	-	-	-	-	103	25.75	97	24.25	-	-
หญิง (200)	-	-	-	-	61	15.25	139	34.75	-	-
รวม (400)	-	-	-	-	164	41	136	59	-	-

จากตาราง 10 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพอิสระผ่านพัฒนาการทางศิลปะชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 ไปแล้ว โดยที่นักเรียนมีพัฒนาการในการเขียนภาพอิสระแตกต่างกันคือ นักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการเขียนภาพอิสระอยู่ในชั้นที่ 4 (ร้อยละ 34.75) ส่วนนักเรียนชายส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการเขียนภาพอิสระอยู่ในชั้น 3 (ร้อยละ 25.75)

สรุป พัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพอิสระของนักเรียนโดยส่วนรวมมีดังนี้

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 41

นักเรียนที่มีพัฒนาการทางศิลปะถึงชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 59

ตาราง 11 เปรียบเทียบพัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ ภาพอิสระ
จำแนกตามเพศ

พัฒนาการทางศิลปะในการเขียนภาพ	ชาย (ร้อยละ)	หญิง (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)	χ^2
ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน	-	-	-	99.03 [*]
ขั้นที่ 2 ขั้นการเขียนภาพให้มีความหมาย	-	-	-	
ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง	51	30	40.50	
ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง	49	70	59.50	
ขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล	-	-	-	
รวม	100	100	100	

$$\chi^2_{.01}(4) = 13.28$$

จากตาราง 11 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะโดย
การเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
คือ นักเรียนชายมีพัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพขั้นที่ 3 มากที่สุด (ร้อยละ 51)
และขั้นที่ 4 (ร้อยละ 49) ส่วนนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพขั้นที่ 4
มากที่สุด (ร้อยละ 70) และขั้นที่ 3 (ร้อยละ 30) โดยสรุปรวมนักเรียนส่วนใหญ่มี
พัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพอยู่ในขั้นที่ 4 (ร้อยละ 59.5)

ตอนที่ 3 การเลือกใช้ประเภทของสีและสีต่าง ๆ ในการระบายภาพของนักเรียน

เพื่อศึกษาว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีประเภทใดมากที่สุด และชอบใช้สีอะไรในการระบายภาพที่กำหนด แล้วหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบความแตกต่างในการเลือกใช้ประเภทของสีและสีระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยการทดสอบ

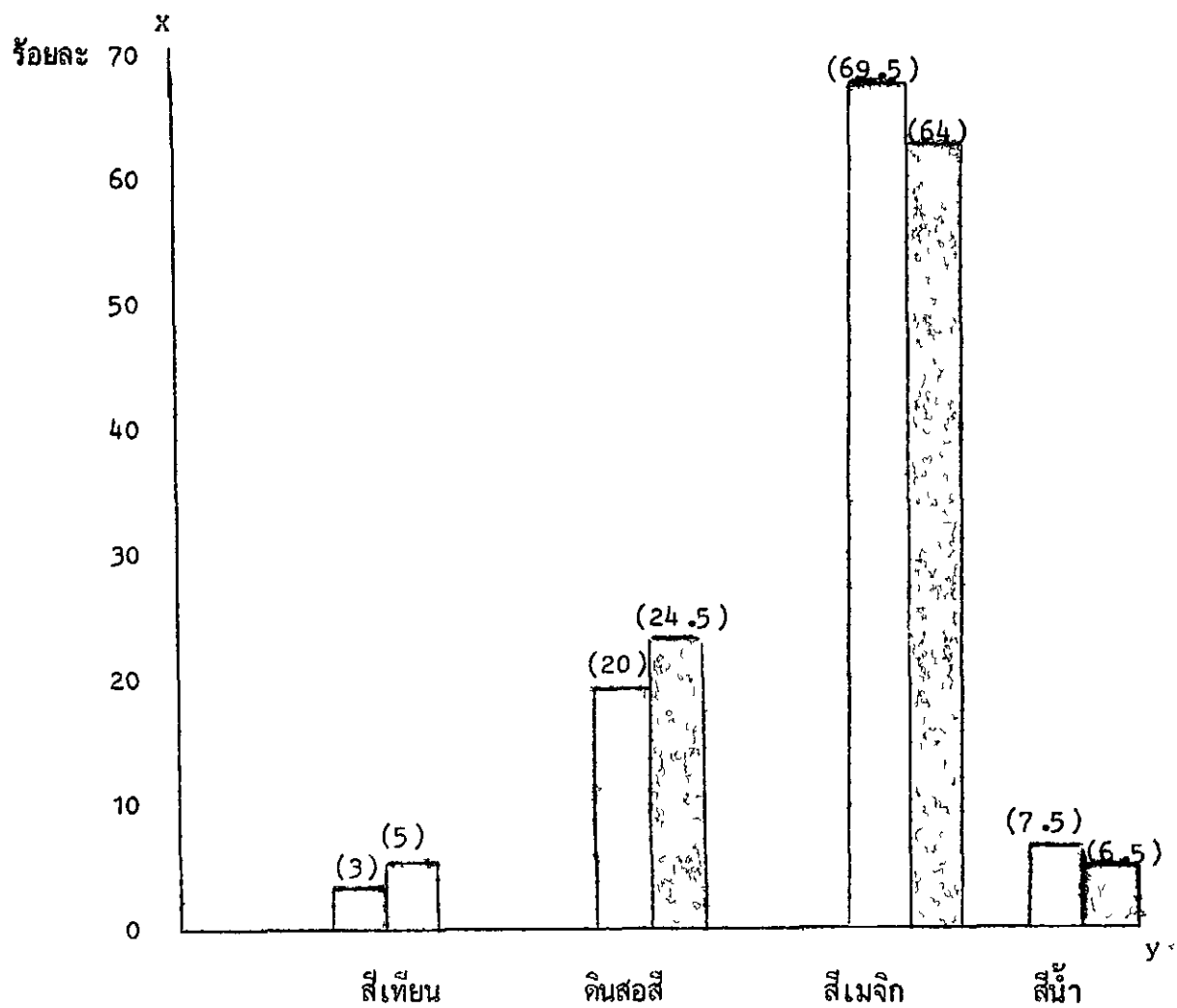
ไค - สแคว์ ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 12 - 13

ตาราง 12 เปรียบเทียบการเลือกใช้ประเภทของสีระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง
คิดเป็นร้อยละ

ประเภทของสี	เพศ		รวม (ร้อยละ)	χ^2
	ชาย (ร้อยละ)	หญิง (ร้อยละ)		
1. สีเทียน	3.00	5.00	4.00	31.81**
2. ดินสอสี	20.00	24.50	22.50	
3. สีเมจิก	69.50	64.00	66.75	
4. สีน้ำ	7.50	6.50	7.00	
รวม	100	100	100	

$$\chi^2_{.01}(3) = 11.34$$

จากตาราง 12 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีทั้ง 4 ประเภทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ นักเรียนชายเลือกใช้สีเมจิกมากที่สุด (ร้อยละ 69.5) รองมาให้แก่ ดินสอสี (ร้อยละ 20) สีน้ำ (ร้อยละ 7.5) และสีเทียน (ร้อยละ 3) ส่วนนักเรียนหญิงเลือกใช้สีเมจิกมากที่สุด (ร้อยละ 64) รองมาให้แก่ ดินสอสี (ร้อยละ 24.5) สีน้ำ (ร้อยละ 6.5) และสีเทียน (ร้อยละ 5) กล่าวโดยสรุปสีประเภทที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คือ สีเมจิก (ร้อยละ 66.75) รองมาคือ ดินสอสี (ร้อยละ 22.5) สีน้ำ (ร้อยละ 7) และสีเทียน (ร้อยละ 4) ตามลำดับ

ภาพประกอบ 3 แสดงการเปรียบเทียบการเลือกใช้สีประเภทต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง

- ☐ การเลือกใช้ประเภทของสีของนักเรียนชาย
- ☐ การเลือกใช้ประเภทของสีของนักเรียนหญิง
- x แทน ร้อยละการเลือกใช้สีประเภทต่าง ๆ
- y แทน ประเภทของสี

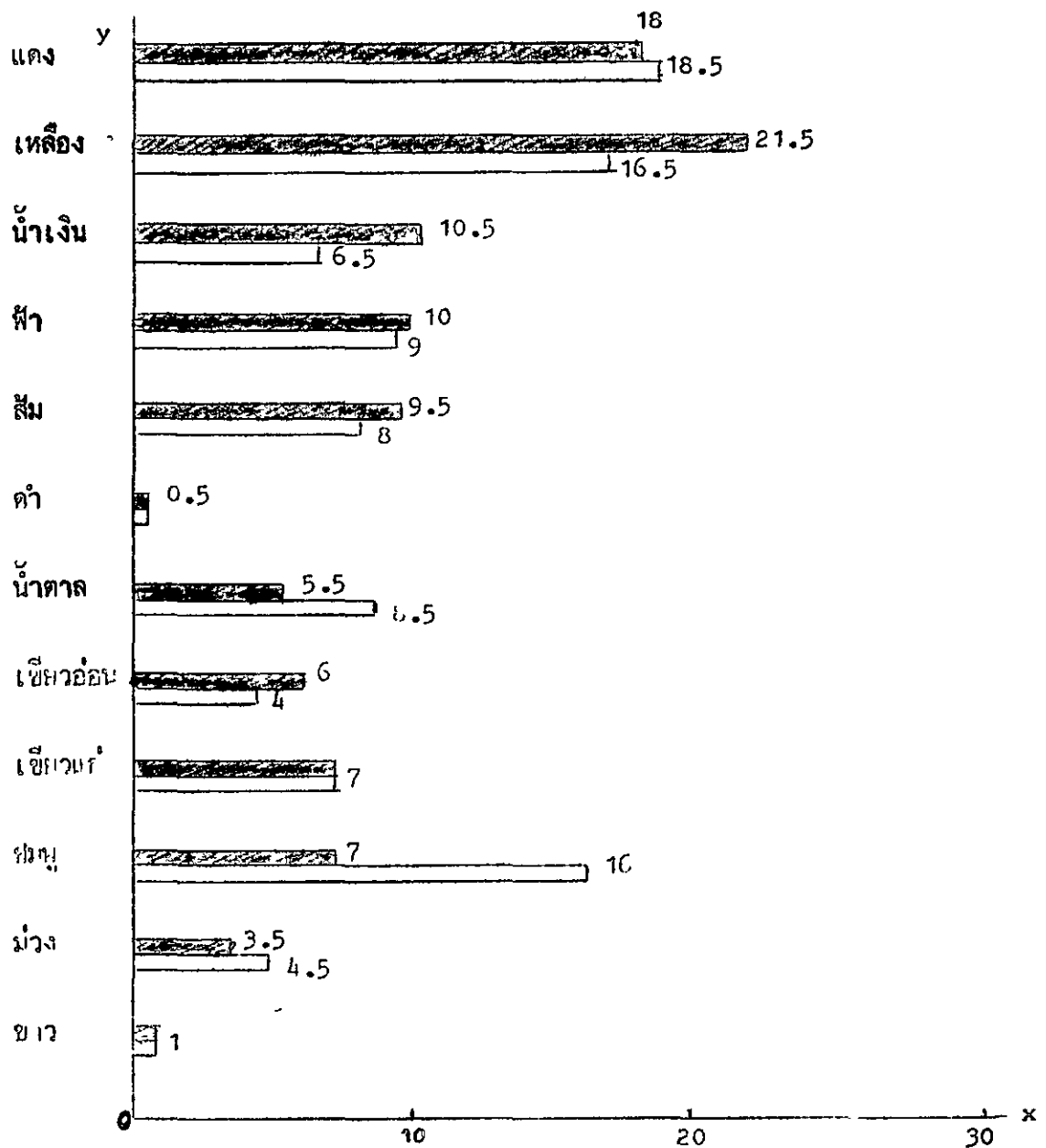
ตาราง 13 เปรียบเทียบการเลือกใช้สีต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง
คิดเป็นร้อยละ -

สีที่ใช้	เพศ		รวม (ร้อยละ)	χ^2
	ชาย (ร้อยละ)	หญิง (ร้อยละ)		
1. สีแดง	18.00	18.50	18.25	46.93 ^{**}
2. สีเหลือง	21.50	16.50	19.00	
3. สีนํ้าเงิน	10.50	6.50	8.50	
4. สีฟ้า	10.00	9.00	9.50	
5. สีส้ม	9.50	8.00	8.75	
6. สีดำ	0.50	0.50	0.50	
7. สีนํ้าตาล	5.50	8.50	7.00	
8. สีเขียวแก่	6.00	4.00	5.00	
9. สีเขียวอ่อน	7.00	7.00	7.00	
10. สีชมพู	7.00	16.00	11.50	
11. สีม่วง	3.50	4.50	4.00	
12. สีขาว	1.00	1.00	1.00	
รวม	100	100	100	

$$\chi^2_{.01}(11) = 24.73$$

จากตาราง 13 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีทั้ง 12 สี
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ นักเรียนชายเลือกใช้สีเหลือง
มากที่สุด (ร้อยละ 21.5) รองมาคือ สีแดง (ร้อยละ 18) สีนํ้าเงิน (ร้อยละ 10.5)

สีฟ้า (ร้อยละ 10) สีส้ม (ร้อยละ 9.5) สีเขียวอ่อน (ร้อยละ 7) สีชมพู
 (ร้อยละ 7) สีเขียวแก่ (ร้อยละ 6) สีน้ำตาล (ร้อยละ 5.5) สีม่วง (ร้อยละ 3.5)
 สีขาว (ร้อยละ 1) และสีคำ (ร้อยละ 0.5) ตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิงเลือกใช้
 สีแดงมากที่สุด (ร้อยละ 18.5) รองมากคือ สีเหลือง (ร้อยละ 16.5) สีชมพู
 (ร้อยละ 16) สีฟ้า (ร้อยละ 9) สีน้ำตาล (ร้อยละ 8.5) สีส้ม (ร้อยละ 8)
 สีเขียวอ่อน (ร้อยละ 7) สีน้ำเงิน (ร้อยละ 6.5) สีม่วง (ร้อยละ 4.5) สีเขียวแก่
 (ร้อยละ 4) สีขาว (ร้อยละ 1) และสีคำ (ร้อยละ 0.5) ตามลำดับ โดยสรุปรวม
 นักเรียนเลือกใช้สีเหลืองมากที่สุด (ร้อยละ 19) รองมากคือ สีแดง (ร้อยละ 18.25)
 สีชมพู (ร้อยละ 11.5) สีฟ้า (ร้อยละ 9.5) สีส้ม (ร้อยละ 8.75) สีน้ำเงิน
 (ร้อยละ 8.5) สีน้ำตาล (ร้อยละ 7) สีเขียวอ่อน (ร้อยละ 7) สีเขียวแก่
 (ร้อยละ 5) สีม่วง (ร้อยละ 4) และสีขาว (ร้อยละ 1) ตามลำดับ ส่วนสีที่นักเรียน
 เลือกใช้น้อยที่สุดคือ สีคำ (ร้อยละ 0.5)

ภาพประกอบ 4 แสดงการเปรียบเทียบการเลือกใช้สีต่าง ๆ ในการระบายภาพ ระหว่าง
นักเรียนชายและนักเรียนหญิง

 การเลือกใช้สีของนักเรียนชาย

 การเลือกใช้สีของนักเรียนหญิง

x แทน ร้อยละการเลือกใช้สี

y แทน สีที่ใช้ในการระบายภาพ

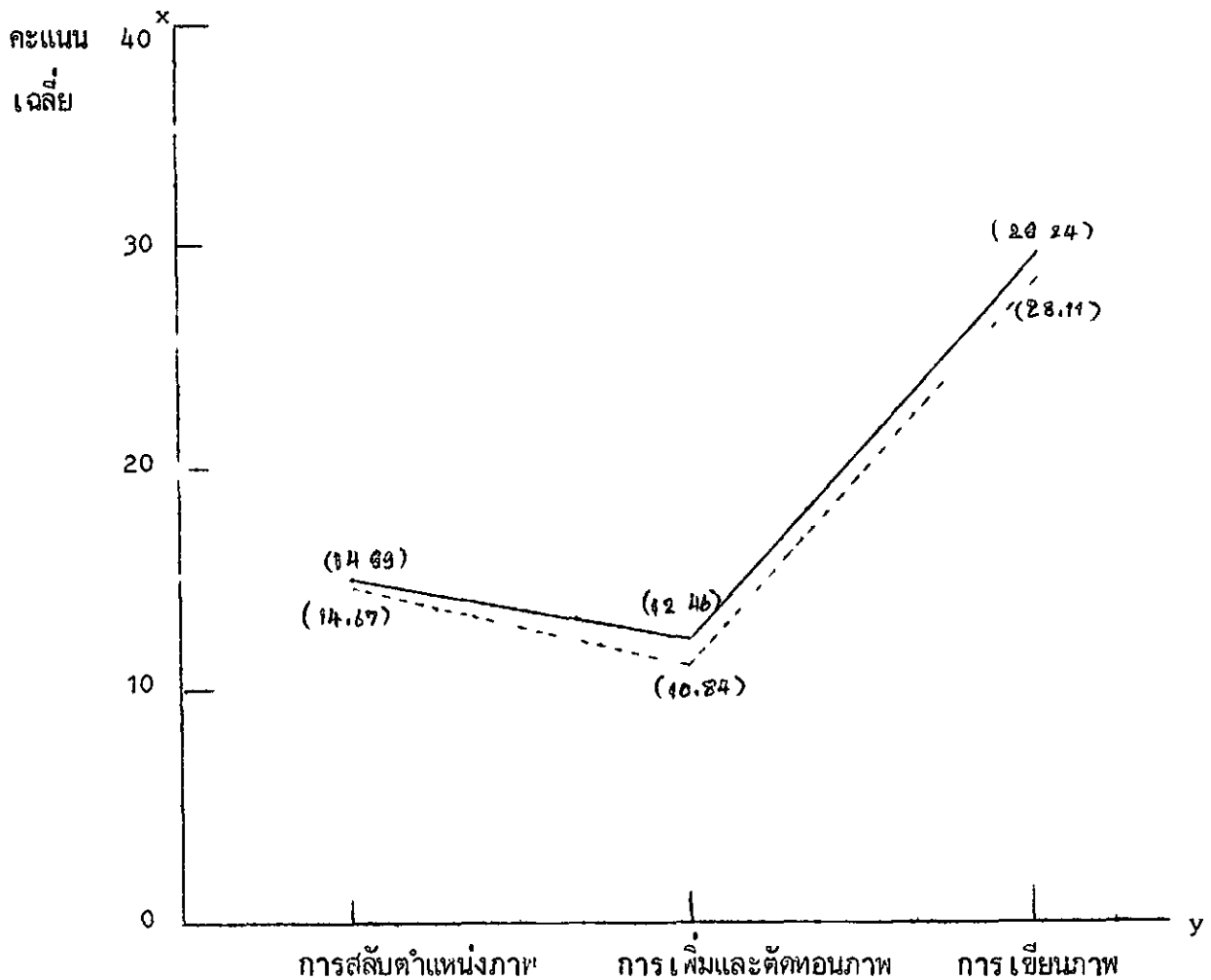
ตอนที่ 4 ความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ของ
นักเรียน

เพื่อศึกษาว่า นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีมากน้อยเพียงใด กำหนดแบบทดสอบให้นักเรียน 3 ชุด โดยไม่จำกัดคะแนน แล้วนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยใช้ z - test ดังผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 14

ตาราง 14 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์โดยจำแนกตามเพศ

งานสร้างสรรค์ ทางศิลปะ	ชาย (200)		หญิง (200)		Z
	$\bar{X}$	S D	$\bar{X}$	S. D.	
1. การสลับตำแหน่งภาพ	14.67	6.97	14.99	6.16	0.49
2. การเพิ่มและตัดทอนภาพ	10.84	7.21	12.46	4.92	2.62
3. การเขียนภาพ	28.11	11.20	29.24	10.75	1.03
รวม	53.62	25.38	56.69	21.83	4.14

จากตาราง 14 แสดงว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ งานสร้างสรรค์ที่นักเรียนได้คะแนนมากที่สุดคือ การเขียนภาพ รองมาคือ การสลับตำแหน่งภาพ และการเพิ่มและตัดทอนภาพ ตามลำดับ โดยนักเรียนหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของงานสร้างสรรค์ทั้ง 3 ประเภท สูงกว่านักเรียนชาย

ภาพประกอบ 5 เปรียบเทียบคะแนนเจตนาของงานสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

-----	คะแนนเจตนาของงานสร้างสรรค์ของนักเรียนชาย
————	คะแนนเจตนาของงานสร้างสรรค์ของนักเรียนหญิง
x	แทน คะแนนเจตนาของงานสร้างสรรค์
y	แทน งานสร้างสรรค์

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสี
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 15 โรงเรียน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 200 คน นักเรียนหญิง 200 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบทดสอบการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี จำนวน 3 ฉบับ เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเขียนภาพ ได้แก่ แบบทดสอบการเขียนภาพคน แบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์ และแบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ

ชุดที่ 2 แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสีและสี จำนวน 6 ฉบับ เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับความต้องการในการเลือกใช้ประเภทของสีและสีที่นักเรียนชอบ ได้แก่ แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี จำนวน 3 ฉบับ และแบบทดสอบการเลือกใช้สี จำนวน 3 ฉบับ

ชุดที่ 3 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสี จำนวน 3 ฉบับ เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียน ได้แก่ แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ และแบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทำการทดสอบห้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ แบบทดสอบชุดที่ 1 นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 3 ครั้ง ส่วนแบบทดสอบชุดที่ 2 และชุดที่ 3 นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 1 ครั้ง แล้วรวบรวมแบบทดสอบที่สมบูรณ์มาทำการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ไดจากการทดสอบ มาวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. นำแบบทดสอบมาแยกออกตามตัวแปรที่ต้องการศึกษา
2. ตรวจสอบแบบทดสอบแต่ละฉบับตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. หาความถี่ของแต่ละตัวแปรที่ศึกษา แล้วนำมาหาค่าร้อยละ
4. ตรวจสอบสมมติฐานโดยใช้สูตร χ^2 - test
5. ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้สูตร

Z - test

สรุปผลการค้นคว้า

1. สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง จากทุกอำเภอทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่ครูที่สอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนเป็นครูที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาวิชาเอกศิลปะศึกษาโดยเฉพาะ แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบเรียนวิชาศิลปะศึกษา และมีความสนุกสนานในการทำแบบทดสอบ

2. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ

นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ

2.1 ลักษณะภาพคน นักเรียนชายเขียนภาพคนผู้ชายมากที่สุด รองมาคือภาพเด็ก คนผู้หญิงและผู้หญิง ตามลำดับ ส่วนนักเรียนหญิงเขียนภาพคนผู้หญิงมากที่สุด รองมาคือ ภาพเด็ก คนผู้ชาย ผู้ใหญ่และคนชรา ตามลำดับ กล่าวโดยสรุปนักเรียนเขียนภาพคนผู้หญิงมากที่สุด และเขียนภาพคนชราน้อยที่สุด

2.2 ลักษณะภาพสัตว์ นักเรียนชายเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด รองมาคือภาพสัตว์บก สัตว์น้ำ และสัตว์เลื้อยคลาน ตามลำดับ นักเรียนหญิงเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด รองมาคือ ภาพสัตว์น้ำ สัตว์บก และสัตว์เลื้อยคลาน ตามลำดับ กล่าวโดยสรุป นักเรียนเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด รองมาคือ ภาพสัตว์บก สัตว์น้ำ และสัตว์เลื้อยคลาน ส่วนภาพที่นักเรียนไม่เขียนเลยคือภาพสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

2.3 ลักษณะภาพอิสระ นักเรียนชายเขียนภาพอิสระมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวมากที่สุด รองมาคือ ภาพเกี่ยวกับเรื่องของธรรมชาติ เรื่องในสังคม และเรื่องอาชีพ

ตามลำดับ นักเรียนหญิงเขียนภาพอิสระมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของธรรมชาติมากที่สุด รองมาคือ ภาพเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว เรื่องในสังคม และเรื่องอาชีพ ตามลำดับ แต่สรุป รวมแล้ว นักเรียนเขียนภาพเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวมากที่สุด และเขียนภาพเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ น้อยที่สุด

2.4 พัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี นักเรียนชายและ

นักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ อยู่ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง

3. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับการ เลือกใช้ประเภทของสีและสี เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

3.1 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สี 4 ประเภท แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สีประเภทที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุดคือ สีเมจิก รองมาได้แก่ ดินสอสี และสีน้ำ สีประเภทที่นักเรียนเลือกใช้น้อยที่สุดคือ สีเทียน

3.2 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีทั้ง สี แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ นักเรียนชายเลือกใช้สีเหลืองมากที่สุด รองมาได้แก่ สีแดง สีน้ำเงิน สีฟ้า สีส้ม สีเขียวอ่อน สีชมพู สีเขียวแก่ สีน้ำตาล สีม่วง สีขาว และสีดำ ตามลำดับ นักเรียนหญิงเลือกใช้สีแดงมากที่สุด รองมาได้แก่ สีเหลือง สีชมพู สีฟ้า สีน้ำตาล สีส้ม สีเขียวอ่อน สีน้ำเงิน สีม่วง สีเขียวแก่ สีขาว และสีดำ ตามลำดับ โดยสรุปรวม นักเรียนเลือกใช้สีเหลืองมากที่สุด รองมาคือ สีแดง สีชมพู สีฟ้า สีส้ม สีน้ำเงิน สีน้ำตาล สีเขียวอ่อน สีเขียวแก่ สีม่วง และสีขาว ตามลำดับ ส่วนสีที่นักเรียนเลือกใช้น้อยที่สุดคือ สีดำ

4. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ โดยจำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทาง ศิลปะเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 งานสร้างสรรค์ที่นักเรียนทำคะแนนได้สูงที่สุดคือ งานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ และ งานสร้างสรรค์ที่นักเรียนทำคะแนนได้น้อยที่สุดคือ งานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ

อภิปรายผล

1. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ จากการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับลักษณะภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ อยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 4 คือ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (ร้อยละ 59.5) ซึ่งเป็นไปตามที่ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1970 : 200) ได้ค้นคว้าไว้ แต่มิฉะนั้นนักเรียนบางส่วนเขียนภาพอยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 3 (ร้อยละ 40.5) ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง แสดงว่านักเรียนกลุ่มนี้มีพัฒนาการทางศิลปะช้ากว่านักเรียนกลุ่มอื่น สมควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางศิลปะเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับระดับอายุของนักเรียน /

การแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับการเขียนภาพคน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเขียนภาพคนเพศเดียวกับตนเองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับที่ เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1956 : 333 - 334) สรุปการศึกษาของนักวิจัยเกี่ยวกับการวาดภาพไว้ว่า เด็กอายุ 5 - 11 ปี วาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองมากกว่าเพศตรงข้าม แต่โดยสรุปแล้วผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เขียนภาพคนผู้หญิงมากที่สุด (ร้อยละ 46.25) รองมาคือภาพคนผู้ชาย (ร้อยละ 30.25) ภาพเด็ก (ร้อยละ 16.75) ภาพผู้ใหญ่ (ร้อยละ 6.5) และภาพคนชรา (ร้อยละ 0.25) แสดงว่า นักเรียนชายเขียนภาพคนผู้หญิงมากกว่านักเรียนหญิงเขียนภาพคนผู้ชาย อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนชายมีวงสังคมกว้างกว่านักเรียนหญิง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ภาพคนที่นักเรียนเขียนบางส่วนนอกจากภาพเพื่อนแล้ว เป็นภาพตัวละครซึ่งนักเรียนดูจากโทรทัศน์มากกว่าภาพบุคคลที่ใกล้ชิดทางบ้าน เช่น ชินนี่ มลิรัตน์ ตั๊ใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ก็เป็นภาพคนกำลังออกกำลังกาย นักมวย และนักฟุตบอลที่มีชื่อเสียง เช่น เขทราย และปิยะพงษ์ ผิวอ่อน เป็นต้น สำหรับชื่อตัวละครในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยของกรมวิชาการก็มีผู้นำมาตั้งชื่อภาพเป็นจำนวนมาก เช่น มานี วีระ ปิติ ฯลฯ แสดงว่า โทรทัศน์และหนังสือแบบเรียนภาษาไทยมีอิทธิพลต่อนักเรียนมากจนนำมาแสดงออกในการเขียนภาพ

การแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับการเขียนภาพสัตว์ พบว่า นักเรียนเขียนภาพสัตว์ปีกมากที่สุด (ร้อยละ 45.25) ได้แก่ ภาพนก เป็ด ผีเสื้อ ไก่ เป็นต้น แสดงว่า ภาพที่นักเรียนเขียนเป็นภาพสัตว์เลี้ยงและสัตว์ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเสมอ ส่วนภาพสัตว์บกที่นักเรียนเขียนมากเป็นอันดับ 2 (ร้อยละ 25) นั้น พบว่า นักเรียนเขียนภาพกระต่ายมากที่สุด รองมาคือ ช้าง ม้า และสุนัข ตามลำดับ ซึ่งสังเกตได้ว่าสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์เลี้ยงเช่นเดียวกัน จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ภาพกระต่ายที่นักเรียนเขียนมักจะทำเป็นวงกลม 2 วง ซ้อนกัน แล้วเติมหู หน้าตา ขา และหาง ซึ่งเป็นภาพที่อยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 3 คือ ขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริงเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่านักเรียนบางคนเมื่อเขียนภาพสัตว์ชนิดอื่นแล้ว จะมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 4 ก็ตาม แสดงว่านักเรียนเกิดความประทับใจรูปกระต่ายในลักษณะ เช่นนี้มาก อาจเกิดจากการที่ครูมักจะเขียนภาพกระต่ายในลักษณะนี้ให้นักเรียนดูบนกระดาน บ่อย ๆ และในหนังสือแบบเรียนคณิตศาสตร์ก็มีภาพกระต่ายในลักษณะนี้ด้วย

การแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับการเขียนภาพอิสระ พบว่า นักเรียนเขียนภาพเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวมากที่สุด (ร้อยละ 47) ได้แก่ ภาพบ้าน สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องเล่น และยานพาหนะ เป็นต้น รองมาได้แก่ ภาพเรื่องของธรรมชาติ (ร้อยละ 45) ได้แก่ ภาพพืชพันธุ์ ผลไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ และสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ (ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ 2505 : ไม่มีเลขหน้า) ที่ว่า เด็กวัย 10 ปี ชอบวาดภาพพืชพันธุ์และภาพบ้านมากที่สุด แสดงว่า นักเรียนมีความสนใจในเรื่องส่วนตัว (ร้อยละ 47) และเรื่องของธรรมชาติ (ร้อยละ 45) มากกว่าเรื่องในสังคม (ร้อยละ 5.75) และเรื่องอาชีพ (ร้อยละ 1.75) อย่างชัดเจน

2. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสี จากการวิจัยพบว่า

นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สี 4 ประเภท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสีแตกต่างกัน แต่โดยสรุปรวมนักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีเมจิก

มากที่สุด (ร้อยละ 66.75) รองมาได้แก่ ดินสอสี (ร้อยละ 22.50) สีน้ำ (ร้อยละ 7) และสีเทียน (ร้อยละ 4) ตามลำดับ แสดงว่า นักเรียนส่วนใหญ่เลือกใช้สีเมจิกมากกว่าสีประเภทอื่น ๆ อาจเป็นเพราะสีเมจิกมีสีสันสดใส สะดวกในการใช้และหาซื้อได้ง่าย ทั้งเป็นที่นิยมทั่วไป และที่นักเรียนเลือกใช้ดินสอสีมากเป็นอันดับที่ 2 นั้น เพราะเป็นสีประเภทที่นักเรียนใช้ในการระบายสีภาพในโรงเรียน จึงเป็นสีที่นักเรียนคุ้นเคย ส่วนสีน้ำที่ได้รับเลือกเป็นอันดับที่ 3 นั้น นักเรียนเลือกใช้เพราะต้องการความสนุกในการทดลองระบายสีต่าง ๆ ซึ่งระยะเวลาที่นำแบบทดสอบไปทดสอบนั้นนักเรียนยังไม่ได้เรียนเรื่องการทดลองเกี่ยวกับสี จึงมีนักเรียนเลือกใช้สีประเภทนี้กันมากพอสมควร ส่วนสีเทียนซึ่งเป็นสีที่นักเรียนเลือกใช้ได้น้อยที่สุดนั้นเป็นเพราะสีเทียนมีราคาถูก ครูจึงนิยมให้นักเรียนใช้สีเทียนในการระบายภาพมาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อมีสีประเภทอื่น ๆ ให้นักเรียนเลือกใช้ นักเรียนส่วนใหญ่จึงเลือกใช้สีประเภทอื่น ๆ มากกว่าสีเทียน

นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเลือกใช้สีทั้ง 12 สี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับการเลือกใช้ประเภทของสีและสี แตกต่างกัน คือ นักเรียนชายเลือกใช้สีเหลืองมากที่สุด (ร้อยละ 21.5) รองมาคือ สีแดง (ร้อยละ 18) ส่วนนักเรียนหญิงเลือกใช้สีแดงมากที่สุด (ร้อยละ 18.5) รองมาคือ สีเหลือง (ร้อยละ 16.5) แต่โดยสรุปรวมนักเรียนเลือกใช้สีเหลืองมากที่สุด (ร้อยละ 19) รองมาได้แก่ สีแดง (ร้อยละ 18.25) สีชมพู (ร้อยละ 11) สีฟ้า (ร้อยละ 9.5) สีส้ม (ร้อยละ 8.75) สีน้ำเงิน (ร้อยละ 8.5) สีน้ำตาล (ร้อยละ 7) สีเขียวอ่อน (ร้อยละ 7) สีเขียวแก่ (ร้อยละ 5) สีม่วง (ร้อยละ 4) สีขาว (ร้อยละ 1) และสีดำ (ร้อยละ 0.5) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรเพ็ญ ไทยประยูร (จันทรเพ็ญ ไทยประยูร 2510 : 8) ที่พบว่า สีที่นักเรียนเสนอแนะให้นำมาระบายภาพประกอบการสอนมากที่สุด คือ สีเหลือง แสดงว่า สีเหลืองเป็นสีที่นักเรียนชอบมากที่สุด เพราะสีเหลืองเป็นสีที่อยู่ในวรรณะของสีเย็นและสีร้อน จึงสามารถนำมาใช้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น การใช้สีกลมกลืน การใช้สีกลับกัน เป็นต้น

3. การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ จากการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกัน แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา แยมสรวล (อัจฉรา แยมสรวล 2518 : 48 - 52) ที่พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ในการวาดภาพของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกัน ส่วนผลการวิจัยที่ปรากฏว่า นักเรียนทำแบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า แบบทดสอบฉบับนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถในการสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระมากกว่าแบบทดสอบฉบับอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการเก็บภาพพบว่า การแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนบางส่วนยังไม่พัฒนาการทางการเขียนภาพขั้นที่ 3 ขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางการเขียนภาพอยู่ในขั้นที่ 4 จึงเกิดความแตกต่างในการเขียนภาพของนักเรียนขึ้น ซึ่งผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างข้อนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีตรงตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะ

2. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย พบว่า โรงเรียนบางแห่งให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้ง ๆ ที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวิชาศิลปะศึกษาและยินดีที่จะแสดงความสามารถทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีที่ตนเองทำได้อย่างเต็มที่ แต่จากการตรวจแบบทดสอบของผู้วิจัยพบว่า ลักษณะภาพที่นักเรียนแสดงออกยังขาดทางด้านเทคนิคการใช้สีและความแปลกใหม่ของรูปภาพ นักเรียนมักเขียนภาพซ้ำในลักษณะเดิม ดังนั้นในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาครูจึงควรส่งเสริมเรื่องเทคนิคการเขียนภาพและการใช้สีประเภทต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน โดยไม่จำเป็นต้องนำสีเมจิกมาให้นักเรียนระบายภาพเพียงประเภทเดียว

เพราะสีแต่ละประเภทย่อมมีคุณสมบัติเหมาะกับการทำกิจกรรมศิลปะศึกษาแตกต่างกัน ครูควรแนะนำให้แก่นักเรียนใช้สีประเภทต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมศิลปะศึกษาที่ทำมากกว่า

3. ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการพัฒนาการสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับความสามารถในการแสดงออกของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มเติมและตัดทอนภาพ ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เพราะในวัย 9 - 10 ปี เป็นวัยที่เด็กมีความต้องการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์มากที่สุด การที่เราปล่อยให้เวลาช่วงนี้ผ่านไปโดยไม่ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการสร้างสรรค์ให้เต็มความสามารถของตน จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะวัยนี้เป็นช่วงเวลาสุดท้ายที่เด็กจะมีโอกาสได้พัฒนาการสร้างสรรค์ของตนอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเรื่องนี้ในระดับชั้นอื่น ๆ อีก เพื่อจะได้ทราบว่า นักเรียนที่เรียนอยู่ในแต่ละระดับชั้น มีการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีเป็นอย่างไร
2. ควรนำตัวแปรอื่น ๆ มาศึกษา เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาทัศนคติต่อวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียน ว่าตัวแปรเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนมีการแสดงออกทางศิลปะแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
3. ควรศึกษาถึงความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนในด้านอื่น ๆ อีก เช่น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การจัดออกแบบ งานสาน งานประดิษฐ์ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กองบรรณาธิการ "การพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 และทิศทางการจัดการศึกษา
ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6" วิทยาสาร 6 : 14 - 21 มิถุนายน 2528

การฝึกหัดครู, กรม เอกสารหน่วยการเรียนรู้การสอน การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
การศาสนา 2528, 33 หน้า

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถม
ศึกษา พ.ศ. 2525 - 2534 2525, 138 หน้า

จันทร์เพ็ญ ไทยประยูร การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่ได้จากการสอนโดยใช้ภาพสีและ
ภาพขาวดำ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2510, 127 หน้า อัดสำเนา
ฉวีวรรณ กินาวงศ์ การศึกษาเด็ก โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก 2526, 223 หน้า

✓ ชลอ พงษ์สามารถ ศิลปะสำหรับครูมัธยม พิมพ์ครั้งที่ 2 เจริญวิทย์การพิมพ์ 2526,
151 หน้า

ชวลิต คาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์ วิธีสอนศิลปศึกษา ภาพทัศนและแนวปฏิบัติตาม
หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โอเดียนสโตร์ 2525, 252 หน้า

ชูศรี วงศ์รัตนะ เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2527,
370 หน้า

ณรงค์ ทองปาน การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก พิมพ์ครั้งที่ 2 ภาคพัฒนาตำราและเอกสาร
วิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2526, 173 หน้า

บังอร ภูวภิรมย์ขวัญ สถิติประยุกต์ทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 ทวีกิจการพิมพ์ 2523,
200 หน้า

ประภัสร นิยมธรรม ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
2522, 53 หน้า

ประเทิน มหาจันทร์ การสอนศิลปะในชั้นประถม หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
2511, 214 หน้า

ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้นของ

โรงเรียนประถมสาธิตแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร ปริญญาโท กศ.ม. วิทยาลัย-

วิชาการศึกษาประสานมิตร 2505

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อักษรเจริญทัศน์ /
2525, 930 หน้า

รายงานการสรุปผลการสัมมนาเรื่อง "ศิลปศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต" ณ ห้องสัมมนา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 25 - 26 พฤศจิกายน 2529 2529,
77 หน้า

นิทรรศการภาพเขียนเด็กไทยทั่วประเทศ สถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน กรุงเทพมหานคร
3 - 12 ธันวาคม 2520 หอประชุมโรงพยาบาลสงฆ์ 14 มกราคม 2521 บพิธ
2521, ไม่มีเลขหน้า

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร ศิลปศึกษากับครูประถม ตีรณสาร 2525, 257 หน้า

ส้วน สายยศ และอังคณา สายยศ หลักการวิจัยทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 3 ศึกษาพร
2528, 314 หน้า

เลิศ อานันทนทะ "เทคนิคการสอนศิลปะเด็ก" แม่และเด็ก 176 : 98 - 101
15 กันยายน 2529

ศิลปะในโรงเรียน กราฟิคอาร์ต 2523, 236 หน้า

✓ วิชัย วงษ์ใหญ่ "ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา"

สารพัฒนาหลักสูตร 41 : 3 - 12 สิงหาคม 2528

"ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต" วิทยาทารย์ 4 : 8 - 14 เมษายน
2529

ศิลปะเบื้องต้น บุรพาศิลป์ 2515, 148 หน้า

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

พิมพ์ครั้งที่ 2 ครุสภา 2521, 426 หน้า

วิรัตน์ พิษณุไพบูลย์ ความเข้าใจศิลปะ ไทยวัฒนาพานิช 2524, 230 หน้า

วิรุณ ตั้งเจริญ ศิลปะศึกษา วัฒนธรรม 2526, 126 หน้า

วิโรจน์ ชาทอง และทำนอง จันทิมา เทคนิคและวิธีสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถม

ครูสภา 2517, 80 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ครูสภา

2525, 238 หน้า

_____ แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อมรินทร์การพิมพ์

2524, 447 หน้า

_____ สรุปรายงานสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "ศิลปะเด็ก, สภาพปัจจุบันและอนาคต"

อมรินทร์การพิมพ์ 2529, 139 หน้า

สันติ์ คัดพันธ์ สำรวจความสามารถในการอ่านภาพของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1

ถึงประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์

ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2506

อนุมานราชธน, พระยา ศิลปะสงเคราะห์ พจนานุกรมศัพท์ศิลปะของชาวตะวันตก

ราชบัณฑิตยสถาน 2500, 198 หน้า

อัจฉรา เข้มสรวล ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ของ

นักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ ค.ม.

2518

อัชชา แสงอสนี การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ได้รับ

การสอนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2515

อารี รังสินันท์ "การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์" วารสารการศึกษา ทม.

6 : 29 - 31 มีนาคม 2528

_____ ความคิดสร้างสรรค์ อนุสารพิมพ์ 2527, 205 หน้า

ยาริ สุทธิพันธุ์ "การวาดเขียน" วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์ 2 : 108 - 110

ตุลาคม - ธันวาคม 2528

อารี สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ กิจกรรมสร้างสรรค์ มิติ 2518, 160 หน้า

Good, Carter Victor. Dictionary of education. 3rd.ed., New York, McGraw-Hill, 1973. 681 p.

Guilford, J P "Creativity," American Psychologist. 5 444 - 454, 1950.

Harris, Dale B Children's Drawing as Measures of Intellectual Maturity. New York, Harcourt, Brace, and world, 1963. 367 p.

Hurlock, Elizabeth Bergnen. Children development. 4th.ed., New York, McGraw-Hill, 1956. 176 p.

Lowenfeld, Viktor and W.Lambert Brittain. Creative and mental growth. 5th.ed., London, The Macmillan Company, 1970. 364 p.

Torrance, Ellis Paul. Cultivating Creative Talent. Engle Word Cliffs, Prentist Hall, 1962. 278 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
- แบบทดสอบ
- เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ดร. มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. อาจารย์วินัย โสมดี ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. ดร. นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. อาจารย์ชัชวาลย์ ช่อใสว ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. อาจารย์อุไร ศรีธวัช ณ อยุธยา ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตน้ำทิพย์
6. อาจารย์สุรเดช วันทยา โรงเรียนประถมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
7. อาจารย์ชนิษฐ์ พัดมแก้ว อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดมะลิ กรุงเทพมหานคร
8. อาจารย์วิรัตน์ คุ่มคำ โรงเรียนวัดสี่สุก กรุงเทพมหานคร
9. คุณวาทิน ปิ่นเฉลียว แผนกสถาปัตยกรรม กรมชลประทาน

แบบทดสอบการแสดงออกทางศิลปะโดยการ เขียนภาพระบายสี

1. แบบทดสอบการ เขียนภาพระบายสี
2. แบบทดสอบการ เลือกรูปภาพของสีและสี
3. แบบทดสอบงานสร้างสรรค์

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการแสดงออกทางศิลปะโดยการ เขียนภาพระบายสี

ชื่อ..... เพศ..... โรงเรียน

แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่

ฉบับที่ 1 แบบทดสอบการเขียนภาพคน

คำชี้แจง จงเขียนภาพคนเต็มตัวลงในกระดาษ ระบายสีให้สวยงามและตั้งชื่อภาพด้วย

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการ เขียนภาพคน

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการ เขียนภาพคน พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ภาพคนที่เขียนเป็นเพศชายหรือเพศหญิง
2. ภาพคนที่เขียนเป็นภาพเด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนชรา
3. ภาพคนที่เขียน นักเรียนตั้งชื่อว่าอะไร (พิจารณาจากการตั้งชื่อภาพ)
4. ลักษณะของภาพคนอยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นใด

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน - ไม่มีรูปคน ใช้สีไม่มีความหมาย

ขั้นที่ 2 ขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย - ใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์ มีเส้นแทน

แขน ขา ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าตา ใช้สีตามอารมณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง - ใช้เส้นเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม สีเหลี่ยม และเส้นตรง เป็นสัญลักษณ์ เน้นส่วนที่ตนคิดว่าสำคัญ และตัดส่วนที่คิดว่าไม่สำคัญออก ใช้สีตามความเป็นจริง แต่ยังใช้สีซ้ำกันอยู่

ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง - แสดงให้เห็นความแตกต่างในเรื่องเพศ โดยการเน้นที่เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว แต่ยังเขียนผิดความจริงเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของคน ใช้สีตามความจริงและความรู้สึก

ขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล - ภาพคนมีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง เสื้อผ้า ท่าทาง มีการเคลื่อนไหว ใช้สีตามความเป็นจริงและความรู้สึก เอาใจใส่เรื่องแสงและเงา

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่

ฉบับที่ 2 แบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์

คำชี้แจง จงเขียนภาพสัตว์เต็มตัวลงในกระดาษ ระบายสีให้สวยงามและตั้งชื่อภาพด้วย

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการเขียนภาพสัตว์ พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ภาพสัตว์ที่เขียนเป็นสัตว์อะไร (พิจารณาจากการตั้งชื่อภาพ)
2. ภาพสัตว์ที่เขียนเป็นสัตว์ประเภทใด สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

หรือสัตว์เลื้อยคลาน

3. ลักษณะภาพสัตว์อยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นใด

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน - ไม่มีรูปสัตว์ ใช้สีไม่มีความหมาย

ขั้นที่ 2 ขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย - ใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์ มีเส้นแทน

ส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าตา ใช้สีตามอารมณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง - ใช้เส้นเรขาคณิต

รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และเส้นตรงเป็นสัญลักษณ์ เน้นส่วนที่ตนคิดว่าสำคัญ และตัดส่วนที่คิดว่าไม่สำคัญออก ใช้สีตามความเป็นจริง แต่ยังใช้สีซ้ำกันอยู่

ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง - เน้นรูปร่างของสัตว์ แต่ยังเขียนการเคลื่อนไหวของสัตว์ผิดความจริง ใช้สีตามความจริงและความรู้สึก

ขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล - ภาพสัตว์มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง ทำท่าทางมีการเคลื่อนไหว ใช้สีตามความเป็นจริงและความรู้สึก เอาใจใส่เรื่องแสงและเงา

ชื่อ เพศ..... โรงเรียน

แบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ครั้งที่

ฉบับที่ 3 แบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ

คำชี้แจง จงเขียนภาพที่นักเรียนคิดไว้ลงในกระดาษ ระบายสีให้สวยงามและตั้งชื่อภาพด้วย

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการเขียนภาพอิสระ พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ภาพที่เขียนเป็นภาพอะไร
2. ภาพมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใด เรื่องส่วนตัว เรื่องในสังคม เรื่องอาชีพ

หรือเรื่องธรรมชาติ

3. ลักษณะของภาพอิสระอยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นใด

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน - ภาพและสีไม่มีความหมาย ไม่มีช่องไฟและการออกแบบ

ขั้นที่ 2 ขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย - ใช้วงกลมและเส้นเป็นสัญลักษณ์แทน

รูปที่ต้องการเขียน ไม่มีรายละเอียดของภาพ ใช้สีตามอารมณ์ วาดรูปโดยไม่คำนึงถึงช่องไฟ ไม่มีการออกแบบ

ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง - ใช้เส้นเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม สีเหลี่ยม และเส้นตรง เป็นสัญลักษณ์ของภาพที่ต้องการเขียน เห็นส่วนที่สำคัญของภาพ และตัดส่วนที่คิดว่าไม่สำคัญทิ้งไป เขียนภาพตามความต้องการของตนเอง ใช้สีตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ แต่ยังใช้สีซ้ำอยู่ รู้จักช่องไฟ แต่ยังไม่มีการออกแบบ

ขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง - รูปคนในภาพจะเน้นให้เห็นความแตกต่างในเรื่องเพศจากเครื่องแต่งกาย ลักษณะภาพยังไม่มีการเคลื่อนไหว ใช้สีตามความเป็นจริงและความรู้สึกที่ตนมีต่อสิ่งนั้น มีการใช้เส้นฐานและช่องไฟ มีการออกแบบในรายละเอียดของภาพที่เขียน

ขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล - เขียนภาพตามลักษณะที่ตนมองดูและรับรู้ หรือเขียนภาพตามความรู้สึกหรือประสบการณ์ของตนเอง ภาพมีการเคลื่อนไหว เห็นความแตกต่างของสีและเงา สำหรับช่องไฟ รู้จักเส้นระดับและระยะใกล้ไกล แสดงออกถึงสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มักเขียนภาพแบบ 3 มิติ ใช้สีตามความเป็นจริง และตามอารมณ์ที่ตนรู้สึก

เกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบการเขียนภาพสี่

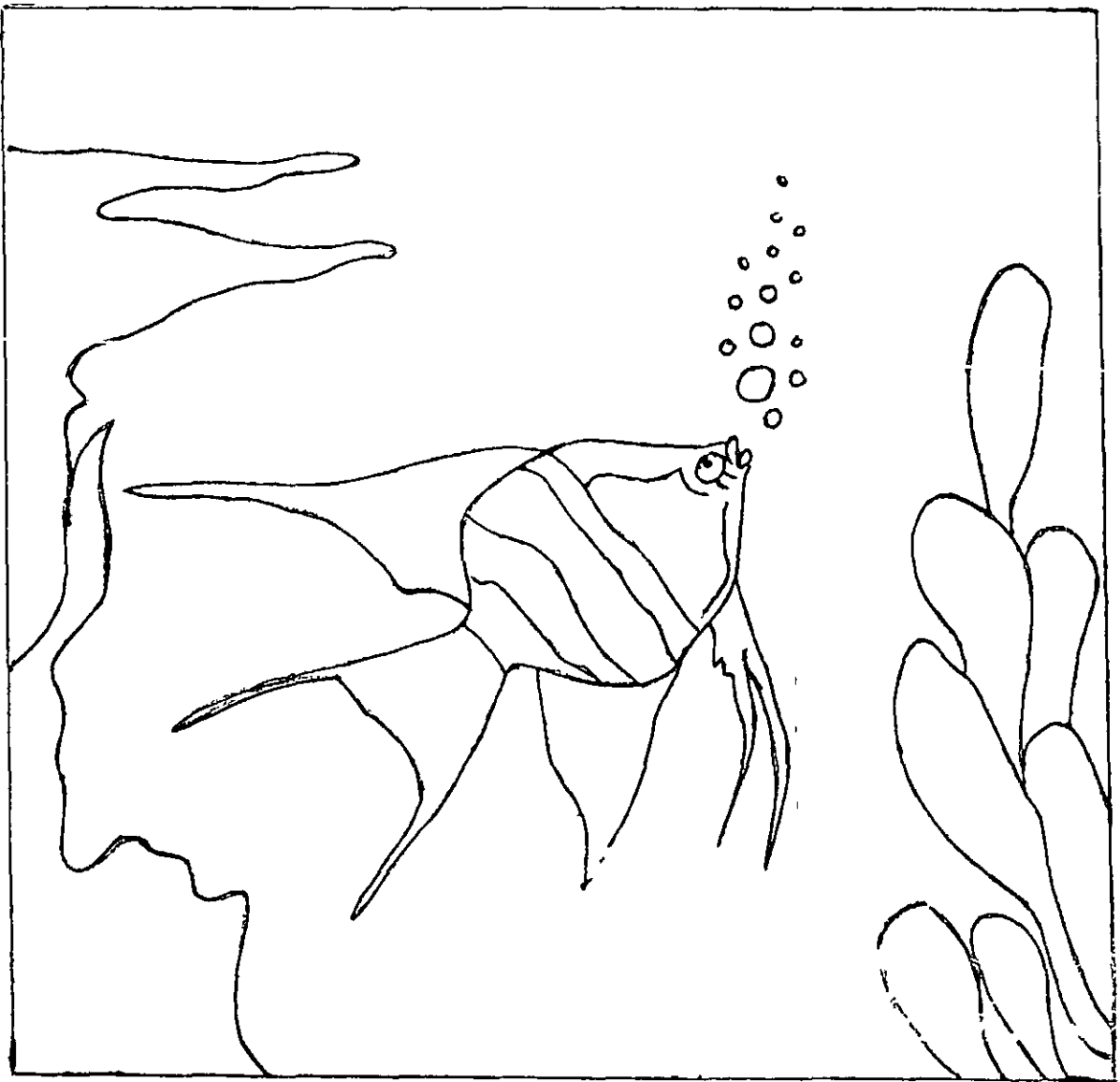
ในการประเมินแบบทดสอบการเขียนภาพระบายสี ผู้วิจัยจะประเมินจากลำดับขั้นพัฒนาการทางการเขียนภาพตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld . 1970 : 89 - 221) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ลักษณะภาพอยู่ในพัฒนาการขั้นขีดเขียน (Scibbling Stage) ได้ 1 คะแนน
2. ลักษณะภาพอยู่ในพัฒนาการขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre - Schematic Stage) ได้ 2 คะแนน
3. ลักษณะภาพอยู่ในพัฒนาการขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) ได้ 3 คะแนน
4. ลักษณะภาพอยู่ในพัฒนาการขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Drawing Realistic) ได้ 4 คะแนน
5. ลักษณะภาพอยู่ในพัฒนาการขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) หรือขั้นวาดภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic) ได้ 5 คะแนน

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 1

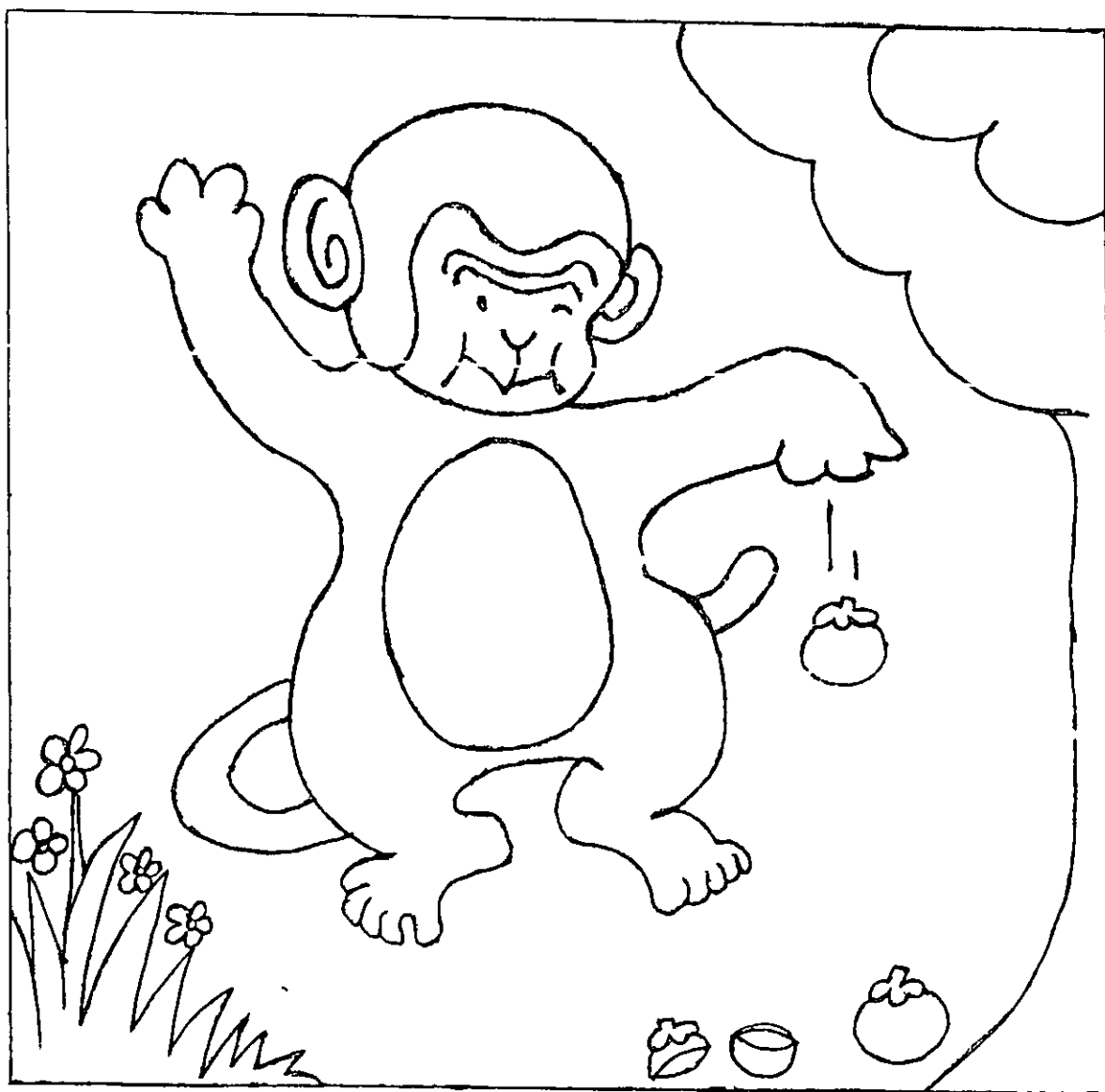
คำชี้แจง จงเลือกใช้สีประเภทที่นักเรียนชอบ ระบายลงในภาพนี้

ชื่อ..... เพศ..... โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 2

คำชี้แจง จงเลือกใช้สีประเภทที่นักเรียนชอบ ระบายลงในภาพนี้

ชื่อ..... เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสี ครั้งที่ 3

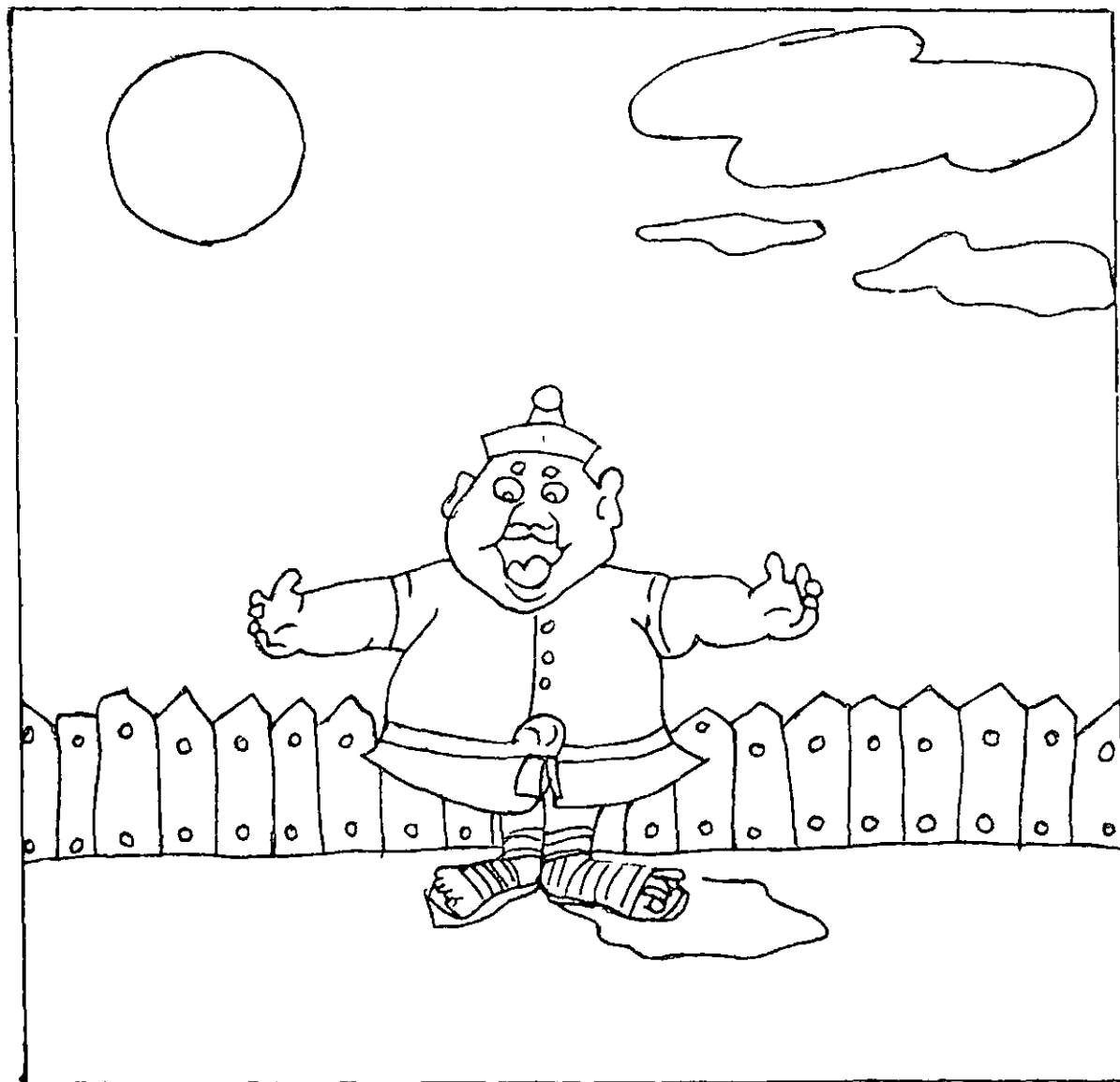
คำชี้แจง จงเลือกใช้สีประเภทที่นักเรียนชอบ ระบายลงในภาพนี้

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 1

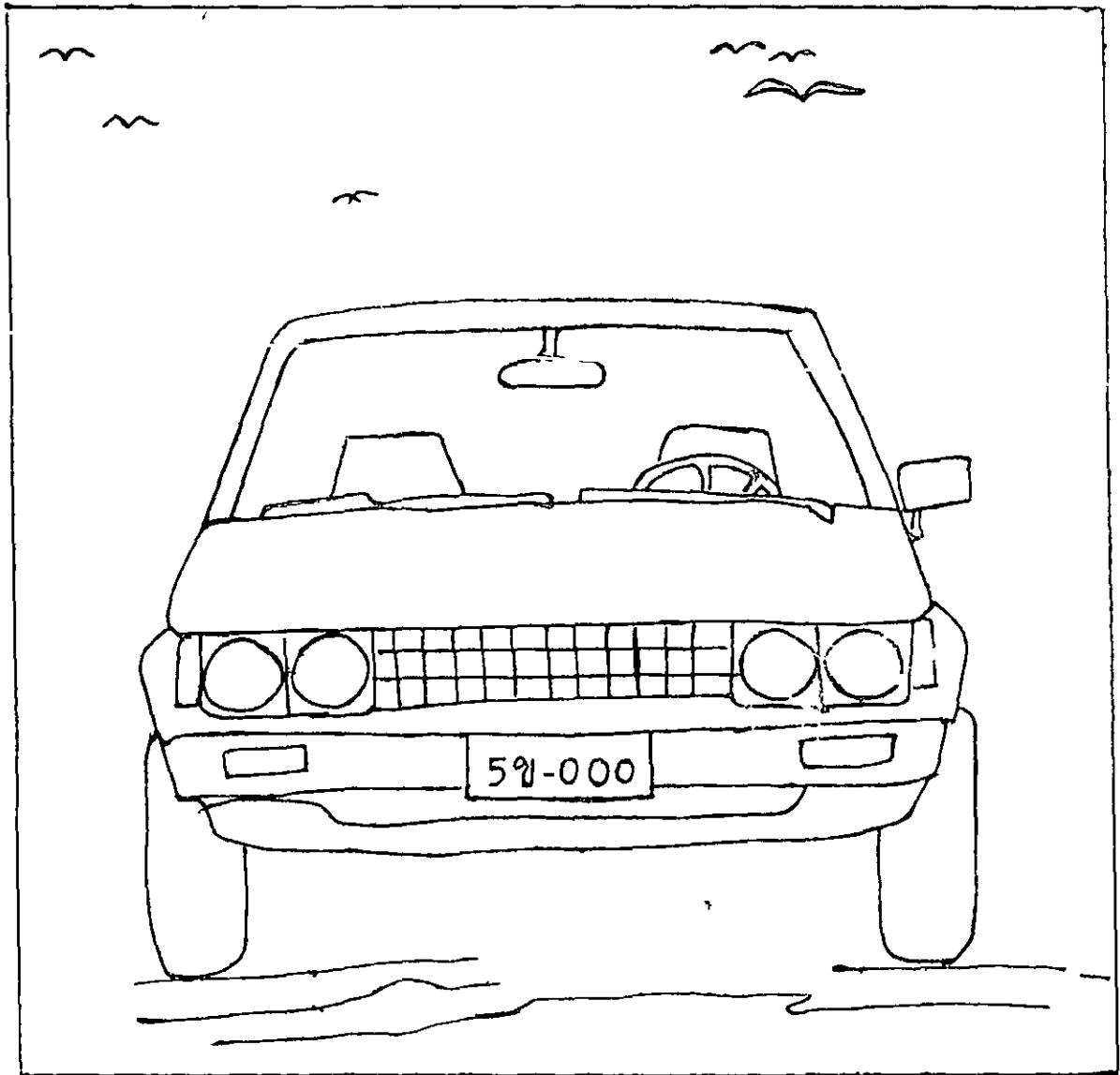
คำชี้แจง จงระบายสีให้นักเรียนชอบลงในภาพให้สวยงาม

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 2

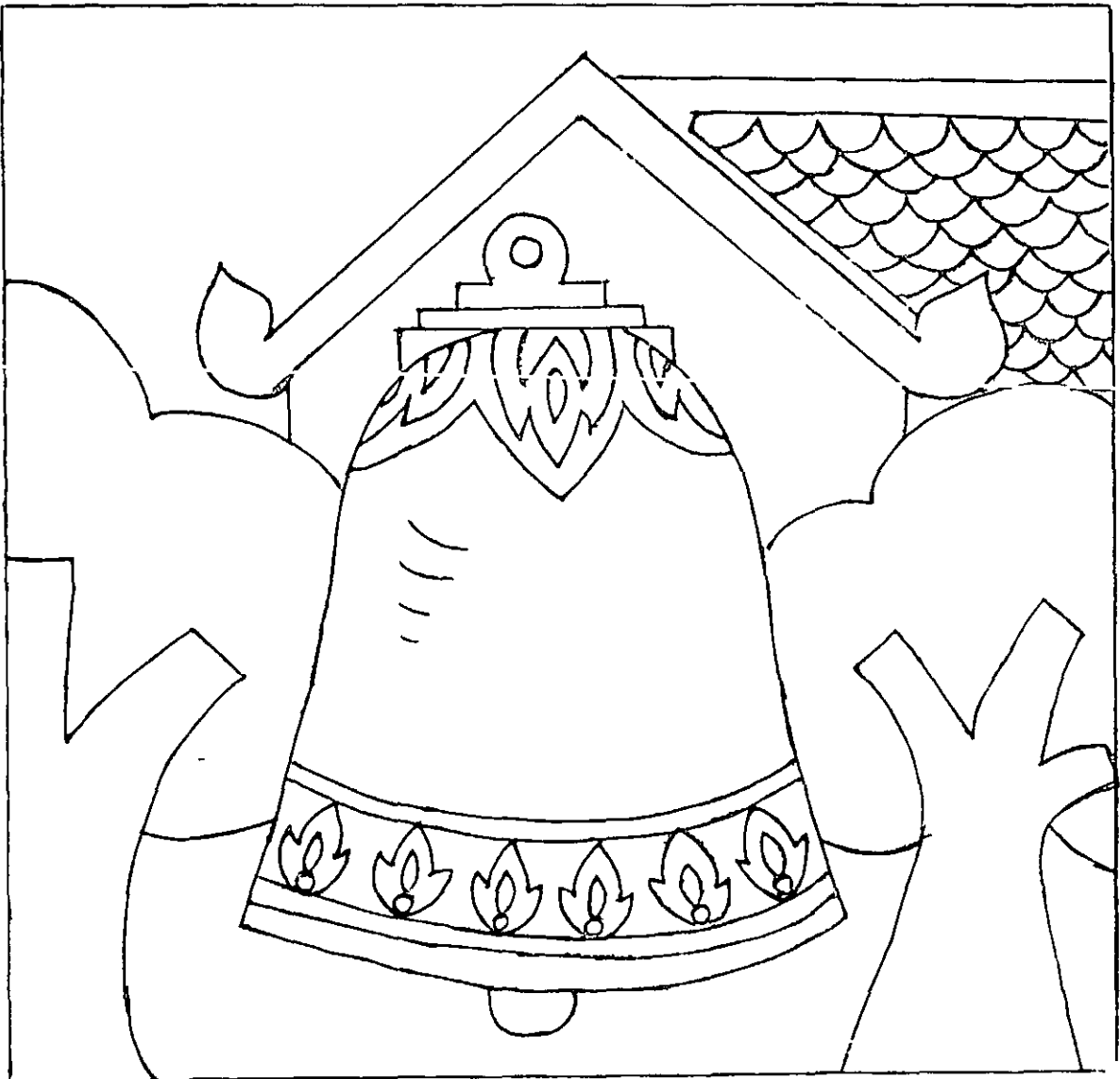
คำชี้แจง จงระบายสีที่นักเรียนชอบลงในภาพนี้ให้สวยงาม

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบการเลือกใช้สี ครั้งที่ 3

คำชี้แจง จงระบายสีที่นักเรียนชอบลงในภาพนี้ให้สวยงาม

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบการเลือกใช้ประเภทของสีและสี

พิจารณาว่า

1. ครั้งที่ 1 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใด และใช้สีอะไรในการระบายภาพ
2. ครั้งที่ 2 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใด และใช้สีอะไรในการระบายภาพ
3. ครั้งที่ 3 นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใด และใช้สีอะไรในการระบายภาพ
4. ในการทำแบบทดสอบทั้ง 3 ครั้ง นักเรียนเลือกใช้สีประเภทใดมากที่สุด และใช้สีอะไรมากที่สุดในการระบายภาพ

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ

ข้อ 1 จากเส้นที่กำหนดให้ทั้ง 5 แบบ จงประกอบเป็นภาพใหม่ที่มีความหมายให้ได้จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม พร้อมทั้งตั้งชื่อภาพทุกภาพด้วย โดยสามารถเปลี่ยนแปลงขนาดของเส้นที่กำหนดให้สั้นหรือยาวได้ตามใจชอบ

1

2

3

4

5

ตัวอย่าง

สัตว์ประหลาด

ชื่อ เพศ โรงเรียน

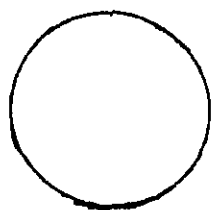
๘

.....

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ

ข้อ 2 จากรูปภาพที่กำหนดให้ทั้ง 6 แบบ จงประกอบเป็นภาพใหม่ที่มีความหมายให้ได้
 จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม พร้อมทั้งตั้งชื่อ
 ภาพทุกภาพด้วย โดยสามารถเปลี่ยนแปลงขนาดของภาพที่กำหนดให้เล็กหรือใหญ่ได้ตามใจชอบ

1

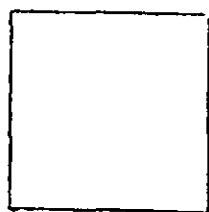
2

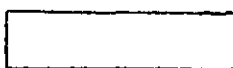
3

4

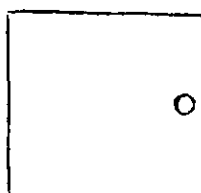
5

6

ตัวอย่าง

ประยูร

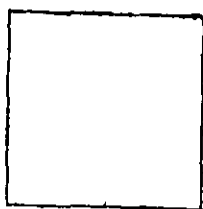
ชื่อ เพศ โรงเรียน

.....

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ

ข้อ 1 จากภาพที่กำหนดให้ทั้ง 3 แบบ จงเพิ่มเติมส่วนประกอบอื่น ๆ ลงในภาพที่กำหนดให้เป็นภาพใหม่ที่มีความหมาย ให้ได้จำนวนภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม พร้อมทั้งตั้งชื่อภาพด้วย

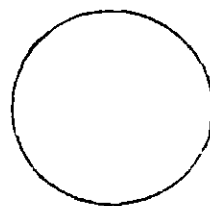
1

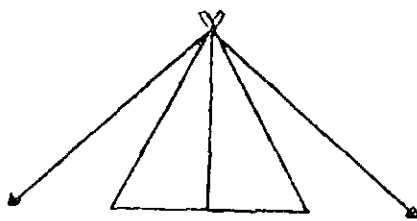
2

3

ตัวอย่าง

เด่น

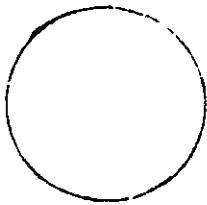
ชื่อ เพศ..... โรงเรียน

.....

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ

ข้อ 2 จากภาพที่กำหนดให้ทั้ง 4 แบบ จงตัดทอนภาพที่กำหนดให้เป็นภาพใหม่ที่มีความหมายให้ได้จำนวนภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม พร้อมทั้งตั้งชื่อภาพด้วย

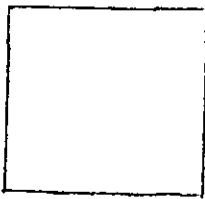
1

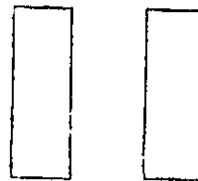
2

3

4

ตัวอย่าง

ดอกบัว

ชื่อ เพศ..... โรงเรียน

.....

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

ข้อ 1 จงเขียนภาพขอแบบต่าง ๆ ที่ไม่ซ้ำกันเลย ให้ได้จำนวนภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม

ชื่อ เพศ โรงเรียน

.....

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

ข้อ 2 จงเขียนภาพต่าง ๆ ลงในรูปสี่เหลี่ยมที่กำหนด ให้ได้จำนวนภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภายในเวลา 15 นาที แล้วระบายสีให้สวยงาม พร้อมทั้งตั้งชื่อภาพด้วย

ชื่อ เพศ โรงเรียน

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ

เกณฑ์การตรวจแบบทดสอบงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ฉบับที่ 1 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพ				
ข้อ 1	- นำเส้นที่กำหนดมาประกอบให้เป็นภาพที่มีความหมาย	ได้	1	คะแนน
	- ระบายสีภาพนั้น	ได้	1	คะแนน
ข้อ 2	- นำรูปภาพที่กำหนดมาประกอบให้เป็นภาพที่มีความหมาย	ได้	1	คะแนน
	- ระบายสีภาพนั้น	ได้	1	คะแนน
ฉบับที่ 2 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพ				
ข้อ 1	- เพิ่มเติมส่วนประกอบอื่น ๆ ลงในภาพที่กำหนดให้เป็นภาพที่มีความหมาย	ได้	1	คะแนน
	- ระบายสีภาพนั้น	ได้	1	คะแนน
ข้อ 2	- ตัดทอนส่วนประกอบของภาพที่กำหนดให้เป็นภาพที่มีความหมาย	ได้	1	คะแนน
ฉบับที่ 3 แบบทดสอบงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ				
ข้อ 1	- ขวดแต่ละใบที่นักเรียนเขียนมีลักษณะ ไม่ซ้ำกันเลย	ได้	2	คะแนน
	- เขียนขวดซ้ำลักษณะ เดิม	ได้	0	คะแนน
	- เขียนขวดซ้ำลักษณะ เดิมแต่มีรายละเอียดต่างกัน	ได้	1	คะแนน
	- ระบายสีขวด	ได้	1	คะแนน
ข้อ 2	- เขียนภาพที่มีความหมายลงในรูปสี่เหลี่ยม	ได้	1	คะแนน
	- ระบายสีภาพนั้น	ได้	1	คะแนน

ระยะเวลาในการทำแบบทดสอบ

แบบทดสอบการเขียนภาพพระบายสี มี 3 ฉบับ ฉบับละ 20 นาที

แบบทดสอบการเลือกประเภทของสีและสี มี 6 ฉบับ ฉบับละ 20 นาที

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์ มี 3 ฉบับ ฉบับละ 30 นาที

ภาคผนวก ข
การวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 15 แสดงการเขียนภาพคนของนักเรียน

ลักษณะภาพ	เพศ									
	นักเรียนชาย					นักเรียนหญิง				
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ
1. เพศชาย	112	106	123	341	57.0	4	7	10	21	3.5
2. เพศหญิง	27	32	23	82	13.5	157	159	159	475	79.0
3. เด็ก	38	36	35	109	18.0	37	27	29	93	15.5
4. ผู้ใหญ่	23	26	19	68	11.5	2	6	1	9	1.5
5. คนชรา	-	-	-	-	-	-	1	1	2	0.5
รวม	200	200	200	600	100	200	200	200	600	100

ตาราง 16 แสดงการเขียนภาพสัตว์ของนักเรียน

ลักษณะภาพ	เพศ									
	นักเรียนชาย					นักเรียนหญิง				
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ
1. สัตว์บก	54	50	54	158	26.5	52	42	44	141	23.5
2. สัตว์น้ำ	36	37	49	122	20.5	40	57	53	150	25.0
3. สัตว์ปีก	92	98	77	267	44.5	98	87	91	276	46.0
4. สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. สัตว์เลื้อยคลาน	18	15	20	53	8.5	10	11	12	33	5.5
รวม	200	200	200	600	100	200	200	200	600	100

ตาราง 17 แสดงการเขียนภาพอิสระของนักเรียน

เนื้อหาของภาพ	เพศ									
	นักเรียนชาย					นักเรียนหญิง				
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ
1. เรื่องส่วนตัว	92	102	107	301	100.0	90	90	83	263	44.0
2. เรื่องในสังคม	5	13	17	35	12.0	7	13	13	33	5.5
3. เรื่องอาชีพ	8	5	2	15	5.0	3	4	1	8	1.0
4. เรื่องของ ธรรมชาติ	95	80	74	249	83.0	100	93	103	296	41.5
รวม	200	200	200	600	100	200	200	200	600	100

ตาราง 18 พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ในการเขียนภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระของนักเรียน

พัฒนาการทางศิลปะ โดยการเขียนภาพ ระบายสี	ความถนัดของนักเรียนชาย					ความถนัดของนักเรียนหญิง				
	ภาพคน	ภาพสัตว์	ภาพอิสระ	รวม	ร้อยละ	ภาพคน	ภาพสัตว์	ภาพอิสระ	รวม	ร้อยละ
ขั้นที่ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ขั้นที่ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ขั้นที่ 3	104	98	103	305	51	62	57	61	180	30
ขั้นที่ 4	96	102	97	295	49	138	143	139	420	70
ขั้นที่ 5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	200	200	200	600	100	200	200	200	600	100

ตาราง 19 การเลือกใช้สีประเภทต่าง ๆ ของนักเรียน

ประเภทของสี	เพศ									
	นักเรียนชาย					นักเรียนหญิง				
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	ร้อยละ
1. สีเทียน	6	7	5	18	3.0	10	9	11	30	5.0
2. ดินสอสี	41	39	40	120	20.0	51	34	61	146	24.5
3. สีเมจิก	134	137	145	416	69.5	125	138	122	385	64.0
4. สีน้ำ	19	17	10	46	7.5	14	19	6	39	6.5
รวม	200	200	200	600	100	200	200	200	600	100

ตาราง 20 การเลือกใช้สีต่าง ๆ ในการระบายภาพของนักเรียน

	เพศ					นักเรียนหญิง				
	นักเรียนชาย					ครั้งที่ 3 รวม				
						ร้อยละ				
1. สีแดง	45	47	15	107	18.0	49	43	19	111	18.5
2. สีเหลือง	43	27	59	129	21.5	27	30	42	99	16.5
3. สีน้ำเงิน	20	25	17	62	10.5	12	19	7	38	6.5
4. สีฟ้า	21	31	7	59	10.0	18	22	12	52	9.0
5. สีส้ม	19	12	27	58	9.5	15	14	20	49	8.0
6. สีดำ	-	1	2	3	0.5	1	-	2	3	0.5
7. สีน้ำตาล	2	4	29	35	5.5	3	12	36	51	8.5
8. สีเขียวแก่	15	12	9	36	6.0	11	6	8	25	4.0
9. สีเขียวอ่อน	12	18	12	42	7.0	13	14	16	43	7.0
10. สีชมพู	15	14	12	41	7.0	39	27	31	97	16.0
11. สีม่วง	7	8	6	21	3.5	11	10	6	27	4.5
12. สีขาว	1	1	5	7	1.0	1	3	1	5	1.0
			200	600	100	200			100	

ตาราง 21 คะแนนงานสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

คะแนน	x_1	y_1	x_2	y_2	x_3	y_3
1 - 5	1	4	12	4	-	-
6 - 10	64	73	102	70	1	-
11 - 15	41	42	61	86	6	6
16 - 20	55	44	16	26	40	24
21 - 25	33	23	7	9	57	56
26 - 30	2	7	1	3	43	42
31 - 35	2	3	1	2	13	31
36 - 40	2	-	-	-	16	20
41 - 45	-	1	-	-	7	11
46 - 50	-	3	-	-	5	5
51 - 55	-	-	-	-	3	-
56 - 60	-	-	-	-	5	2
61 - 65	-	-	-	-	2	-
66 - 70	-	-	-	-	2	-
71 - 75	-	-	-	-	-	1
76 - 80	-	-	-	-	-	1
81 - 85	-	-	-	-	-	-
86 - 90	-	-	-	-	-	-
91 - 95	-	-	-	-	-	-
96 - 100	-	-	-	-	-	1
รวม	200	200	200	200	200	200

กำหนดให้

- x_1 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพของนักเรียนชาย
- y_1 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการสลับตำแหน่งภาพของนักเรียนหญิง
- x_2 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพของนักเรียนชาย
- y_2 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการเพิ่มและตัดทอนภาพของนักเรียนหญิง
- x_3 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพของนักเรียนชาย
- y_3 แทน ความถี่ของคะแนนงานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพของนักเรียนหญิง

ตาราง 22 คะแนนเฉลี่ยงานสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

แบบทดสอบงานสร้างสรรค์	นักเรียนชาย		นักเรียนหญิง	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
1. การสลับตำแหน่งภาพ	14.67	6.79	14.99	6.16
2. การเพิ่มและตัดทอนภาพ	10.84	7.21	12.46	4.92
3. การเขียนภาพ	28.11	11.20	29.24	10.75